

Likovi revolucije

Životni put Drage Belavića

Mladi karlovački radnik, revolucionar i prvoborac Drago Belavić rođen je 1922. godine u Tomašnici, općina Netretić, a u lipnju 1943. godine umro je u partizanskoj bolnici na Petrovoj gori, na Kordunu. Smrtonosne rane dobio je 20. svibnja 1943. u Žunićevom voćnjaku u Bosiljevu.

Tako je završio životni put mladog revolucionara čije se idejno-političko opredjeljenje počelo formirati u onoj općoj političkoj klimi što se postepeno stvarala tridesetih godina u pučkoj školi u Završju i okolnim selima, a potom i učvrstilo u krilu revolucionarnog radničkog i komunističkog pokreta u Karlovcu, gdje je učio zanat.

Mladi zidarski radnik Drago Belavić dobro se snašao u vrtlogu sudbonosnih događaja 1941. Odmah, bez oklijevanja stupio je u redove Saveza komunističke omladine u Karlovcu i uključio se u beskompromisnu borbu protiv fašističkog okupatora i režima kojeg su željele da uspostave njihove ustaške sluge na čelu s Pavelićem i uz pomoć klerikalističkih i mačekovskih pomagača. Djelovao je u skojevskoj grupi u Dubovcu kojom je rukovodio mladi karlovački radnik i revolucionar Rafko Tabor, krojački radnik i član Mjesnog komiteta SKOJ-a, član karlovačkih udarnih grupa, a potom i omladinski rukovodilac partizanskog odreda »Debela kosa«.

Prema sjećanju Grge Milašincića, karlovačkog radnika, prvoborca i aktivnog sudionika aktivnosti karlovačkih udarnih grupa, Drago Be-

lavić je uzeo učešće u brojnim akcijama udarnih grupa koje su izvodele raznovrsne diverzije i druge aktivnosti na širenju duha nepokornosti fašističkoj sili i nasilju. Učestvovao je u miniranju željezničke pruge kod Mrzlog Polja i u akciji izvlačenja deset pušaka i dva sanduka municije iz vojnog magazina u Jamadolu, nedaleko od Karlovca. Akcija je izvedena pod rukovodstvom Vece Holjevca. Učestovali su, prema Holjevčevom sjećanju, drugovi: Slavko Klobučar, Slobodan Matijević, Duka Gavranović, Matija Wohalsky i još dvojica drugova čijih se imena Holjevac ne sjeća. Grga Milašinčić tvrdi da je s njima bio i Drago Belavić. Puške su privremeno pohranjene u grobnici jednog finansijskog službenika, na groblju u Dubovcu, da bi se, uskoro potom, našle u rukama ustaničkih posadama u Petrovoj gori. One su upotrijebljene prilikom razoružanja neprijateljske posade u Tušloviću (južno od Karlovca) i prilikom izvođenja drugih ustaničkih akcija.

Mladi revolucionar Drago Belavić predvodio je grupu karlovačkih skojevaca koja je u mnogim neprospavanim noćima ispisivala crvenom bojom parole borbenog antifašističkog sadržaja. Da bi posao išao što brže, on je za tu priliku izradio šablon od lima sa petokrakom i srpskom i čekićem—proleterskim simbolima. Na tom poslu Drago Belavić je ispoljio veliku upornost, snalažljivost i nadasve — hrabrost. Jer, karlovačke ulice bile su u to vrijeme prosto »nabijene« fašističkom vojskom i velikom aktivnošću i oprezom usataških agenata i njihovih fašističkih dousnika.

Drago Belavić i njegovi drugovi hrabro su izdržali sve do jeseni 1941. kada je on, zajedno sa Rafkom Taborom, Grgom Milašinčićem i grupom karlovačkih udarnika, otišao na Kordun u partizane. Tu se zadržao, izvršavajući mnoge opasne zadatke, sve do proljeća 1942. godine.

Sjećajući se tih teških dana Grga Milašinčić kaže da su s proljeća 1942. na temelju zaključaka Okružnog komiteta KPH za Kordun i naredbe Glavnog štaba NOPO Hrvatske formirana tri partizanska voda čiji je bio zadatak da razviju borbena dejstva i na teritoriju sjeverozapadno od Karlovca (u Prikuplju i Žumberku) i da šire liniju NOB-a u selima i krajevima nastanjениm pretežno hrvatskim stanovništvom. Komandir jednog od tih vodova bio je Grga Milašinčić. U njegovom strobu bio je i Drago Belavić.

Više od mjesec dana je Milašinčićev vod krstario na tom prostoru. Lipnja 1942. vod se prebacio, preko Ribnika, Kamanja i Kupe, na teritorij Žumberka. Drago Belavić je, međutim, i dalje ostao kao terenski partijsko-politički radnik na teritoriju bivših općina Netretić i Bosiljevo. Zajedno sa Franjom Dragancem i drugim partijsko-političkim radnicima on je nastavio da djeluje na organiziranju narodnooslobodilačkog pokreta, na okupljanju omladine i na organiziranju prvih organa nove revolucionarne narodne vlasti.

Djelujući aktivno na tom prostoru, u stalnoj opasnosti od iznenadnih naleta fašističkih snaga iz Karlovca, Ogulina i drugih uporišta, Drago je sačekao i dolazak Prvog proleterskog NOU bataljona Hrvatske i s njim zajedno učestvovao u borbi za likvidaciju neprijateljeve posade u Bosiljevu, rujna 1942. Odmah potom on je, zajedno sa Franjom Draganjem, izvadio i stanje u ustaškom uporištu u Netretiću, što je bilo od velike koristi Prvom proleterskom bataljonu da koncem rujna 1942. likvidira i to neprijatelj evo uporište, poslije čega su se proletari prebacili kod Kamanja preko Kupe na teritorij Zumberka.

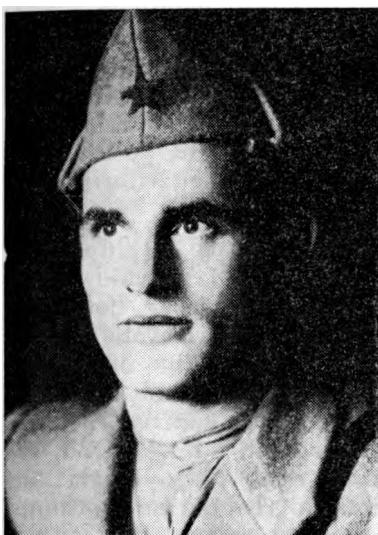
Tih dana stigao je sa Korduna i Drago Hlaić, pa se grupa partijsko-političkih radnika na tom terenu uvećala. Svi zajedno nastavili su aktivnost na širenju ciljeva narodnooslobodilačke borbe na cijelom teritoriju od Ozlja do Bosiljeva. Usko su suradivali u mnogobrojnim akcijama, naročito na organiziranju omladine u skojevske organizacije i antifašističke organizacije mladih. Na tim zadacima ustrajali su Drago Belavić i Drago Hlaić sve do onog kobnog trenutka, 20. svibnja 1943. u Bosiljevu, kada su oba zadobili od fašističkih rafala i krhotina avionskih bombi smrtonosne rane. Drago Belavić im je podlegao mjesec dana kasnije u partizanskoj bolnici na Kordunu, a njegov suborac Drago Hlaić ostao na mjestu mrtav.

U istoj su godini rođeni, u istom su razredu učili, u isti revolucionarni pokret su ušli i djelovali u njemu svim srcem i dušom i na istoj stopi prekinuta je njihova životna nit.

Drago Belavić je bio doista hrabar i uzoran drug, požrtvovan borac i odan sin naroda i Komunističke partije Jugoslavije. Njegovo lika doživotno će se sjećati preživjeli drugovi karlovačkog radničkog i komunističkog pokreta i pripadnici karlovačkih udarnih grupa.

Vladimir Hlaić

Politički komesar bataljona Marko Belavić

Marko Belavić (Marka) rođen je 1912. godine u Boštu, u mnogočlanoj siromašnoj seoskoj obitelji u kojoj nije bilo dovoljno kruha za sviju pa se moralo odlaziti na razne radove kako bi se osigurala dodatna sredstva za porodični život. Radio je kod Marka Polovića 3 godine, a zatim kod Pavla Žilića, ugostiteljau Varošu (Duga Resa).

Radeći teške poslove bez ograničenog vremena i uz niske plate, Marko je osjetio sve tegobe radničkog života i izrabljivanje od strane poslodavaca koji su tražili mnogo rada za male pare. Kao radnik dolazio je u kontakt sa drugim radnicima, naročito onima koji su radili u Dugoj Resi i bili uključeni u napredni radnički pokret kao i sa komunistima:

Jankom Furdekom, Jožom Benićem, Stevom Spudićem i Tomom Mihalićem Tobijom. Oni su na njega djelovalida se opredijeli za radnički i komunistički pokret. Na njegovu ličnost ipak je najviše utjecao njegov tast Tomo Mihalić Tobija kojega je često posjećivao.

Marko je 1938. godine postao kandidat, a 1940. je primljen za člana KPJ i vezan za jedinu čeliju uopćini kojoj je sekretar bio Tomo Mihalić Tobija. U ovoj čeliji on izvršava razne partijske zadatke.

Zajedno sa stricem Mijom 1941. godine kordunaški partizanski odred, a polovicom bacuje svu svoju pokretnu imovinu i cijelu obitelj učestvuje u na-rodnooslobodilačku borbu.

U aprilu 1942. Marko je u sastavu Kordunaške proleterske čete, a već u maju on je u stroju Prvog proleterskog bataljona Hrvatske, u čiji sastav je ušla ova četa na dan njegovog formiranja u Korenici. Belavić Marko zajedno s junacima, proleterima Korduna, Like, Dalmacije i Gorskog kotara junački ratuje s ustašama, domobranima, četnicima, Nijemcima i Talijanima u Lici, na Tromedi, Kordunu, Gorskem kotaru i Žumberku. Omiljen borac i komunista svojom hrabrošću, drugarstvom i umješnošću svakodnevno doprinosi uspjesima u borbi i radu na razvijanju bratstva i jedinstva Hrvata i Srba u svim krajevima kroz koje je prolazio.

U 1942. godini Marko se ističe kao borac i kao politički radnik. On tokom septembra 1942. godine rukovodi sa tri sedmodnevna partijska kursa na oslobođenoj teritoriji Korduna u selu Zbjeg kod Slunja. Hrabar, disciplinovan i primjeran partizan, politički radnik postavljan je na razne političke dužnosti. U martu 1942. godine odlukom Okružnog komiteta KPH za Karlovac ulazi u sastav Kotarskog komiteta KPH sa zadatkom da radi po vojnim pitanjima. Već u aprilu 1944. godine postavljen je za političkog komesara 3. bataljona Karlovačke brigade, a krajem septembra preuzima dužnost političkog komesara 4. bataljona iste brigade. Od oktobra 1944. godine izabran je za člana Kotarskog NOO-a Karlovac gdje radi neumorno na pomoći u organizaciji i radu NOO-a i vojno-pozadinskih organa karlovačkog područja.

Marko je bio pravičan, pošten, hrabar, popularan, nepokolebljiv, čvrst i odan komunista i veliki patriota. Njegova cijela uža i šira obitelj je bila napredna i privržena NOP-u. Markov stric Mijo je također borac od 1941. godine i nosilac »Partizanske spomenice 1941.«, a njegov brat Anton je poginuo kao borac u Karlovačkoj brigadi 1944. godine.

Poslije oslobođenja Belavić Marko obavlja razne odgovorne dužnosti. Aktivan je društveno-politički radnik na području karlovačkog kraja i šire. Umro je 1966. godine i sahranjen u Dugoj Resi.

Stevo Belavić

**Sekretar Kotarskog komiteta KPH Karlovac
Josip Benić**

Josip Benić (Joža) rođen je 15. svibnja 1913. godine u selu Mrežnički Novaki, u siromašnoj višečlanoj seljačkoj obitelji. Osnovnu školu završio je 1924. godine u rodnom selu, a 1927. godine u 14. godini života morao se zaposliti u Pamučnoj industriji u Dugoj Resi na tkalačkim strojevima kao naučnik kako bi poboljšao obiteljski standard. Bio je vrijedan naučnik i radnik pa je bio zapažen od sindikalno organiziranih radnika koji ga uključuju u URS-ove sindikate i aktiviraju u političku borbu za radnička prava, bolje uvjete rada i veće nadnice.

Zbog pomanjkanja sirovina 1932. godine otpušten je s posla pa je do 1934. godine radio na sezonskim poslovima. Godine 1934. upućen je na odsluženje vojnog roka u Zaječar gdje

je služio 18 mjeseci kao obični vojnik-redov. Loši postupci komandnog kadra prema vojnicima kod njega su još više povećali mržnju prema tadašnjem sistemu vladavine.

Vrativši se iz vojske 1936. godine ponovno se zapošljava u dugoškoj Pamučnoj industriji. Aktivira se u sindikalnoj organizaciji, postaje članom uprave podružnice sindikata Duge Rese i učlanjuje se u sindikalnu čitaonicu te koristi njen fond literature za osobnu izobrazbu. Tokom rada družio se sa Jankom Furdekom koji je već tada bio član KPJ. Od njega dobiva razne zadatke za rad među radnicima na popularizaciji i širenju ideja naprednog radničkog i komunističkog pokreta. Radi pokazane aktivnosti 1938. godine primljen je u KPJ. Od tada pojačava svoju aktivnost i djeluje kao član sindikalnog rukovodstva i član ćelije KPJ, rastura naprednu literaturu i propagandni materijal, propagira radničke i komunističke ideje.

Pored angažiranosti u tvornici on je bio vrlo aktivan i u svom selu. Povezuje se s komunistima i uključuje u njihov program aktivnosti na političkom i kulturnom planu. Učestvuje u mobilizaciji stanovništva za dobrovoljnu gradnju zadružnog doma u Mihalić Selu, osnivanju potrošačkih zadruga i KUD-a, organizaciji kulturno zabavnog života, prikupljanju »Crvene pomoći« i drugim aktivnostima. U

svom selu posebno je okupljaо mlade osobe i među njima politički djelovao. U tome je postizao vidne uspjehe i imao na svojoj strani ogromnu većinu seljaka. On je to uspio postići time što je bio društven, skroman, povučen i muzikalan. Kao amater odlično je svirao violinu pa je često sudjelovao na seoskim zabavama. U agitaciji je bio dobar govornik. Umio je da zagrije mase, a bio je i razumljiv, jer se služio narodnim jezikom bez fraza i seljaku-težaku nerazumljivih stranih riječi i citata. Joža je politički djelovao i u okviru svoje obitelji vaspitavajući je u socijalističkom duhu u čemu je i uspio. Cijela njegova obitelj osim jednog brata, početkom ustanka opredijelila se za NOP i u njemu na razne načine učestvovala.

U ožujku 1941. godine pozvan je na vojnu vježbu bivše jugoslovenske vojske pa ga je u Krndiji zatekla okupacija stare Jugoslavije. Za par dana se vratio kući, ponovno zaposlio u Dugoj Resi te nastavio političkim djelovanjem po direktivi Okružnog komiteta. Radi na mobilizaciji za NOP, rasturanju naše štampe, prebacivanju ljudi i materijala u partizane i uspostavljanju tajnih kanala za vezu sa slobodnom teritorijom. Bio je kompromitiran pa je morao otici u partizane.

U rujnu je pristupio partizanskom odredu »Perjasica« gdje je bio borac, a kasnije komesar partizanskog odreda »Poloj«. U borbenim jedinicama je proveo 5 mjeseci, učestvovao u borbama koje su za to vrijeme vođene i bio hrabar borac. Odlukom Okružnog komiteta KPH Karlovac, u veljači 1942. godine povučen je na teren u kotar Karlovac radi širenja ustanka, gdje djeluje kao partijski radnik do lipnja, kada postaje politički sekretar KK KPH Karlovac.

U vremenu od lipnja 1942. do siječnja 1943. godine Komitet je bio lociran u selu Kestenak (općina Perjasica) gdje razvija svestranu aktivnost u razvijanju NOP-a na području kotara. Prisustvo Kotarskog komiteta u Kestenku imalo je osobito veliki značaj za razvoj ustanka u općini Barilović u kojoj tada nije bilo općinskih rukovodstava NOP-a, a u selima su radili samo pojedini aktivisti. KK na čelu sa Jožom okuplja dotad istaknute aktiviste, vrši prijem u Partiju i inicira formiranje organa NOP-a na seoskom nivou kojih do tada ovdje nije bilo. Za vrijeme 4. neprijateljske ofanzive Joža se s Komitetom premješta u Bosiljevo i odatle nastavlja da djeluje. Daljim tokom NOP-a on obavlja niz funkcija u Partiji, organima narodne vlasti i Narodnom frontu.

Počev od lipnja 1941. godine do kraja rata Joža je sekretar partijske ćelije Zvečaj, sekretar Rajonskog komiteta Duga Resa, član KK KPH Karlovac, politički sekretar KK KPH Karlovac, šef OZN-e za kotar Karlovac, organizacioni sekretar KK KPH Karlovac, član Područnog komiteta KPH Karlovac i član Okružnog komiteta KPH Karlovac.

U organima narodne vlasti bio je član KNOO-a Karlovac, privremenog Okružnog NOO-a za Kordun i Okružnog NOO-a Karlovac. Obavljajući navedene funkcije djeluje na sprovоđenju linije Partije i razvoja i funkcionisanja narodne vlasti u duhu odluka partijskih organa.

1942. Joža završava srednji partijski kurs pri Okružnom komitetu Karlovac. Bio je delegat na sva 4 okružna partijska savjetovanja. On se trudio da sve navedene funkcije i zadatke što bolje obavi i u tome je, uz velike napore i odricanja, uspjevao. Naravno, imao je i propusta radi kojih je jednom kažnjen i jednom prebačen na drugu dužnost. No, to je zanemarujuće u odnosu na ogromne uspjehe u cjelini.

Nakon oslobođenja zemlje Joža nastavlja sa aktivnošću na obnovi zemlje. I opet obavlja mnoge društvene funkcije. Sekretar je MK KPH Karlovac, pročelnik finansijskog odjela NOO-a Karlovac, član biroa Gradskog komiteta KPH Karlovac, član Gradskog i Okružnog odbora NF-a, član Gradskog i Kotarskog odbora SSRN Karlovac, sekretar Mjesnog sindikalnog vijeća i sekretar Okružnog sindikalnog vijeća, predsjednik Gradskog NO-a Karlovac itd.

U Zagrebu je Joža obavljao funkcije: sekretara IV rajonskog komiteta, Rajonskog komiteta KPH Zagreb i načelnika kadrovskog odjeljenja Gradskog komiteta KPH Zagreb.

Kao za vrijeme rata tako i u poslijeratnom periodu Joža je učio, radio, postizao dobre radne rezultate i svrstao se u red istaknutih aktivista i rukovodilaca na području okruga Karlovac i šire.

Umro je u Karlovcu 1966. godine, a čitav svoj život posvetio je borbi, revoluciji i izgradnji nove Jugoslavije.

Simo Kozlina

Narodni heroj Mijo Benić

Benić Marka Mijo, rođen je 15. jula 1916. godine u Mrežničkim Novakima, kod Duge Rese, Hrvatska. Potječe iz seljačke porodice. Pet razreda osnovne škole je završio u selu Leskovac a kolarski zanat izučio je u Karlovcu. Prije odsluženja vojnog roka radi neko vrijeme u Karlovcu, gdje se upoznaje s naprednim radničkim pokreтом. Vojsku služi tri godine u ratnoj mornarici u Boki Kotorskoj. I nakon vojske Mijo neko vrijeme radi kod svoje kuće i u Karlovcu. Kao simpatizer Partije sarađuje sa komunistima Duge Rese i Karlovca. Na njegovo komunističko opredjeljenje posebno je uticao njegov brat Joža, komunista od 1938. godine. Desetog decembra 1941. godine Benić je otisao s puškom i u vojničkoj uniformi u partizane na Kordunu.

dun. On je neko vrijeme borac u partizanskom odredu »Dubrave«, zatim u 1. četi 1. bataljona II kordunaškog odreda. Kada je formirana proleterska četa na Kordunu, Mijo je u njoj postao komandir voda. Njegov dolazak kao Hrvata u partizanski odred »Dubrave«, koji je bio sastavljen od boraca uglavnom srpske narodnosti, pozitivno je djelovao na razvijanje zajedničke borbe srpskog i hrvatskog naroda u tom kraju. On je u prvim akcijama zapažen kao hrabar i neustrašiv borac. Posebno se ističe u borbi sa žandarmima kod Donjih Dubrava, 8. februara 1942., i u napadu na žandarmerijsku kolonu, 11. februara 1942. kod Gornjih Dubrava. U žestokoj borbi partizani su zarobili 14 žandarma, 4 ubili i 2 ranili. Zaplijenili su 16 pušaka sa ostalom vojnom spremom. Nekoliko dana vodi neprekidne borbe sa Talijanima i žandarmima na cesti Slunj—Ogulin. Učestvuje u napadu na žandarmerijsku posadu u Primišlju i Tounjskom Tržiću, gdje je zapažen kao izuzetno hrabar borac. Kod Veljuna Benić sa svojim vodom sprečava prodiranje neprijatelja u Veljun, koji je išao u pomoć opsjednutom garnizonu. Marta 1942. Mijo u sastavu proleterske čete učestvuje u neprekidnim borbama s neprijateljem na Kordunu. Početkom aprila 1942. sa svojim vodom proletera bio je u pratnji članova GŠH s Korduna iz sela Močila u Drežnicu. šestog aprila sukobio se sa 150 talijanskih vojnika u zaseoku Mišlenovići kod Plaškog. Hrabri komandir je uzeo puškomitrailjer i iz stojećeg stava tukao po neprijatelju sve dok nije pao pogoden talijanskim ra-

falom. Svojim junačkim držanjem i rukovođenjem Benić omogućava prolaz svojoj jedinici i doprinosi da se neprijatelj razbije, te zarobljava 40 Talijana i pljeni 28 pušaka, 7 mitraljeza i drugu vojnu opremu.

Za narodnog heroja proglašen je 24. jula 1953. godine.

Dr Đuro Zatezalo

Skojevski rukovodilac Petar Biondić - mlađi

Rođen je 27. lipnja 1922. godine u Bosiljevačkim Selima, u brojnoj porodici. Otac Petar se s bratom Danom vratio sa rada iz Amerike. Ku-pili su posjed u Selima i bavili se zemljoradnjom.

Mladi Petar pohađao je četiri razreda pučke škole u Bosancima da bi 1935. godine otisao u Novi Gradec kod Virovitice, k majstoru Hujber Juliusu, na izučavanje kovačko-bravarskog zanata. Godine 1939. završava zanat i godinu dana ostaje kao pomoćnik na radu kod istog mastora. Zatim se vraća kući u Bosiljevačka Sela i zapošljava kao kovačko-bravarski pomoćnik na gradnji željezničke pruge Črnomelj—Vrbovsko.

Obustavom gradnje pruge, prije okupacije Jugoslavije, ponovno dolazi kući i pomaže ocu i porodici u tada oskudnoj zemljoradnji.

Već 1942. godine se ističe kao antifašista. Ne odaziva se na odsluženje vojnog roka u vojsku NDH. zajedno s Nikolom Prokšeljom i Josipom Kasunom 1942. godine oformljuje prvi aktiv SKOJ-a u Prikuplju i 4. 9. 1942. postaje članom Saveza komunističke omladine Jugoslavije. Među drugovima i omladinom poznat je po svojoj ozbiljnosti i iskrenosti. Učestvuje u akcijama i izvršavanju zadataka aktiva SKOJ-a u ilegalnim uslovima. Akcije i zadaci obavljeni su pretežno noću, i unatoč stroge zabrane noćnog kretanja i prisutnosti neprijatelja.

Članovi ovog skojevskog aktiva odlazili su u partizane planski, tek tada kada je aktiv uspio prijemom novih članova osigurati daljnje postojanje i djelovanje. Nakon što je aktiv SKOJ-a proširen novim članovima, krajem 1942. godine dužnost sekretara prima Petar Biondić od Nikole Prokšelja, koji odlazi u partizane. Petar uspješno rukovodi aktivom i, proširivši ga novim članovima, dužnost sekretara predaje Zdenki Prokšelj, a on se 15. veljače 1943. prijavljuje u partizane — u Komandu mjesta Bosiljevo.

Već 22. veljače 1943. godine uključuje se u 5. bataljon Kordunaškog partizanskog odreda, tada formiranog u Bosiljevu. Bio je borac u 2. četi istog bataljona, a formiranjem aktiva SKOJ-a iste čete, postaje njegov sekretar. Istakao se primjernom borbenosti, politič-

kim radom među suborcima i stanovništvom u selima kuda je jedinica prolazila. Stoga je već početkom proljeća 1943. primljen u KPJ, a formiranjem Karlovačkog partizanskog odreda postaje politički delegat voda u toj jedinici NOV.

Za vrijeme kapitulacije talijanske fašističke vojske 1. četa 1. bataljona Karlovačkog partizanskog odreda, koji se tada nalazio u Bosiljevu, krenula je na razoružanje talijanske posade na željezničkoj stanici Zvečaj. Iako je tada bio u 2. četi, Petar se dobrovoljno priključuje akciji 1. čete i sudjeluje u razoružavanju talijanske jedinice u Zvečaju. Zarobljeni Talijani sprovedeni su u Bosiljevo, a četa se zadržava na prikupljanju zaplijenjenog vojnog materijala, željeznička stanica i uže naselje bili su okruženi žičanim preprekama koje su postavili Talijani. Iznad stanice brdo, a ispod dolina i usko polje do Mrežnice.

Iznad Zvečaja pojavili su se njemački avioni i stoga se nije na vrijeme čula buka njemačke motorizovane tenkovske grupe koja je cestom od Duge Rese iznenadno upala među partizane na željezničkoj stanici. Razvila se neravnopravna borba u kojoj je 18 partizana izgubilo živote. Pao je i Petar Biondić. Bio je to do tada najveći gubitak Karlovačkog partizanskog odreda, tim teži za partizane i narod što je tih dana slavljena kapitulacija fašističke Italije.

Nakon odlaska neprijatelja većinu pогinulih mještani su izvukli sa prostora željezničke stanice i pokopali ih nedaleko naselja. Iza oslobođenja narod je prenio njihove posmrtnе ostatke u zajedničku grobnicu na mjesno groblje u Zvečaju i podigao im spomenik. Uz druga imena, na ploči je uklesano i ime hrabrog borca Petra Biondića.

Tako je 10. rujna 1943. godine prestalo kucati plemenito srce omladinca Petra koji je svojom žrtvom bio ujedno i prvi partizan iz bosiljevačkog kraja koji je (uz ostale tada poginule drugove) položio svoj mladi život u borbi za slobodu.

Nikola Prokšelj

Hrabri mitraljezac Mile Bolić - šoša

Bolić Miloša Mile šoša, rođen 1914. godine u Malom Kozincu, metalski radnik (kovač) potiče iz višečlane siromašne seljačke obitelji koja je živjela na malo škrte zemlje. Kako nije bilo dovoljno kruha za sve, moralo se odlaziti u svijet i tražiti druga zanimanja. Tako je i Mile, nakon završetka osnovne škole u Bariloviću 1929. godine, otisao na izučavanje kovačkog zanata u Bjelovar koga je uspješno završio i potom obavljao kovačke poslove sve do odlaska na odsluženje vojne obaveze 1936. godine. Nakon završetka vojne obaveze nije uspio naći zaposlenje u struci pa se morao vratiti kući gdje se bavio zemljoradnjom i sezonskim radovima.

Pred aprilske rat 1941. godine bio je mobilisan u bivšu jugoslavensku vojsku. Njena kapitulacija ga je zatekla u Virovitici. Da bi izbjegao zarobljavanje, odvojio se od jedinice, presvukao u građansko odijelo i bespućima stigao za desetak dana kući.

Dolaskom kući zatekao je ukućane zabrinute za budućnost. Već se govorilo o uspostavi ustaške vlasti, o lociranju vojske NDH u Bariloviću, o mračnim namjerama ustaške vlasti itd. I on je imao o čemu pričati: o pobuni nekih pukova na frontu što su izazvali ustaški elementi, o ponižavanju zarobljenika, o grubosti njemačke vojske, o napornom putu koji je prešao i sli.

Kada je u selu zaprijetila opasnost od ustaškog terora i kada se narod na poziv KP počeo pripremati za otpor i samozaštitu. Mile je bio među prvima. Uključuje se u seosku stražu te pored stražarenja i patroliranja obučava omladince potrebnim znanjima.

U studenom 1941. godine dobrovoljno stupa u partizanski odred »Donji Skrad« u kome nakon kraćeg vremena postaje puškomitrailjezac. Bio je nišandžija trofejnog puškomitrailjeza francuske proizvodnje tipa »šoša« po kome je i dobio nadimak šoša. Tako su ga zvali sve do pogibije. U borbama se isticao hrabrošću i vještinom gađanja. Gađao je samo tada kada je bio siguran da će pogoditi cilj. Istakao se u mnogim borbama, a naročito na Ćukuru 2. prosinca 1941. godine, u ščulcu 23/24. veljače 1942. godine, u Kozlinama (u Donjem Skradu) 20. ožujka 1942. godine, u brojnim zasjedama na cesti Barilović—Krnjak 1941. i 1942. godine itd.

Najveću hrabrost i požrtvovanje je ispoljio 7. lipnja 1942. godine prilikom napada partizanskih jedinica na ustaško uporište Topusko. Na osiguranju prema Glini bila je 2. četa 1. bataljona 1. kordunaškog partizanskog odreda. Partizanske snage, koje su napadale Topusko, nisu uspjele pa su se povukle, a 2. četa je ostala na položajima sve dотле dok nije bila okružena neprijateljskim snagama iz Gline i Topuskog. Tek tada je pristupila povlačenju.

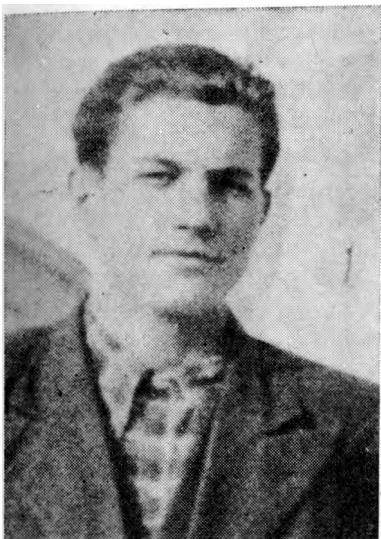
Drugi vod, kome je pripadao Mile, određen je da bude zaštitnica čete sa zadatkom da omogući njeno povlačenje i proboj. U određeno vrijeme i 2. vod je otpočeo povlačenje pravcem koji je odredio komandir čete. Međutim, kada je dostigao liniju na kojoj je trebao biti prihvaćen od čete, naišao je na jake neprijateljske snage pa se nije mogao probiti za četom već je krenuo preko ceste Glna—Topusko u pravcu rijeke Gline i Hrvatskog Sela.

Energično jurišajući vod se probijao prema rijeci Glini i kada je prešao cestu došlo je do najkritičnije situacije. Naime, neprijatelj nastoji da pokretom i snažnom vatrom zatvori pravac probija, a nekim borcima nestaje municije i kondicije. Zaprijetila je opasnost od neuspjeha. Vod pojačava dejstvo i u pokretu tuče po neprijatelju svim vatreñim sredstvima, naročito puškomitraljezima koji su bili na krilima voda. Naročito se ističe Mile koji svojim »šošom« kosi po neprijateljskom streljačkom stroju i omogućava vodu da se probije i odvoji od neprijatelja. Pri tome biva teško ranjen u glavu pa daje »šošu« svome pomočniku, s napomenom da pod svaku cijenu mora spasiti puškomitraljez, a on nastavlja borbu pištoljem dok je mogao i imao metaka. Kada je osjetio da više ne može da se bori i da mu drugovi iz voda ne mogu pomoći zbog nadmoćnijeg neprijatelja, sam sebi oduzima život posljednjim metkom i vlastitim pištoljem kako ne bi živ pao u ruke neprijatelja.

Tako se Bolić Mile šoša hrabro borio do posljednjeg atoma snage žrtvujući svoj mladi život za spas svojih drugova. Osobnim primjerom pokazao je kako se treba boriti za slobodu svog naroda i bolju budućnost.

Simo Kozlinaq

Politički komesar čete Bosiljevac Mijo Mića

Rođen je u Dugoj Resi 6. rujna 1921. godine u brojnoj obitelji kovača Mije i Ane Bosiljevac. Poslije završene osnovne škole izučio je kovačko-potkički zanat u očevoj kovačnici u Dugoj Resi. Imao je dvije starije i jednu mlađu sestru. Obzirom na teške ekonomski prilike, koje su vladale između dva rata, trebalo je uložiti mnogo truda da bi se podmirili troškovi života i namakla sredstva za školovanje djece. U ovakvim okolnostima dječaka su morala što prije vlastitom zarađom pomoći svojoj obitelji. Tako je i Mićo poslije završenog zanata pomagao ocu u vođenju kovačke radionice koja je bila glavni izvor prihoda za život obitelji i školovanje sestara.

Vec̄ kao 18-godišnji mladić zračio je ozbiljnošću i iskrenom mladenačkom radošću. Bio je vrlo druželjubiv i vesele naravi. Volio je glazbu i pjesmu i od rane mладости svirao u limenoj glazbi mjesnog vatrogasnog društva. Preko svojih starijih sestara, posebno Mare (Mace), rano je upoznao napredne ideje radničkog pokreta i borbu radničke klase za svoja prava i bolji život. Godine 1940. postaje član SKOJ-a, a već 1941. i član KPJ.

Teške dane okupacije dočekuje kao kovač u Dugoj Resi. Njegova politička aktivnost dolazi do izražaja već prvih mjeseci okupacije. Travnja 1941. godine, pošto su talijanske jedinice okupirale Dugu Resu, učestvuje u akciji ispisivanja parola na talijanskim tenkovima. Iste godine u jesen sudjeluje i na dva partijska sastanka komunista Duge Rese, koji su održani u stanu Ive Horvatića. Ovim sastancima prisustvovao je i Ivo Marinković, sekretar Okružnog komiteta Karlovac i član CK KPH. Tom prilikom Marinković je upoznao dugoreške komuniste sa političkom situacijom u zemlji i svijetu i dao im direktive za naredne akcije.

Mićo je vrlo intenzivno politički djelovao, posebno među radničkom omladinom Duge Rese. Rasparčavao je partijski materijal, radio na organiziranju prikupljanja oružja i municije od domobrana koji su bili simpatizeri NOP-a, dijelio letke i ukazivao na bratstvo i jedinstvo naših naroda. Osuđivao je ustaška ubistva Srba u Dugoj Resi i susjednim selima, pozivao na borbu protiv okupatora i na pomaganje narodnooslobodilačke borbe koja je već tada na Kor-

dumi poprimala masovan karakter. U ljeti 1942. godine sudjelovao je u jednoj diverziji na željezničkoj pruzi između Duge Rese i sela Sv. Petar.

Kao partizanski aktivista posjedovao je vrlinu i sposobnost da brzo stekne povjerenje kod ljudi i omladine i da ih pridobije za akcije. Zbog svoje pristupačnosti, skromnosti i poštenja bio je vrlo omiljen među svima s kojima je dolazio u kontakt. Uživao je veliki ugled kod mještana Duge Rese, a naročito omladine. Čak i domaći ustaški glavari respektirali su Miću iako je svojim odnosom prema njima dao naslutiti da im nije prijatelj, a što je u ono vrijeme bilo vrlo opasno i moglo imati teške posljedice.

Čitave 1941. i 1942. godine kuća Miće Bosiljevca bila je glavno sabiralište ratnog materijala koji je sakupljan za partizane i odatle slat na oslobođeni teritorij Kordun. Njegova kuća bila je pogodan punkt jer su tu navraćali mnogi seljaci iz bliže i dalje okolice radi potkivanja konja, opravki kola i ostalih poljoprivrednih alatki. Tako su kod njega navraćali i mnogi simpatizeri i članovi Partije, koji su ovu mogućnost koristili za odvoženje prikupljenog materijala partizanima, kao i dovođenje partizanskog materijala i štampe sa oslobođenog teritorija radi rasparčavanja među dugoreškim radnicima.

Jedne takve akcije sieća se Pero Mihalić, koji kaže: »Bilo je to zimi 1941/1942. godinu. U kovačnici Miće Bosiljevca bilo je sakupljeno mnogo materijala namijenjenog oslobođenom teritoriju Korduna. Jednoga poslijepodneva došli su Tomo Mihalić Tobija iz Mihalić Sela i Marko Belavić iz Bošta sa zaprežnim kolima u dvorište Mićine kuće i ovđie natovarili sav materijal, spakovan u vrećama. Bilo je to na očigled talijanskih vojnika koji su u istom dvorištu zauzeli neke prostorije za svoje potrebe i stalno prolazili pored kola ne znajući što se tovari ni kuda se i za kakve potrebe odvozi.«

Takvih prevoženja bilo je više, ali ustaše nikada nisu uspjeli otkriti ovu vezu. Na održavanju veza sa Kordunom najviše je bio angažiran Mićo i njegova sestra Mara (Maca). Mnogi koii su odlazili u partizane po zadacima Partije radi sigurnosti su upućivani kod Miće, a on ih je odvodio dalje preko postojećih veza i punktova na oslobođeni teritorij.

U svom ilegalnom djelovanju Mićo je mnogo radio i sa Dragom Ljubićem. Isto tako u prikupljanju različitog materijala za potrebe partizane po zadacima Partile, radi sigurnosti su upućivani kod Miće, koji je radio u tvorničkom »Konzumu«.

Ožujka 1942. godine, pod rukovodstvom Miće i Ljubića, osnovana je skojevska grupa u radničkom naselju »Inzl«. Poslije hapšenja Ljubića, lipnja 1942. godine, vezu sa ovom grupom održavao je Mićo. Početkom 1943. godine na jednom sastanku sa Mićom dogovoren je da ova grupa polovinom ožujka napusti Dugu Resu i ode na oslo-

bodenii teritorij Bosiljeva gdje je djelovao 5. bataljon Kordunaškog partizanskog odreda, a već tada je bilo u planu da se ovdje, na dijelu karlovačkog kotara, formira i Karlovački partizanski odred. Ova je grupa skojevaca, predvođena Mićom, 15. ožujka 1943. napustila mjesto i otisla u redove pomenutog bataljona.

Miće je ubrzo postao politički delegat voda, a prilikom formiranja Karlovačkog odreda (17. travnja 1943) u Bosiljevu postaje politički komesar 1. čete 1. bataljona. U četi je Miće kao rukovodilac brzo stekao simpatije boraca. Bio je neobično hrabar i neustrašiv i svi su ga borci voljeli i poštivali pošto su osjetili njegovu očinsku ljubav i brigu.

Kao komesar sudjelovao je s četom u nizu uspješnih borbi protiv ustaško-domobranskih snaga na sektoru Netretića, Ozlja, Jaškova i Trošmarije, kao i u napadima na neprijateljske bunkere duž željezničke pruge Duga Resa—Zvečaj. Uvijek se među prvima dobrovoljno javljao na zadatke, pa i onda kada je bombaškim napadom trebalo likvidirati posade pojedinih neprijateljskih bunkera.

Poslije kapitulacije talijanske vojske, ljeti 1943. godine, bataljon je popunjeno sa mnogo automatskog oružja. Na jednom skupu čete, a čega se i danas sjećaju mnogi borci, Miće je veselo uzviknuo: »Vidite, drugovi, ovo naše oružje i koliko ga je... pa niko nas više slomiti ne može, pobjeda je naša!«.

Dvadesetak dana iza toga, u napadu na ustaško uporište u Donjim Stativama 29. rujna 1943. godine, teško je ranjen naš komesar Miće. Pred kraj borbe, koja je trajala cijelu noć, ujutro oko 4 sata posljednja neprijateljska izbačena mina eksplodirala je na prostoru između njega i komandira čete Pere Mihalića. Obojica su ranjeni. Miće je zadobio više težih povreda po nogama i tijelu i kao ranjenik prebačen za Vukovu Goricu gdje je smješten u kući trgovca Jure Šterka. Kad su ga njegovi borci iznijeli sa položaja i stavili onako teško ranjenog u kola te se pozdravljali s njim sa željom da im se što prije vrati, Miće je zaboravio na svoje teške rane i sa smiješkom na licu zapjevao svoju najomiljeniju pjesmu:

»Omladinci, omladinke
velik vas je broj.
Protiv rata i fašizma
svi ćemo u boj...«

Borci njegove čete prihvatali su pjesmu i tako se oprostili od svog voljenog komesara.

Susreta sa smrtonosno ranjenim Mićom sjeća se i njegov drug Josip Lulik (Pepo). Miće je ležao u sobi na krevetu, već bliјed uslijed velikog gubitka krvi iz mnogih rana. Tiho su razgovarali. On je gubio snagu predosećajući skoru smrt, ali hrabro je podnosio svoje

rane i боли. Умирући на рукама Лулика изговорио је и ове дивне рiječi: »Nemojte se pokolebati što me gubite. Revolucija zahtijeva žrtve. Nastavite борбу, jer дани слободе су близу.«

Прерана смрт прекинула је живот једног дивног друга, доброг старјешине и nepokolebljivog борца Пartiје.

*Josip Lulik
dr Emil Ludviger*

Mile Cimeša Vuštar politički komesar bataljona

Рођен је 1913. године у селу Перјасици у сиromašној сеоској породици Петра и Софије. Кад је navršio 14 година живота, отац га је uputio preko »Privредника« у занат, који је završio kod krojačког obrtnika у Суботици. Овaj га ostavlja да radi у njegovoj radionici до jeseni 1933. године. Тада је dotičни obrtnik запао у кризу и морао otpustiti svu troјицу радника. Пошто не успијева naći друго zaposlenje, Mile se враћа kući, u Perјasicu.

U proljeće 1934. године Mile odlazi u Sloveniju na sezonske poslove i zapošljava se na gradnji ceste gdje ostaje do pred samu zimu, па se opet vraća u Perјasicu. I tako se то ponavlja sve do jeseni 1939. godine. U jesen 1934. ili u proljeće 1935. dobiva poziv za vojsku на који se ne odaziva iz revolta što је bez stalног zaposlenja u svojoј struci. Oglušuje se i na slijedeći poziv па за njime tragaju žandari, ali im izmiče. Kasnije od njega dižu ruke, па tako nije ni služio vojni rok.

U Sloveniji susreće zaposlene rudare sa kojima počinje drugovati jer su mu bili dragi zbog čvrstog i odlučног nastupanja u traženju повиšenja zarada, većim pravima radnika i većim nacionalnim slobodama. Mile se oduševio revolucionarnim gibanjima među radništvom o čemu bi zimi mnogo pričao svojim земљацима u Perјasici i tako širio među njima revolucionarne ideje. Vjerovatno je to utjecalo i kada se odlučivalo o njegovom priјemu u članstvo KP, kasne jeseni 1939. godine. Iako kasnije nije odlazio u Sloveniju na rad, on je ostao u stalnoj vezi sa slovenskim rudarima. Нeki su mu poslali nekoliko brošurica koje je davao i drugima da čitaju.

U drugoj polovini 1940. године Mile sve manje priča o revolucionarnim gibanjima u Jugoslaviji, а sve više o opasnosti која земљи пријети од фашизма (posebно Hitlerove Njemačке) zalažući сe за obranu земље. U proljeće 1941. године otvoreno говори како би требало добровољно иći na granicu i s oružjem u ruci braniti земљу.

Okupacija Jugoslavije bez ozbiljnijeg otpora agresoru, i izdaja u vojsci i vradi ne iznenađuju Milu. Uspostavu tzv. NDH javno tumači kao obmanu hrvatskog naroda. Divljanja i zločini ustaša nakon poznatog pokolja Srba u Hrvatskom Blagaju zbunjuju ga, jer se tome nije nadoao. Kada je narod iza toga zahvatila ozbiljna panika, Mile je stalno u pokretu po selima smirujući ljude i nagovarajući ih da se danju i noću obezbjeđuju stražama iz pravaca otkuda je prijetila opasnost. Ovaj će njegov savjet kao sugestije drugih članova Partije biti od velike koristi ljudima u srpskim selima perjasičke općine.

U toku priprema za ustankak opet je Mile na nogama i ohrabruje ljude. Ne govori kako treba poći u borbu protiv ustaša, već onako neodređeno kaže: »Čuo sam da se narod Bosne digao na ustankak protiv okupatora i ustaša i da vodi borbu sa njima.« Ili: »Priča se kako su se seljaci oko Petrove gore povukli u šumu da ih ustaše ne pohvataju kao one na Veljunu, a kada je grupica ustaša pošla u neko selo seljaci su im oteli oružje i pobili ih.« Tako je Mile obavljao pripreme ljudi za ustankak, i ispitivao njihovo raspoloženje za borbu protiv okupatora i ustaša. Tragao je i za skrivenim oružjem. Stigao je na zakazano zborno mjesto ustnika, noću 30/31. augusta 1941. godine, iz čijeg stroja sve do pogibije nije izlazio.

Prvih dana, kao pripadnik PO »Perjasica«, disciplinirano i savjesno obavlja svoj dio posla. Kada se odred našao u određenoj krizi, objeručke je stao na stranu komandira odreda da se odred ne bi rasturio. Ispolvavao je hrabrost i odlučnost u borbi. Sve je to bilo presudno da postane sekretar ćelije KP u odredu (kada se ova uloga odvojila od dužnosti komesara odreda, početkom oktobra 1941. godine). Dužnost sekretara ćelije obavljao je do početka februara 1942. godine, kada je postavljen za komesara 1. čete 1. bataljona (Perjasičkog).

Kada je grupa boraca (njih šestorica) iz PO »Kuzma—Poloj«, pljačkaša, po srpskim selima počela batinati ljude, Mile je bio ogorčen na njih, a kada su ovi ubili dvoje ljudi, on se na sastanku ćelije zala-gao za najstrože kažnjavanje. Tada je izabran, uz još dvojicu članova KP, u partizanski sud koji je šestoricu suboraca, kriminalaca i ubica, osudio na kaznu smrti. Kazna je izvršena 14. oktobra 1941. godine. Poslije opredjeljenja suda za kaznu smrti Mile je noću održao sastanak ćelije i upoznao članove sa odlukom suda te tražio njihovo mišljenje. Budući su svi javno prihvatali odluku suda, Mile je kasnije znao kazati: »Tako je Partija odlučila.«

Kao komesar 1. čete 1. bataljona 2. KPO-a na dan formiranja
5. kordunaške brigade sa cijelom četom ulazi u sastav 2. bataljona
5. brigade. Bilo je to 16. septembra 1942. godine, a 3. decembra 1942.
postavljen je za komesara 2. bataljona 5. brigade. Tu je dužnost obavljao do pogibije, 30. aprila 1943. godine, u borbama koje je vodila
5. brigada oko Gospića.

Mile je bio poznat kao miran, tih i nemametljiv čovjek. Savjesno i disciplinirano izvršavao je svoj dio posla. Hrabro je išao u borbu i tukao neprijatelja, a kod povlačenja nije se žurio da ne ispadne plašljivac. Strogo je pazio da ničim, ama baš ničim, ne osramoti lik člana KP. Za njega je bila svetinja direktiva Partije i partijska disciplina. Nije se razmetao riječima pa je ponekad djelovao više kao komandir nego kao komesar. Bio je to njegov stil rada. Sa borcima je bio uvek veliki prijatelj i drug u nevolji. Svakog je nastojao razumjeti (pa i one »jogunaste«) i trudio se što više utjecati da u odredu, četi i bataljonu vlada istinsko partizansko drugarstvo. Posebno je mnogo polagao pažnje jačanju bratstva i jedinstva među borcima. Uostalom, bio je komesar 2. bataljona 5. kordunaške udarne brigade.

Nikola D. Čimeša

*Predsjednik narodnooslobodilačkog odbora općine
Perjasica Mile Ćika*

Roden je 1899. godine u Svojiću, općina Perjasica. Godine 1918. zasnovao je porodicu, imao troje djece i živio siromašnim seljačkim životom iako je bio poznat kao marljiv seljak koji je svaki pedalj zemlje obrađivao i njegova stoku, radi čega su ga ostali uvažavali i poštivali. Premda nije imao viška žita, redovito je znao utoviti jednu ili dvije svinje za prodaju. Time je mogao platiti porez i kupiti najnužniju odjeću i obuću djeci. Sve troje djece slao je u osnovnu školu što mnogi nisu radili. Starijeg sina Radu upućuje u zanat, ali se on nakon izučenog zanata vratio kući jer nije mogao dobiti posla.

Milića podugo nije interesirala politika i tako se događalo da ne bi nišao na glasanje za vrijeme izbora. Međutim, kada su 1935. bili državni izbori, on se zainteresirao za SDS i njenog kandidata Savu Kosanovića, ali ni ovaj puta nije glasao. Godine 1938. agitira za kandidata SDS, Savu Kosanovića, i tada je glasao. Kada su 1940. godine bili općinski izbori, mnogo je truda uložio u agitiranju za kandidata na listi Udružene opozicije, Đuru Vučetića Skuljalu, koji je od 1939. bio kandidat za člana KP. Kada je Đuro

pobjedio na izborima, Milić je likovao, što je ljude čudilo. Odjednom postade politički aktivan.

Iznenadila ga brza okupacija zemlje i izdaja u vojsci i vlasti. Nikako mu nije išao u glavu Mačekov poziv hrvatskom narodu da podrži ustaše i Pavelića, koje su okupatori doveli na vlast. Naprosto je bio zanijemio nakon što je čuo o zvjerstvima koja su ustaše počeli vršiti nad srpskim življem. Neko vrijeme bio se potpuno povukao u sebe i počeo izbjegavati ljude držeći se šumarka oko kuće. Čak ni djeci nije dozvoljavao da odlaze dalje od Svojiča.

Mnogi su se začudili kada su 31. 8. 1941. godine, kod škole u Perjasici, vidjeli kako je Milić doveo svojeg starijeg sina Radu i počeo moliti Milutina Karasa da Radu primi u ustanički Odred što je ovaj, zbog ranijeg ugleda Milića, prihvatio. Rade je poginuo u borbi sa ustašama 24. aprila 1942. godine.

Sa sigurnošću se može tvrditi da je i sam Milić od časa ulaska sina Rade u PO »Perjasica« stupio u NOP i postao vatreni pobornik borbe protiv okupatora i domaćih izroda. Zbog ranijeg ugleda i što je bio vatreni pristaša ustanka, ljudi su ga izabrali za prvog predsjednika NOF-e u Svojiču. Radio je zapaženo aktivno, a pogotovo na agitaciji u vrijeme biranja NOO-a po selima. Zbog doprinosa jačanju ustanka i NOO-a, kao nove narodne vlasti, predloženo mu je krajem 1941. godine da postane članom KP što je on prihvatio, pod uvjetom ako se s time složi i Milutin Karas. I kako se Milutin javno složio, Milić je postao član KP.

U proljeće 1942. godine biran je za predsjednika Općinskoga NOO-a i na toj je dužnosti ostao dvije, ili čak i tri godine. Iznesao je sav teret koji je pao na ovaj odbor nakon pustošenja naših sela, što su krajem 1942. izvršili Talijani (do temelja spaljena i opljačkana 24 od 28 sela).

Iz Milića, kao predsjednika NOO-a općine, naprsto je izvirala nekakva čudna snaga koja se prenosila na ljude. Možda je to bilo iz razloga što je od rođenja bio veliki optimista. Nikada on nije padao u očajavanje. Bio je stalno vedra raspoloženja i nasmijan. Pa i onda kad bi ga ljudi naljutili, Milić bi tiho i smireno, sa njemu urođenom upornosti, nastavio insistirati da se predviđeno toga časa i izvrši. Narod ga zbog njegovih ljudskih vrlina cijenio i poštivao i malo mu se tko suprotstavlja.

Milić je bio među prvima koji su stupili u kontakt sa Hrvatima — seljacima iz Mateškog Sela, što je doprinjelo razbijanju obostranog nepovjerenja.

Preživio je rat i dobio časno i pošteno zaslужenu Partizansku spomenicu 1941. Umro je krajem sedamdesetih godina u Beogradu.

Nikola D. Cimeša

Politički komesar bataljona

Mojsija (Rade) Dmitrović rođen je 1923. godine u siromašnoj seljačkoj porodici u Gaćeškom Selu, u Perjasici, na Kordunu. Osnovnu školu polazio je u Perjasici od 1930. do 1934. godine i završio je vrlo dobrim uspjehom. Nakon toga dvije godine živi sa roditeljima na selu, a 1937. odlazi u Karlovac na izučavanje krojačkog zanata, kod majstora Sime Končalovića (od 1937. do 1940. godine). Završivši zanat radi kao krojački radnik kod istog majstora. Okupacija Jugoslavije 1941. zatekla ga je u Karlovcu.

Ostao je na poslu dok nije saznao za zločine ustaša na Kordunu, a tada napušta Karlovac i vraća se u Gaćeško Selo, svojim roditeljima. Kao mladi krojački radnik upoznao je težak život, nepravdu i izraobljivanje, te u početnim životnim koracima postao odlučan borac za radnička prava. On i njegova porodica u selu služili su za 'primjer iskrenosti i poštjenja. Prije stupanja u partizane aktivirao se među omladinom u rezervnom odredu Svojiča.

Pristupio je partizanskom odredu »Perjasica« 15. decembra 1941. godine. U prvim borbama sa neprijateljem iz Siče i Generalskog Stola, koji je krenuo u napad na Perjasicu, iako mlad pokazao se izvanredno hrabar i požrtvovan. Kada su traženi dobrovoljci za bombaše, skoro redovno bi se javljao i drug Mojsija. Kao bombaš se posebno istakao u napadu na talijanske barake na Veljunu i u napadu na neprijateljsko uporište u Perjasici. Od dana stupanja u partizane učestvuje u svim borbama svoje jedinice, a posebno je bio zapažen kao hrabar i odlučan u borbama na Rakovici, Staroj Kršlji i na prilazima Bihaću, u Založnici.

U svim borbama se stalno primjerno držao, savjesno i potpuno izvršavao sve zadatke. Za izvanredne zasluge u borbama primljen je u članstvo Komunističke partije Jugoslavije. Odlaskom brigade na Žumberak učestvuje u borbama za Ozalj, Kamanje i Jastrebarsko, a nakon kraćeg vremena postaje politički komesar 1. čete 2. bataljona u brigadi. Komesarsku dužnost je savjesno obavljao, razvijajući bratstvo i jedinstvo među borcima i u narodu. On se uvijek brinuo da njegovi borci dobiju hranu i da se odmore poslije napornih borbi. Svojim drugovima pomagao je nositi puškomitrailjez i druge terete, te im u svim prilikama pružao svesrdnu pomoć. Unosio je među umorne i iscrpljene borce duh vadrine i hrabrosti. I borci su sve to znali cijeniti. Bio je osjećajan i pažljiv, ali i odlučan kada je u pitanju bilo izvršenje zadataka.

U jesen 1943. godine u borbama u Plaškom, na Trojvrhu, kao i u napadu na Oštarije i Ogulin, uvijek se nalazio među prvima u jurisu i bacanju bombi na neprijateljske bunkere. Mnogo puta je istican i pohvaljen za pokazanu hrabrost.

U sukobu sa Nijemcima u rajonu Plavče Drage, Kneje i Tobolića, po zimi i velikom snijegu, došlo je i do borbi prsa o prsa. Nijemci su poraženi i prisiljeni na povlačenje, ali u borbi je poginuo Mojsija Dmitrović, politički komesar bataljona, pred očima svojih boraca. Bilo je to 7. marta 1944. godine kod Huma.

Pogibija druga Mojsije tužno je odjeknula u cijeloj njegovoј bri-gadi, a naročito među borcima njegove jedinice, te u porodici i zavi-čaju.

*Dušan Miletić
Mihajlo Mrgić
Milutin Paić*

Aktivnost i neustrasivost Dore Dobrinić

Dora Dobrinić rođena je 1906. godine u selu Donji Velemerić u naprednoj obitelji Janka Mušnjaka, zemljoradnika. Udalila se u selo Podvožić za Antona Dobrinića, čiji je otac bio političar bivšeg buržoaskog režima stare Jugoslavije, dok je Anton bio član reakcionarnog dijela HSS-a, ustaški suradnik i protivnik NOP-a.

U novom domu Dora nije prihvatiла politiku svoga supruga i ostalih članova nove obitelji već se opredijelila za politiku naprednog radničkog i komunističkog pokreta što ovima nije bilo po volji. Na Dorino političko opredjeljenje presudan utjecaj je izvršio njen brat Marko koji je kao dječak, posredstvom »Radiše«, otišao u Vukovar da bi izučio trgovinski zanat, a kasnije se zaposlio kao trgovачki put-

nik i putovao širom Hrvatske. Kao radnik seljačkog porijekla simpatisao je radničke i komunističke ideje, politički se aktivirao i 1941. godine bio primljen u KPJ. Povremenim dolascima kući, u cilju posjete obitelji, propagirao je komunističke ideje, donosio propagandni materijal i marksističku literaturu. Dijelio je to omladini, a u prvom redu sestri Dori i bratu Dragunu koji su materijal dalje davali na čitanje svojim seljanima, prvenstveno: Janku Lukoviću, Janku Oštriću Džaji, Marku Stankoviću i Juri Mušnjaku, koji su za vrijeme NOB-a postali vrsni aktivisti i dali svoj život za slobodu.

Dora je spomenute ideje prihvatile kao svoje i prenosila ih na kćerku Anku i ostale. Njenu aktivnost zapaža partijska ćelija pa je sekretar Tomo Mihalić Tobija prima za kandidata Partije u Barilovačkom Cerovcu.

Na poziv KPJ 1941. godine Dora se uključuje u pripreme ustanka i u toku ove i narednih godina izvršava mnoge odgovorne i složene zadatke među kojima i one obavještajne prirode. Njeni suradnici na tim zadacima imaju vrlo visoko mišljenje o njenom radu.

Mića Malić iz Koranskog Brijega, koji je bio obavještajac u obavještajnom punktu u Koranskom Brijegu, za Doru kaže: »Drugaricu Doru poznam od proljeća 1942. godine. Ona je po zadacima i poslovima koje je obavljala za NOP bila dobar obavještajac. Koliko se ona osjećala odgovorna u vršenju poslova i koliko je bila snalažljiva najbolje se vidi iz ovog primjera: Negdje početkom 1943. godine naša grupa je trebala održati vrlo važan sastanak u Koranskom Brijegu. Na taj sastanak je pozvana i Dora, mada su drugovi smatrali da ona neće moći doći jer je Korana imala visok vodostaj i nije nigdje bila gazna. Prije početka sastanka naši osmatrači sa Korane javljaju da se sa lijeve obale Korane prema desnoj približava jedan mali čamac i u njemu primjećuje jedna žena kako energično i brzo vesla, nastojeći da se što prije prebaci preko rijeke. Bila je to Dora«. Sličnog je mišljenja i Đuro Rebić koji ističe da je Dora predstavljala značajan punkt ROC-a Karlovac, da je bila krasna žena i da je njena smrt predstavljala veliki gubitak za NOP i progresivne snage općine Barilović.

Kako vidimo za Doru nije bilo prepreka u aktivnosti. Ona je zadatke primala svesrdno i izvršavala ih sa mnogo volje i umijeća. Mnogi drugovi, partizani i komunisti, divili su se njenoj aktivnosti, tim više što je bila seljanka, Hrvatica sa neoslobodenog teritorija, gdje je još malo ljudi bilo u NOP-u i partizanskim jedinicama. Ona je u rad uključila i svoju kćerku Anku koja je 1943. godine primljena u SKOJ postala član Općinskog komiteta SKOJ-a i Općinskog odbora USAOH-a općine Barilović.

Pored rada u obavještajnoj službi Dora je bila potpuno angažirana i na drugim zadacima NOP-a na terenu općine pa je radi dotadašnje aktivnosti Kotarski komitet KPH za Karlovac 1942. godine prima u članstvo Komunističke partije. To veliko priznanje daje joj još više poleta pa nastavlja sa još aktivnijim radom u teškim ilegalnim uvjetima punim životnih opasnosti. Godine 1943. u ulozi predsjednice Akcionog odbora radi na okupljanju žena u AFŽ i angažira ih na raznim zadacima, učestvuje u pripremama i izvođenju napada na vođu ustaškog pokreta i zapovjednika posade Belaj, ustaškog natporučnika Brnardića, ali on u oba slučaja uspijeva izmači klopkama. Prilikom osnivanja Općinskog komiteta KPH i Općinskog NOO-a postaje njihov član, a osnivanjem Općinskog odbora AFZ-a postala je njegov

predsjednik. Izvršavala je zadatke i obaveze ovih organa, a posebno AFŽ-a. Na 3. konferenciji Okružnog odbora AFŽ-a za okrug Karlovac birana je za člana Kotarskog i Okružnog odbora AFŽ-a, a na Okružnoj konferenciji KPH za okrug Karlovac, u novembru 1943. godine, odata joj je počast kao i ostalim članovima KPH koji su dali život za slobodu i bolju budućnost.

Uoči napada ustaša na dijelove Kordunaškog partizanskog odreda koji su se nakon povlačenja ustaša u Karlovac (poslije kapitulacije Italije) nalazili u širem rajonu Belaja, a Štab odreda u samom Belaju, Dora i njena kćerka Anka su uhapšene i 10. oktobra 1943, nakon sadističkog mučenja, strijeljane. Dora je tih dana bila na političkom radu sa ženama u selu. Nju i kćerku je uhapsio Josip (Vida) Krajačić iz Gornjeg Velemerića sa ustašama iz istog sela: Petrom Mihalićem Pejakom, Stevanom Škrtićem Šćevom i još jednim čije je ime ostalo neutvrđeno. Ustaše su Doru sačekali rano ujutro 4. oktobra kod njene kuće u Podvožiću kada je došla iz Banjskog Sela i od sekretara skojevske organizacije koga je obavijestila o namjeri ustaša da napadnu Kordunaški partizanski odred. Ustaše su Dori i Anki kopali oči, rezali uši i dojke i turali puščane cijevi u genitalne organe.

Žalosna je činjenica da su to uradili domaći ljudi iz okolnih sela. Dio utjehe može biti u tome što je ubojice stigla zaslužena kazna na rodnom suda.

Lik ove hrabre žene, majke i komuniste može poslužiti kao izuzetan primjer hrabrosti sadašnjim i budućim generacijama. Uz nju svoje živote u temelje socijalističke Jugoslavije ugradili su i njena kćerka Anka i braća Marko i Dragan.

Iako Dora Dobrinić nije formalno proglašena narodnim herojem, ona to svojim životnim djelom, hrabrošću i herojskom smrću u stvari jeste.

Simo Kozlina

Jura Drvodelić

Jura Drvodelić, sin Tome i Mare, rođen je 23. aprila 1906. godine u Belavić Selu, nedaleko Duge Rese. Prije rata bio je tekstilni radnik u Pamučnoj industriji Duga Resa. Tu je bio zapažen URS-ov sindikalni aktivista u borbi proletarijata protiv poslodavaca i nenarodnog režima u bivšoj Jugoslaviji.

Iznenađen brzom okupacijom naše zemlje i djelovanjem pete kolone, a ogorčen zbog ustaškog divljanja i zlođela, već prvih mjeseci po proglašenju okupatorske NDH Jura prihvata Proglas Centralnog komiteta KPJ i KPH za borbu protiv okupatora i domaćih sluga i to među radništvom dugoreške tvornice javno ispoljava. Zbog toga ga ustaše hapse sa prvom grupom u Dugoj Resi, krajem juna 1941. godine, i podvrgavaju »strožem režimu«.

Dok se nalazio u ustaškom zatvoru, Jura se dogovorio sa nekim od uhapšenih drugova da će nakon zatvora što prije stupiti u domobranstvo NDH radi dobivanja oružja i municije, a onda otici na stranu onih koji se bore protiv okupatora i domaćih izroda.

Polovicom decembra 1941. Jura je ostvario dogovor i, kao domobrani vojnik, noću pobjegao sa kompletним naoružanjem i karabinom u ruci iz Karlovca u Perjasicu, u 1. partizansku četu 2. bataljona

1. kordunaškog partizanskog odreda. Nikola Cimeša sjeća se da je Jura pričao u partizanima (u Perjasici) o teškom radničko-proleterskom životu, da je najviše isticao kako mu je teško pala pojava ustaša i njihova zvjerstva prema srpskom narodu i da je tvrdio da su ustaše nitkovi koji su okaljali čast i ponos hrvatskog naroda. Govorio je Jura: »Vjerujte mi, drugovi partizani, da hrvatski narod nikada neće biti na ustaškoj strani.«

U partizanskog akciji, 20. januara 1942. godine, Jura u redovima boraca 1. čete 2. bataljona 1. kordunaškog partizanskog odreda iz zasjede napada kolonu ustaških žandara jurišnika u Poloju, kod sela Bukovca. U toj borbi pokazuje se neustrašivim borcem. On i Franjo Pavićić među prvima su jurnuli na žandare, kao pripadnici 3. voda Dubravskog partizanskog odreda. Bili su to trenuci koji se nikada ne mogu zaboraviti — stvaranje u borbi povjerenja i bratstva i jedinstva između Hrvata i Srba.

U februaru 1942. Jura učestvuje u napadu na ustaške žandare u Primišlu. Bila je to vrlo teška borba. Hladna zima i veliki snijeg, a

žandari dobro utvrđeni za odbranu. Kad su partizani vjerovali da su žandare savladali, njima su stigli u pomoć Talijani na krpi jama. Došlo je do žestoke borbe prsa o prsa.

Bila je to neravnomjerna borba, jer je Talijana bilo nekoliko puta više nego partizana. Jura je teško ranjen u prsa. Tako ranjenog drugovi su uspjeli odvuci s položaja, sakriti među ovce u jednoj štali i pokriti kukuruzovinom. Kada je borba jenjala, trojica partizana (među njima i Nikola Cimeša) otišla su po ranjenog Juru i iznijeli ga iz opasnosti. Našli su ga u nesvjesnom stanju jer je izgubio mnogo krvi. Cimeša mu je ukazao prvu pomoć, skinuo svoju čistu košulju i obukao je na ranjenog Juru. Do kraja svog života Jura nije zaboravio trenutke kako su ga spašavali Srbi ne žaleći svoje živote.

Liječen je u bolnici u Petrovoj gori, a onda se vratio u svoju četu, u Perjasicu. Na traženje Jože Benića napustio je četu i otišao za političkog radnika u hrvatska sela općine Barilović i Duga Resa. U ljeto 1943. godine noću ga opkoliše ustaše u jednoj kući, u kojoj je bio na spavanju, i pozvaše da im se preda. Po nalogu ustaša pozivao ga je na predaju njegov rođak. Međutim, Jura se nije htio predati. Bacio je jednu ili dvije bombe na ustaše, jurnuo u mrak i uspio da pobegne ustašama. U bijegu je bio ranjen u ruku. Ovoga puta se, za kratko vrijeme, našao u skradskoj bolnici, gdje je pričao o svom radu na terenu po hrvatskim selima. Osjećao se presretan što je nailazio kod hrvatskih seljaka na mržnju prema ustašama i Paveliću, te na sve češće pristupanje Hrvata partizanima.

Jura nije bio vješt političkom agitiranju i objašnjavanju, ali za one koji su ga poznavali kao borca za radnička prava (kroz URS-ove sindikate) i znali da je zbog toga dobivao mnogo batina od žandara te da nije pred njima popustio, bilo je dovoljno da vide kako je on na strani partizana pa da se zamisle o svojem budućem ponašanju. Istina, nije baš islo glatko da se preko noći većina hrvatskog naroda priključi NOB-u. Imao je za to zasluga i Jura Drvodelić. On je ostao dosljedan borac za bratstvo i jedinstvo naših naroda i narodnosti cijelog svog života.

Među prvima je i 1971. godine, pismom svom ratnom drugu Nikoli Cimesi, osudio sve one partijske i javne funkcionere koji su svojim izjavama otvoreno razbijali borbom stećeno bratstvo i jedinstvo među našim narodima. Cimeša je procitao ovo pismo na satu moralnog odgoja učenika VIII razreda i dijela nastavnika Osmogodišnje škole »Hasan Kikić« u Zagrebu. Tekst pisma je bio toliko dirljiv da su zaplakali i đaci i nastavnici. Cimeša je pismo poslije predao na čuvanje Općinskom komitetu Saveza komunista Hrvatske (općina Trnje) u Zagrebu.

Umro je 28. januara 1976. godine u Dugoj Resi. Poslije oslobođenja bio je biran i za zastupnika Sabora SRH. Tu je iznosio stavove svojih birača sa kojima je bio u stalnom kontaktu.

Od oslobođenja do svoje smrti Drvodelić je imao jednom godišnje kontakt i sa drugom Titom. Naime, jedan drugom su čestitali svaku Novu godinu.

Nikola Cimesa
Pero Vranješ

**Politički komesar Karlovačke udarne brigade
Petar Erdeljac**

Rođen je 13. svibnja 1903. godine u Prilišću. Potječe iz seljačke porodice. Osnovnu školu završio je u Prilišću, a zidarski zanat u Novom Mestu (Slovenija).

Već 1926. emigrirao je u Kanadu i zaposlio se u rudniku, zatim u tvornici automobila »Ford«. »Tu«, piše Pero Erdeljac u svojoj autobiografiji, »počinje moj rad u revolucionarnom radničkom pokretu. Preko ukrajinskih i ruskih iseljenika povezujem se sa Augustom Špoljarcem koji je dolazio iz Čikaga (SAD) da organizira radnički pokret jugoslavenskih iseljenika u Kanadi. Već u prvom susretu on me zadužio da rasparčavam radnički list 'Radnik' i drugu naprednu literaturu«. Kasnije je bio uključen u organiziranje ilegalnih radničkih sindikata. Učestvuje i u demonstracijama. Godine 1931. primljen je u članstvo KP Kanade i postao predsjednik međunarodne Crvene pomoći, a 1934. na konferenciji jugoslavenskih radničko-seljačkih prosvjetnih klubova izabran je za profesionalnog političkog radnika. Tada još više dolazi do izražaja njegova revolucionarna aktivnost u okupljanju i osposobljavanju radnika za predstojeće teške zadatke šireg međunarodnog značaja.

Kao iskusni borac u radničkom pokretu 1936. godine organizira grupu dobrovoljaca za odlazak u španski građanski rat. U revolucionarnoj španskoj vojsci učestvuje u borbama u sastavu čete »Jan Žiška«, zatim kao komandir voda u četi »Matija Gubec« (bataljon »Georgi Dimitrov«). Na bojištima španskog rata ranjavan je dva puta. Po izlasku iz bolnice upućen je u oficirsku školu, a završivši je raspoređen je za političkog komesara čete čiji komandir je bio Košta Nađ. Ovdje

prolazi kroz velike bitke i okršaje sve do povlačenja iz Španije u Francusku. Po direktivi Partije iz logora u Francuskoj vraća se sa još 60 preživjelih naših iseljenika natrag u Kanadu.

Sada s još bogatijim borbenim iskustvom nastavlja svoj revolucionarni rad u Kanadi sve do 18. svibnja 1942. godine kada pomoću saveznika kreće na težak i opasan put za Jugoslaviju da se bori za slobodu svog naroda. Nakon 102 dana teške i vrlo opasne plovidbe oko cijele Afrike stiže u Egipat. Tu završava padobranski kurs i ostale pripreme za polijetanje savezničkim avionom za Jugoslaviju. I 21. travnja 1942. godine spušta se padobranom na oslobođeni teritorij — kod sela Tomići, u Drežnici. Sjećajući se tog događaja Pero je zapisao: »Prva veza s partizanima bio je Josip Brčić, koji je u to vrijeme bio obavještajni oficir 13. primorsko-goranske divizije. Otišli smo u Štab divizije, u Brinje. Odmah je došao iz 4. korpusa Ivan Gošnjak i Veco Holjevac, koji su nas još istog dana uvečer prebacili u Glavni štab Hrvatske u Bijele Potoke. Dočekao nas je Vladimir Bakarić i Ivo Rukavina. Nakon što smo se o svemu ispričali, instalirali smo svoju radio-stanicu i javili savezničkoj komandi na Srednjem istoku. Već 5. maja došli su prvi saveznički oficiri kao Saveznička vojna misija. Ja sam, sporazumno s drugom Bakarićem, otišao na područje Karlovca, sve do Vrbovskog. Naročito je bilo interesantno područje između rijeke Kupe i Dobre. Stalno sam održavao zborove, razne sastanke i govore. Prozvali su me Pero — Padobranac. Kad sam se ponovo morao na zahtjev saveznika vratiti u Glavni štab Hrvatske, preko Bakarića tražio Isam druga Tita da se odvojam od saveznika i da odem u partizane ...«

Od tada do konačnog oslobođenja naše zemlje od okupatora i domaćih izdajnika Pero se bori u prvim borbenim redovima NOV Jugoslavije i obavlja odgovorne rukovodeće dužnosti: komesar bataljona u 3. brigadi 8. udarne divizije, politički komesar 1. karlovačkog PO, politički komesar Karlovačke udarne brigade i druge odgovorne dužnosti u Štabu 34. divizije i u 4. udarnom korpusu.

Bio je presretan kada je po dolasku u Jugoslaviju čuo i vidio da je već i njegov rodni kraj (između rijeke Kupe i Mrežnice) zahvatilo plamen narodnog ustanka. Njegov dolazak u zemlju u to vrijeme, a posebno na ovo područje, tj. područje kotara Karlovac, imao je ogromni značaj i neprocjenjiv doprinos za daljnji razvoj i širenje narodnog ustanka i oružane borbe u ovom kraju. Bio je neobično politički utjecajan među narodom ovog kraja, koji ga je neobično cijenio i volio. On je, na njemu svojstven način, umio prenijeti pozitivna raspoloženju naših iseljenika iz dalekih zemalja Kanade i Amerike prema NOB-u, što je imalo veliki utjecaj na priliv novih boraca u naše borbene redove jer u tom kraju gotovo da nije bilo porodice iz čije se sredine nije neko nalazio na radu u tim zemljama.

Kao prvi komesar Karlovačke udarne brigade, koja je imala vrlo teške i odgovorne zadatke, on je svojim neumornim političkim radom, organizacijskim sposobnostima i ličnom hrabrošću mnogo pridonio uspjesima koje je brigada postigla. Sa brigadom učestvuje u borbama na Žumberku, Pokuplju, u neposrednoj blizini Karlovca, Zagreba i Siska, gdje brigada razbija mnoga neprijateljska uporišta, zbog čega je više puta pohvaljivana i postala »udarna«. Zatim sa brigadom, noseći zastavu bratstva i jedinstva, učestvuje u borbama na Kordunu, Baniji i na niz mnogih drugih ratnih poprišta. Svi ovi uspjesi brigade vezani su uz ime njenog komesara — Pere, koji je i ličnom hrabrošću i umijećem znao ostvariti i ono što je izgledalo nemoguće. Kao borac iz stotine okršaja, kao revolucionar koji je pod Titovom zastavom prevladao mnogo kriznih trenutaka i svoje jedinice znao voditi prema pobjedi, on nikada nije zaboravio da je najveća snaga naše borbe u našem narodu. A nakon završetka rata prelazi na novi front borbe — obnovu i izgradnju nove samoupravne Jugoslavije. Opet obavlja niz odgovornih funkcija, kako u društveno-političkim organizacijama tako i u privredi. Ostao je dosljedan u borbi za interese radničke klase, za društveni preobražaj i svestran napredak naše zemlje, za bratstvo i jedinstvo svih naših naroda i narodnosti.

Nositelj je »Partizanske spomenice 1941.« i više ratnih i mirnodopskih odlikovanja, kao i odlikovanja nekih savezničkih zemalja. Za svoj neumorni rad dobio je i niz nagrada, pohvala i drugih priznanja.

Umro je 1. rujna 1976. godine u Zagrebu, a sahranjen u Dugoj Resi.

Drago Boljkovac

Jura Fudurić

Jura je rođen 11. kolovoza 1902. godine u selu Donji Zvečaj, općina Duga Resa. Otar Nikola i majka Roza (rođena Štefanac) imali su pored Jure još jednog sina i kćer. Bavili su se zemljoradnjom i slovili kao osrednja seoska porodica.

Kako je Jura bio najstarije dijete, morao je već od rane mладости, odmah nakon završene osnovne škole, pomagati ocu u svim kućnim poslovima. Odlaskom oca u prvi svjetski rat ostao je Jura kao najstarija muška glava u kući sa majkom, sa dvije godine starijom sestrom Katom i s pet godina mlađim bratom Velimirom. Sva briga oko izdržavanja porodice pala je na njega i majku. Već tada je osjetio svu težinu seoskog života kao i svu nepravdu koju je moralno trpjeli seljaštvo

i radnička klasa u Austro-Ugarskoj i kasnije u Kraljevini Jugoslaviji.

Oženio je Maru Drvodelić iz Belavića 1920. godine i u braku imao devet sinova od kojih je sedam ostalo u životu. Zbog teških životnih uvjeta 1930. godine zaposlio se kao cestar na području općine Duge Rese. Tada a i kasnije, sve do 1954. godine, živio je sa svojom obitelji u zajedničkom domaćinstvu s bratom koji je također imao brojnu obitelj od sedmero djece.

Političkom aktivnošću počeo se baviti 1920. godine kao pristaša Radićeve HRSS, a kasnije i kao član te organizacije. Već 1926. izabran je za predsjednika mjesne organizacije HRSS-a u Donjem Zvečaju. Na izborima 1931. godine agitira kod mještana da ne idu na glasanje, a 1935. aktivno se zalaže u organizaciji da ljudi glasaju za listu Udružene opozicije. Iz tog vremena Jura je bio poznat kao čovjek koji je propagirao i zalagao se za republiku.

Za vrijeme građanskog rata u Španjolskoj rasturao je partijski materijal i brošure o ovom ratu, prikupljaо »Crvenu pomoć« i agitirao potrebu organiziranja Narodnog fronta.

U radu autora Furlan Hermana »Osnivanje i djelatnost organizacije KPH u Dugoј Resi do travnja 1941. godine«, objavljenom u ZBORNIKU 1 Historijskog arhiva u Karlovcu (strana 171) zapisano je, među ostalim, da je Jura Fudurić članom KPJ postao 1937. godine nakon čega je formirana u Dugoј Resi i prva čelija KPJ. Od prijema u član-

stvo KPJ Jura radi prema direktivama Partije. Širi partiskske ideje i štampu, pronalazi simpatizere Partije i priprema ih za članstvo KPJ. Istovremeno se uključuje u rad »Seljačke slove« i preko te organizacije ostvaruje utjecaj na njeno članstvo.

Nakon izbijanja drugog svjetskog rata i kapitulacije Kraljevine Jugoslavije među simpatizerima Partije propagira potrebu organiziranja i pružanja otpora fašističkom okupatoru te prikupljanja oružja za ustank. Širi vjeru u pobjedu SSSR-a i Crvene armije i pronalazi nove simpatizere Partije.

U proljeće 1942. godine u članstvo KPJ prima novih nekoliko drugova, osniva seosku ćeliju KPJ u Donjem Zvečaju i postaje njen sekretar. Rujna 1942. Jura učestvuje u osnivanju Općinskog komiteta KPJ Duga Resa i postaje njen član, a od siječnja do svibnja 1943. bio je i njegov sekretar. Komitet je osnovan 20. rujna 1942. godine u kući Pavla Matičića.

Ljeti 1943. godine skoro svi članovi Općinskog komiteta prelaze na oslobođeni teritorij karlovačkog područja, osim Jure koji kao član komiteta ostaje i dalje ilegalno na neoslobodenom području sa zadatkom da radi na širenju NOP-a i nagovaranju vojnih obveznika za odlazak u redove NOV. Tako upućuje u NOV i svoja dva sina — Ivana u lipnju, a Nikolu u rujnu 1943. godine. Na žalost nije imao sreće da ih žive i dočeka. I jedan i drugi su poginuli kao rukovodioci: — Nikola kao vodnik u 2. bataljonu Karlovačke udarne brigade 15. siječnja 1945. u napadu na neprijateljsku posadu u Rečici, a Ivan kao politdelegat voda Prvog karlovačkog partizanskog odreda 3. studenog 1943. u Korenici Brdu kod Bosiljeva.

Zbog odlaska sinova u partizane Jura je postao sumnjiv pa ga u listopadu 1943. ustaše hapse. Zatvaraju ga i tuku najprije u svojoj postaji u D. Zvečaju, a zatim ga prebacuju na ustaško redarstvo u Karlovac gdje nastavljaju sa dalnjom istragom i batinanjem. U zatvoru se, i pored teškog mučenja, hrabro držao i nikoga nije izdao niti testio. Nakon 45 dana istrage, pošto mu ništa nisu mogli dokazati, puštili su ga iz zatvora kući. Poslije toga dva tjedna proveo je na liječenju u bolnici u Dugoj Resi i odmah potom prešao na oslobođeni teritorij kako ne bi doživio ponovno hapšenje.

Na oslobođenom teritoriju kao politički radnik održava veze sa ljudima neoslobodenog područja, radi na širenju JNOF-a i osnivanju mjesnih narodnooslobodilačkih odbora u oslobođenim i neoslobodenim selima. Bio je član Općinskog komiteta KPJ Duga Resa sve do srpnja 1945. kada je izabran za člana Kotarskog komiteta KPH Karlovac. Nosilac je »Partizanske spomenice 1941« i odlikovan Ordenom bratstva i jedinstva sa srebrnim vijencem te Ordenom zasluge za narom sa srebrnom zvjezdrom.

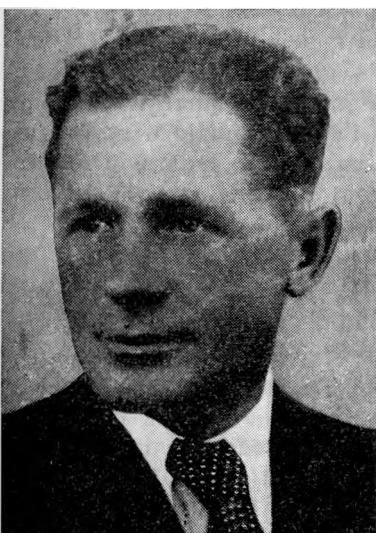
Po oslobođenju zemlje obavlja dužnost tajnika NOO-a općine Duga Resa — do listopada 1945. Na izborima krajem iste godine izabran je za odbornika NO-a kotara Karlovac koji ga na konstituirajućoj sjednici bira za člana svog Izvršnog odbora. Jedno vrijeme bio je potpredsjednik Izvršnog odbora NO-a kotara Karlovac, a kao član tog odbora obavljao je dužnost pročelnika Privrednog odsjeka, zatim povjerenika trgovine i opskrbe do pod konac 1948. godine. Nakon toga bio je povjerenik Socijalno-zdravstvenog odsjeka sve do ponovnog osnivanja NO-a općine 1952. kada odlazi na dužnost šefa Odsjeka za narodnu obranu općine Duga Resa. Zbog slabog zdravstvenog stanja koncem 1952. godine odlazi u invalidsku mirovinu.

Jura je i nakon odlaska u mirovinu ostao aktivan društveno-politički radnik pa je kao takav biran za člana Općinskog komiteta KPJ i odbornika NO-a općine Duga Resa. Od ljudi je cijenjen kao veoma skroman, pošten, principijelan i dosljedan borac Titove Partije, kakav je ostao do kraja života.

Umro je 2. lipnja 1966. godine i sahranjen na mjesnom groblju u Dugoj Resi.

*Josip Lulik
dr Emil Ludviger*

Janko Franje Furdek

Janko je rođen 1909. godine u Mihalić Selu, u siromašnoj seljačkoj obitelji koja je životarila na malo škrte zemlje. Teško je bilo prehraniti cijelu obitelj i osigurati joj sigurnu egzistenciju te se Janko morao zaposliti u Pamučnoj industriji u Dugoj Resi kao tkalački radnik.

U tvornici se upoznaje s radničkim i komunističkim idejama, pristupa radničkom pokretu, učlanjuje se u URS-ove sindikate i organizirano se bori za radnička prava i bolje uvjete rada, osobito poslije 1931. godine kada, nakon izvjesnog mirovanja, ponovo oživljava borba radničke klase u Dugoj Resi. U vremenu od 1931—1935. godine, borbom radničke klase, stvoreni su uvjeti za organizirani rad komunista, a 1935. godine osniva se i prvi aktiv komunista u Dugoj Resi s 3 člana među kojima je i Janko. Aktiv su osnovali

braća Balagović iz Karlovca i Ivan Božičević iz Zagreba. Valja naglasiti da je Janko bio prvi komunista u općini Barilović.

Da bi mogao uspješno djelovati kao član Partije, Janko posvećuje veliku pažnju svom ličnom uzdizanju. Godine 1936. iz Karlovca donosi komunističku literaturu, partijski list »Srp i čekić« a kasnije i materijal VII kongresa Komunističke internacionale. S ovom literaturom snabdijeva aktiviste.

Uz aktivnosti u tvornici on je vrlo aktivan u svom selu i okolini. Svojim poštenjem, društvenošću, drugarstvom i revolucionarnošću stekao je autoritet kod naroda pa ga je narod cijenio i volio. U cilju stvaranja osnovnih uvjeta za političko djelovanje na selu on inicira izgradnju zadružnog doma, osnivanje potrošačkih zadruga, KUD-a itd. Narod to prihvata pa je u periodu od 1936 — 1938. godine u Mihalić Selu dobrovoljnim radom izgrađen zadružni dom, sa prostorom za potrošačku zadrugu, koji postaje centar političkog i kulturnog rada. U domu se održavaju razni sastanci, priredbe, igranke i razna sijela na kojima komunisti i ostali aktivisti djeluju među masama i propagiraju i šire komunističke ideje.

Janko kontaktira s naprednim ljudima u okolnim selima, u prvom redu s Tomom Mihalićem Tobijom, Matom Galovićem i drugima, pripremajući ih za prijem u Komunističku partiju Jugoslavije. Tako su u vremenu od 1938. do 1941. godine, što u selu, što u Pamučnoj industriji u Dugoj Resi, primljeni u KPJ: Tomo Mihalić Tobija, Josip (Marka) Benić (Joža), Stevo Spudić, Ivan Polović, Marko Belavić i drugi.

Kao jedan od najstarijih komunista po stažu u Dugoj Resi, dokazani aktivista i privrženik KP, Janko 1940. godine učestvuje u radu Prve okružne partijske konferencije u Karlovcu na kojoj je izabran za člana Okružnog komiteta KPH za Karlovac i za delegata 1. konferencije KPH koja je održana 25. 8. 1940. godine u Dubravi kod Zagreba. Koncem 1940. godine učestvuje na još jednoj konferenciji u Karlovcu, u kući Riste Konstantinovića. U radu navedenih konferencija Janko je aktivno učestvovao i dao svoj doprinos.

Kapitulacija stare Jugoslavije zatjeće ga u vojsku gdje je zarobljen i odveden u logor Brandenburg — u Njemačku. U logoru ostaje do konca 1941. godine kada je kao Hrvat pušten kući s tim da se javi na raspolaganje oružanim snagama NDH. To iskorištava Okružni komitet KPH Karlovac i Janka po zadatku šalje u domobranstvo u Karlovac na 3 mjeseca. Po isteku ovog vremena on dolazi kući otkuda su ga Joža Benić i Stevo Spudić konspirativno odveli u Okružni komitet.

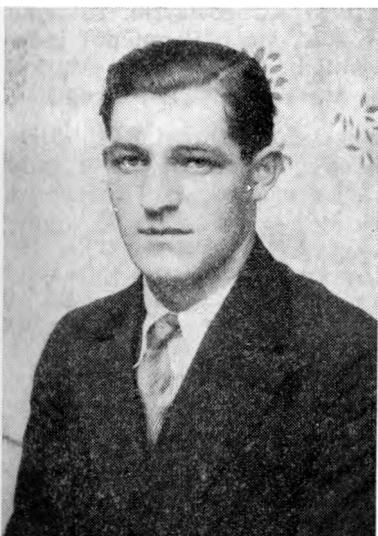
Učesnik je 2. i 3. okružne konferencije KPH za okrug Karlovac. Na 3. konferenciji učestvuje u raspravi o referatima i ukazuje na štetnost pojave dezterterstva u pojedinim kotarevima, zatim diskutira o neprijateljskoj propagandi i njenoj štetnosti za NOB, o nedovoljnem radu u hrvatskim selima u nekim kotarevima, o potrebi veće partijske

discipline, o potrebi proučavanja partijskog materijala, o većoj pojedinčnoj i kolektivnoj odgovornosti itd. On je podvukao da se u radu treba držati riječi Dimitrova koji je često govorio: »Uči se i bori!« »Bori se i uči!«. Na ovoj konferenciji je po treći put izabran za člana Okružnog komiteta KPH Karlovac što dovoljno govori o njegovoj vrijednosti.

Na pomenutoj konferenciji je izabran i za sekretara Kotarskog komiteta Vojnić iako je želio da ode u neku partizansku jedinicu kao borac jer mu je to, kako je rekao, lična želja. Međutim, toj njegovoj želji se nije moglo udovoljiti radi nedostatka partijskog kadra. Kao disciplinovan komunista Janko je prihvatio novu dužnost. Ipak, njegova želja se ispunila 1944. godine kada dolazi na dužnost politkomesara 2. karlovačkog partizanskog odreda i zatim u Karlovačku brigadu. Poginuo je na dužnosti zamjenika komesara brigade u borbama kod Donje Kupčine — 7. 3. 1945. godine.

St evo Belavić

Politički komesar Karlovačkog partizanskog odreda

Furlan Franje Herman rođen je 1910. godine u siromašnoj službeničkoj obitelji u selu Hrušica, kod Štanjela, općina Nova Gorica, Slovenija. Osnovnu školu i postolarski zanat završio je u rodnom mjestu. Nakon prvog svjetskog rata Istra i Slovensko primorje našli su se u sastavu Italije koja, naročito dolaskom na vlast fašista, nastoji svim sredstvima talijanizirati ove naše krajeve i kod stanovništva iskorijeniti svaki osjećaj njihove hrvatske i slovenačke nacionalne pripadnosti. Za službeni jezik i međusobno komuniciranje na cijeloj ovoj teritoriji određen je talijanski jezik. U školama je uvedeno obavezno učenje samo talijanskog jezika, a materinski jezik u potpunosti je zabranjen.

U ovakvim okolnostima rastao je Furlan i još kao dječačić osjetio nacionalnu potlačenost i neravnopravan položaj svog naroda, kao i sve teškoće izrabljivanja i terora talijanskih fašista. Došavši u zrelije godine nije se mogao pomiriti sa uvjetima života pod fašističkom vlašću. Da bi izbjegao služenje u talijanskoj vojsci, kao sedamnaestogodišnji mladić, 1927. godine emigrira

u Jugoslaviju, a za mjesto boravka odabire Karlovac. Tu se zapošljava kao postolarski radnik u tadašnjoj tvornici obuće »Jakil«, gdje ostaje sve do 1936. godine. Međutim, ni ovdje Furlan nije našao ono što je očekivao. Položaj radnika u kraljevskoj Jugoslaviji nije bio bolji u odnosu na onaj u Italiji.

Od početka rada u Karlovcu Furlan je, kao obućarski radnik, bio suočen sa mnogim nepravdama poslodavca. Osjetio je i eksploataciju radnika. Bio je bistar i vrlo inteligentan radnik. Sagledao je potrebu zajedničke i organizirane borbe svih radnika protiv poslodavaca, a za postizanje osnovnih radničkih prava. Aktivno se uključuje u radnički pokret i kao član URSS-ovih sindikata učestvuje u svim akcijama koje je sindikat vodio. Radio je na organiziranju štrajkova i u njima učestvovao. Zbog takve aktivnosti policija ga proganja i više puta hapsi, a 1936. godine bio je i otpušten s posla.

Kako je novo zaposlenje bilo teško naći, to je bio prinuđen da teška srca napusti Karlovac, a za novo mjesto boravka izabrao je Dugu Resu. Međutim, ni ovdje nije mogao dobiti posao u skladu sa svojom kvalifikacijom, pa je otvorio vlastitu postolarsku radnju, ali i kao obrtnik nije prekidao članstvo u URSS-ovim sindikatima već je svoja do tada stečena iskustva prenosio u radnički pokret Duge Rese.

Brzo je uočen od tadašnjih sindikalista i članova Partije, posebno Janka Furdeka, Marka Dujana i Đure Daloša. Već 1938. godine Herman je primljen u članstvo KPJ, u partijskoj organizaciji Duge Rese kojom je u to vrijeme rukovodila tvornička radnica Jela Predović. Od prijema u članstvo KPJ počinje njegovo predano angažiranje u radničkom pokretu. Obzirom na okolnost da je bio obrtnik mogao je lakše djelovati kao komunista. Naime, tadašnja općinska vlast i žandari na njega su manje obraćali pažnju, a i narav posla mu je omogućavala lakše kontaktiranje s ljudima. Ovu situaciju partijska organizacija Duge Rese maksimalno je koristila, pa je radionica Furlana često korištena kao punkt za sastajanje partijaca, a i kao mjesto za ostavljanje važnijih poruka.

Prilikom raspuštanja i zabrane djelovanja URSS-ovih sindikata, 31. prosinca 1940. godine, sva važnija marksistička literatura, kojom su se služili članovi sindikata i Komunističke partije Duge Rese, bila je pohranjena kod Furlana i kod još nekih nekompromitiranih simpatizera KP tako da je žandari nisu pronašli iako su za istom tragali i vršili pretrese u stanovima više ljudi na koje su sumnjali da surađuju sa komunistima.

Za vrijeme parlamentarnih, prosinackih izbora 1938. godine, kao i kasnije na općinskim izborima 1940. godine, po direktivi Partije, Furlan je vrlo aktivno agitirao da radnici glasaju za kandidata Jožu Krajačića, koji je bio na listi Stranke radnog naroda.

U ožujskim i travanjskim danima 1941. godine, kada su fašisti već zakucali na vrata Jugoslavije, đugoreški skojevci i komunisti, među

kojima i Furlan, posebno su se isticali u propagiranju otpora pristupanja Trojnom paktu, objašnjavajući mještanima opasnost od porobljavanja i fašizacije zemlje.

Okupacija je ubrzo uslijedila i najteže je došlo. Ustaše otpočinju s terorom i okomljaju se na istaknutije radničke tribune bivših URSS-ovih sindikata. Među prvima hapse i Hermana Furlana — u dva navrata — ali ga zbog nedostatka dokaza oba puta puštaju. Međutim, u drugoj polovici rujna, uoči pokušaja ponovnog hapšenja, Herman je na vrijeme upozoren od partijske organizacije Duge Rese i povukao se u ilegalu. Izvlači se iz Duge Rese i partijskom vezom odlazi na Kordun. Postaje borac Perjasičkog partizanskog odreda. Kasnijom reorganizacijom PO na Kordunu Furlan — kao stariji član Partije i iskušan sindikaljan borac — postaje politkomesar 2. proleterske čete Prvog kordunaškog partizanskog odreda.

Osnivanjem Prvog proleterskog bataljona NOV Hrvatske u Korenici (7. maja 1942. godine) i Hermanova četa ulazi u njegov sastav. S ovim proslavljenim bataljonom Furlan je, u teškim borbama s okupatorom i domaćim izdajnicima, prokrstario veći dio Žumberka, Korduna, Like, Slovenije i Pokuplja. Prošao je kroz mnoga hrvatska, srpska, muslimanska i slovenska sela noseći barjak bratstva i jedinstva. Posebno je značajan doprinos Prvog proleterskog bataljona Hrvatske i naroda Žumberka što su ovdje stvorena trajna uporišta narodnooslobodilačke borbe — pred samim vratima Zagreba. Za ovakve rezultate u veliko je zaslужan i Furlan, koji je svojim ponašanjem i hrabrošću služio borcima za primjer. Bio je pravi proleter, koga su resile osobine drugarstva, skromnosti i poštenja.

Poslije sedmomjesečnog ratovanja, 7. studenog 1942. godine, ovaj već proslavljeni proleterski bataljon poslužio je kao jezgro za formiranje 13. proleterske brigade »Rade Končar«, koja je toga dana i osnovana. U ovoj novoj jedinici NOV Furlan postaje pomoćnik komesara, a zatim i politički komesar 3. bataljona s kojim učestvuje u svim dejstvima brigade na Žumberku, u Pokuplju, na prilazima Zagrebu, u Beloj krajini i drugim područjima. Dva puta je teže ranjen. Prvi puta, studenog 1942. godine, pri oslobođanju Suhora u Sloveniji i drugi puta u borbi za Pleš (trig. 981) na Gorjancima, ožujka 1943. godine.

Travnja 1943. formiran je Prvi karlovački partizanski odred, a za njegovog politkomesara imenovan je Herman Furlan. Na ovoj dužnosti ostaje sve do jeseni iste godine kada, formiranjem karlovačkog vojnog područja, postaje njegov prvi komandant. Uporedo s ovom dužnošću izabran je i za člana biroa Kotarskog komiteta KPH za Karlovac, a vršio je i dužnost predsjednika Vijeća suda pri Komandi karlovačkog vojnog područja.

U proljeće 1944. godine prekomandovan je, po potrebi službe, na dužnost komandanta pokupsko-turopoljskog vojnog područja i imenovan za predsjednika Vijeća suda pri ovom području. Na ovoj dužnosti

ostaje sve do oslobođenja zemlje. Nakon četverogodišnjeg ratovanja i sedam slomljениh velikih neprijateljskih ofanziva — u teškim i neravноправnim borbama protiv surovog i nadmoćnog neprijatelja — Furlan sa svojim borcima i narodom konačno dočekuje slom fašizma i doživljava željenu slobodu.

Kao predratni komunista i prekaljeni borac cijeli je svoj život posvetio radničkoj klasi i revoluciji. Dao je velik doprinos razvoju i jačanju NOP-a i oružane revolucije na Kordunu, Pokuplju i Žumberku. Bio je doslijedan borac za bratstvo i jedinstvo u toku NOR-a i poslije rata, a zatim za izgradnju socijalističkih i samoupravnih odnosa u novoj Jugoslaviji. Takvo njegovo opredjeljenje i klasna pripadnost radničkom pokretu, što je prihvatio još kao mladi postolarski radnik, imali su utjecaj na formiranje njegove ličnosti čije su ga osobine proletara i komuniste svrstale u redove istaknutih boraca naše revolucije.

Poslije oslobođenja zemlje Furlan još nekoliko godina radi na vrlo odgovornim armijskim poslovima i zadacima. Izvjesno vrijeme bio je komandant jedne brigade KNOJ-a, zatim je obavljao odgovorne dužnosti u Generalštabu JNA i bio kadrovik u Personalnoj upravi JNA.

Na vlastito traženje (1952. godine) demobiliziran je iz JNA u činu potpukovnika. U građanstvu nastavlja raditi na odgovornim poslovima i službama socijalnog i mirovinskog osiguranja u općinama Beli Manastir i Karlovac. Obavljao je vrlo savjesno brojne funkcije van svojih redovnih poslova. Bio je poznat i vrlo aktivan društveno-politički radnik.

Aktivnost Furlana nije prestala ni kasnije — kada je otisao u zasluzenu mirovinu. Naprotiv, njegova angažiranost bila je vrlo zapažena i stalno prisutna. Radio je sa mnogo volje i osjećaja sve dok ga nije slomila teška bolest.

Kao umirovljenik bio je u jednom mandatu predsjednik osnovne organizacije SUBNOR-a, dugogodišnji predsjednik Udruženja umirovljenika u Karlovcu kao i delegat u Predsjedništvu Saveza udruženja umirovljenika Hrvatske. Njegovom incijativom pri Udruženju umirovljenika u Karlovcu osnovano je i pjevačko društvo koje je imalo mnogo uspješnih javnih nastupa. Kao zaslužnog člana ovo ga je pjevačko društvo izabralo za počasnog i doživotnog predsjednika.

Bogato revolucionarno iskustvo omogućilo je Hermanu da, svojim talentom i učešćem u prijelomnim i sudbonosnim godinama uoči drugog svjetskog rata, opiše događaje i ljudе dugoreškog radničkog pokreta i tako dà vrijedan doprinos i materijal za izučavanje i daljnja historijska istraživanja.

Poznat je, naime, njegov rad: »Osnivanje i djelatnost KPH u Dugoj Resi do travnja 1941. godine«, kao prilog za Zbornik 1 Historijskog arhiva u Karlovcu. Njegova sjećanja korištena su i pri izradi ovoga Zbornika.

Drug Herman Furlan, rezervni potpukovnik JNA umro je u 75-toj godini života — 4. studenog 1985. godine. Sahranjen je na karlovačkom vojničkom groblju uz najviše društvene i vojne počasti. Nosilac je »Partizanske spomenice 1941«. Za ratne zasluge i društveni rad odlikovan je: Ordenom za hrabrost, Ordenom zasluge za narod, Ordenom partizanske zvijezde, Ordenom bratstva i jedinstva sa srebrnim i zlatnim vijencem, Ordenom rada i nizom javnih priznanja i pohvala.

Svjetli lik revolucionara i borca Hermana Furlana ostat će kao trajni uzor sadašnjim i budućim naraštajima.

Josip Lulik

Politički komesar Prvog

udarnog bataljona

Gazibara Sime Nikola rođen je 1916. u Donjem Skradu. Kao trgovачki pomoćnik stupio je u NOB 1941. Član je Partije od maja 1941. godine.

Nikola potječe iz veoma brojne porodice što je tradicija u njegovoj lozi. Djed mu Stevan i baka Božica izrodili su dvanaestero djece. Desetero ih je odraslo. Sedam sinova nije moglo ostati kod kuće na malom posjedu pa su morali odlaziti u svijet — »trbuhom za kruhom«.

Nikola je po završetku osnovne škole u Barilovičkom Cerovcu, kao 12-godišnji dječak, preko »Privrednika« otisao na izučavanje trgovачkog zanata u Pančevo, nakon čega je postao kalfa i potom trgovачki pomoćnik. Iz Pančeva prelazi u Zemun i tamo se zapošljava u jednoj veletrgovini. I jedan i drugi gazda — onaj kod kog je izučavao zanat i ovaj kod koga se zaposlio — bili su Nijemci, što je Nikoli omogućilo da, uz posao, nauči njemački jezik, kojim se kasnije dosta dobro služio. Učeći i radeći osjetio je sve nepravde i socijalne nejednakosti u tadanjem društvu pa se rano uključio u radnički i revolucionarni pokret i u njemu aktivno djelovao.

Radi sticanja osnovnih znanja iz marksizma-lenjinizma i uspješnijeg političkog djelovanja naročitu pažnju je posvećivao proučavanju napredne literature. To se jasno moglo vidjeti i iz pisama koja je slao kući. U njima je indirektno stavljao do znanja da je uključen u revolu-

cionarni pokret. U pismima je savjetovao članove domaćinstva da i oni podu njegovim putem. Bratu Peri je slao naprednu literaturu s napisom da je ilegalno čita i posuđuje drugima.

Prilikom dolazaka kući, u posjet roditeljima, živom riječi je propagirao radnički i komunistički pokret i njihovu historijsku ulogu. Time je pozitivno djelovao na porodicu, a preko nje i na bliže i dalje rođake i susjede. Najveći utjecaj je izvršio na svog mlađeg brata Peru koji je neposredno pred rat bio potpuno oformljen i politički spremn za NOP.

Kapitulacija stare Jugoslavije i njene vojske zatekla je Nikolu u Banjoj Luci gdje je služio kadrovski rok, kao pripadnik vazduhoplovnih jedinica. Svjestan događaja koji su slijedili, prvi i najvažniji zadatak bio mu je izbjegći zarobljavanje. U tome je uspio i stigao kući naoružan pištoljem.

Stigavši kući povezuje se s naprednim ljudima, a među njima i s Milošem Kozlinom-Mijom, članom KPJ od 1937. godine, koji se vratio iz Niša gdje je radio kao obućarski radnik i partijski aktivista. U maju 1941. godine, prilikom formiranja partijske celije u Donjem Skradu, Nikola se uključuje u tu celiju, a sve indicije govore da je ido tada bio član Partije u nekoj od zemunskih organizacija, što nije do kraja provjereno. Celija počinje politički djelovati i vršiti pripreme za ustank u čemu i Nikola aktivno učestvuje izvršavajući razne partiske zadatke.

Početkom ustanka i uspostavom tajnog kanala Karlovac-Duga Reša-Kordun, rukovodstvo ustanka ga zadužuje da radi na tom kanalu i da na Korani, kod zaseoka Gazibare, prihvata od druga Tobije sve ono što se tim kanalom prebacuje na Kordun, i obratno: ilegalce, lijekove, ilegalni materijal, oružje, municiju, eksploziv i drugo.

Na ovom zadatku Nikola ostaje do konca 1941. godine kada je povučen u već formiranu četu. Naglim razvojem ustanka i formiranjem novih jedinica nastala je potreba za većim brojem političkog kadera pa Nikola već početkom 1942. godine postaje komesar čete, a 16. juna 1942. godine, prilikom formiranja 1. udarnog bataljona na Kordunu, komesar tog bataljona, koji formiranjem 4. kordunaške brigade ulazi u njen sastav kao njezin 1. bataljon. Sve ove komesarske dužnosti Nikola je uspješno obavljao, što ističu i naši legendarni komandanti Košta Nađ i Nikola Vidović u publikaciji »Bihaćka Republika« i »Bihaćka operacija«, kao i njegovi ratni drugovi.

Na dužnosti komesara ovog bataljona ostao je sve do kobnog 9. novembra 1942. godine kada je u neravnopravnoj borbi s neprijateljem zarobljen, odveden u Zagreb i tamu strijeljan. U toj borbi sa nadmoćnim neprijateljem dio bataljona je bio prisiljen da se iz Cazinske krajine prebaci preko rijeke Korane na Kordun, u rajon Salopek luka, u blizini sela Furjan, nedaleko od Slunja. Kada je dio bataljona pre-

lazio rijeku Koranu bez ikakvih sredstava za prijelaz — plivajući — bio je obasut jakom vatrom neprijatelja i tom prilikom je poginulo 12 boraca na samoj matici rijeke, a nekoliko ih je zarobljeno, među kojima i Nikola.

Njegovo držanje pred neprijateljem bilo je dostojanstveno, a kao komesar zvijerski je mučen i naposljetku strijeljan u Zagrebu. Njegovi drugovi i borci, i svi oni koji su ga poznavali, doživjeli su to kao veliki gubitak, a posebno zbog načina na koji je izgubio život.

Pisati i govoriti o borcima Korduna ne može se a da se ne spomeni ime Nikole Gazibare. Isto tako, pisati i govoriti o Nikoli nemoguće je a da se ne govori o cjelokupnoj porodici njegovog oca Sime. Pod Nikolinim utjecajem čitava porodica se već 1941. godine uključila u revoluciju i svaki član je na svoj način dao doprinos borbi, pa i oni najmladi. Nikolina sestra Kata, 14-godišnja djevojčica, postala je 1942. član SKOJ-a. Porodica Sime Gazibare dala je sve za današnjicu, čak i dvije žrtve, što je svrstava među najzaslužnije porodice u Donjem Skradu i okolini.

Božo Kozlina

Komandir čete Dušan Grubješić

Rođen je 1918. godine u Gaćeškom Selu, u Perjasici, na Kordunu. Osnovnu školu pohađao je od 1925. do 1929. godine u Brijestu (općina Generalski Stol) i bio je natprosječno dobar đak od prvog do četvrtog razreda. Budući da je njegova porodica bila siromašna, roditelji ga šalju preko »Privrednika« na izučavanje trgovackog zanata, od 1930. do 1933. godine u Beograd. Nakon toga postaje trgovacki pomoćnik i uspijeva se zaposliti u Beogradu gdje radi do odlaska na odsluženje vojne obaveze.

Godine 1939. morao je prekinuti radni odnos i odazvati se vojnom pozivu za služenje kadrovskog roka u Valjevu, u artiljeriji. S obzirom na pripremno stanje vojske, vojni rok mu je produžen na neodređeno vrijeme, a kada je vojska u aprilskom ratu 1941. kapitulirala, uspio je da izbjegne zarobljavanje i da se vrati svojoj rodnoj kući. Nastavio je da se bavi poljoprivredom u Gaćeškom Selu. Iako trgovacki pomoćnik po zanimanju, bio je i vrijedan poljoprivrednik, te kao takav cijenjen među svojim komšijama u selu.

Okupaciju i komadanje jugoslavenske zemlje od strane okupatora i njegovih kvislinga teško je doživljavao. Sve očiglednijim postaje da je narod sve više obespravljen, da ustaše vrše teror, progone narod, pale kuće, pljačkaju narodnu imovinu, uglednije ljudi odvode i ubijaju. Dok okupatori i kvislinzi iz dana u dan povećavaju teror nad narodom, ugledniji ljudi potajno drže sastanke, pripremajući se za dizanje narodnog ustanka.

Dizanjem ustanka Dušan 1. novembra 1941. stupa u partizanski odred »Perjasica« i učestvuje u svim borbama koje je on vodio: u napadu na Siču, Barilović, barake na Veljunu, na oružnike u Gornjim Dubravama i u razbijanju ustaško-domobranskog napada u Poloju 1942. godine, u Gornjoj Visočki. U svim tim borbama stalno se nalazio u prvim borbenim redovima i pokazao izvanrednu hrabrost i sposobnost za vođenje borbe.

Partizanski odred »Perjasica« prerastao je u 1. partizansku četu 2. kordunaškog partizanskog odreda, pa u Udarni bataljon na čijem se čelu nalazio komandant Milutin Karaš i politički komesar Izidor Štok, zvani Mrkić. U Udarnom bataljonu bio je Dušan, vješti i neumorni komandir čete. Vodio je četu iz pobjede u pobjedu. Njegovo ime narod, borci i starješine spominjali su s posebnim poštovanjem. Bio je tih i jednostavan, a svaka izgovorena riječ bila mu je ljudska, topla i drugarska. Uvijek je bio gdje je bilo najteže u borbi, hrabreći svoje drugove u četi. Borci su ga neizmjerno voljeni, cijenili i poštivali, te bili posebno zadovoljni što imaju takvog komandira.

Formiranjem 4. kordunaške brigade cio Karasov bataljon ušao je u njen sastav, a Dušan se i dalje nalazio na dužnosti komandira čete u Omladinskom bataljonu »Joža Vlahović«. Učestvuje u borbama koje je vodila brigada za Ozalj, Jastrebarsko, Rakovicu, Bihać, Lasinju, Tušilović, Batnogu i Banski Kovačevac. U borbi kod Banskog Kovačevca gine Dušan Grubješić na dužnosti komandira čete, 9. decembra 1942. godine.*

Dušanova pogibija tužno je odjeknula u 4. kordunaškoj brigadi, u Omladinskom bataljonu, u njegovoj porodici i u svim selima ustaške Perjasice.

*Dušan Miletić
Mihajlo Mrgić
Milutin Paić*

* Prema podacima Saveza boraca NOR-a općine Duga Resa, koji su prikupljeni 1968. godine u Gačeskom Selu, stoji da je drug Dušan (Nikole) Grubješić poginuo 27. oktobra 1942. godine kod Banskog Kovačevca, kao komandir čete u Omladinskom bataljonu »Joža Vlahović« 4. kordunaške udarne brigade.

Franjo Hlaić

U Zaborskom Selu, koje se poput grozda smjestilo na kosama izbrazdanim obrovima, što se strmo spuštaju prema izvorištu potocića Zaborščaka, rođen je 1895. godine, i u njemu proveo najveći dio svog burnog života, Franjo (Mije) Hlaić, krojač, partizanski borac, komunist i ratni predsjednik Kotarskog narodnog suda Karlovac. Čovjek široka srca i strasni borac za progres, za prava radnika i seljaka, za bratstvo i solidarnost svih naših naroda.

Franjo je još uoči rata i kasnije, tokom narodnooslobodilačke borbe, u svojoj kući stvorio značajnu partizansku i partijsku bazu. Od sedam članova obitelji četvero njih — otac Franjo, sinovi Dragutin i Vladimir, te kćerka Dorka — bio je angažirao na

raznovrsnim dužnostima i zadacima razvoja narodnooslobodilačke borbe. Na određeni način bili su angažirani i ostali članovi obitelji. Majka ka Jela je s najmlađim sinovima, Milanom i Mirkom, ostala u kući (kasnije će otici i jedanaestogodišnji sin Milan) dočekujući i ispraćajući partizanske kurire, obaveštajce, terenske partijsko-političke radnike i partizane i osiguravajući omladini i partijsko-političkim radnicima mjesto za česte sastanke i dogovore za akcije.

Kako je proradila »snajdcrova« partizanska kula?

Gradio ju je u prijelaznim godinama otac Franje koji je svoje internacionalno i revolucionarno opredjeljenje sticao još od svojih mlađih dana među zagrebačkim proletarijatom i na dugim trnovitim stazama evropskog radničkog pokreta.

Nakon što je završio krojački zanat (1912. godine) u Zagrebu, se damnaestogodišnji Franjo, krojački kalfa, tada već član Socijaldemokratske stranke Hrvatske i aktivist njenog podmlatka, otisnuo se u svijet — »trbuhom za kruhom«. Krenuo je, pretežno pješice, poznatom stazom (kojom su prošli i mnogi drugi proletari iz Zagreba) što je vodila na sjeverozapad, prema Mariboru, Gracu, Beču i dalje na sjever — u Češku, zadržavajući se u Brnu i Pragu. Otuda je produžio u Kajzerovu Njemačku — u Dresden, Lajpcig, Berlin, Frankfurt... Na tom dugom putu spoznao je prilike u tadašnjem sindikalnom i radničkom pokretu u Austriji, češkoj i Njemačkoj i uključivao se u njega u svim gradovima u kojima je privremeno radio. Upoznao se i s mnogim rad-

nicima raznih nacionalnosti, ponajviše s Česima, Poljacima, Rusima, Bugarima, uvidjevši pri tome da su im stremljenja ista, da svi podjednako mrze crno-žutu monarhiju i njene izrabljivačke metode, da svi žude za većom solidarnošću Slavena.

Ali, crni oblaci rata ubrzo su se nadvili nad Evropom. U takvim okolnostima i Franjo je 1915. godine svrstan u stroj 42. domobranske »vražje« divizije na šumovitim Karpatima. Tu je osjetio sve surovosti besmislenog imperijalističkog rata. Tu je neposredno osjetio i gorčinu boraca slavenskog porijekla koji su tuđom rukom, i za tuđe interes, gurnuti u međusobno istrebljivanje. Tu, u rovovima karpatskim nadahnuo se i damarima velike oktobarske revolucije koji su ozbiljno uzdrmali i redove austrougarske vojske. Kratko odsustvo, koje je dobio pred kraj rata, iskoristio je da se nikad više ne vrati, ni na Karpate, ni u oružanu silu Austro-Ugarske, koju je iz dna duše mrzio.

U kratkoj životnoj pauzi nakon rata zasnovao je bračnu zajednicu sa suprugom Jelom, a uskoro zatim, 1922. godine, opet je krenuo na put po Evropi. Zadržao se najviše u Francuskoj — u Mecu (Metz), potom u Lili (Lille), Parizu, Lionu (Lyon), Marseju (Marseille). Radio je u viđenim krojačkim salonima, učeći usput i jezik. Tu je, opet, zasnovao mnoga prijateljstva s radnicima, sindikalnim borcima i spoznao strujanja u radničkom pokretu tadašnje Francuske. Međutim, ljubav prema domovini nadjačala je svjetlosti velegrada na Zapadu. Vratio se 1926. u domovinu, svojoj obitelji u Zaborskom Selu, kao pravi proletar, s polupraznim koferom, nadahnut patriotizmom i klasnom svi-ješću, duboko uvjeren da se protiv zaostalosti i raznovrsnih nepravdi i izrabljivanja radnika i seljaka može, i mora, voditi borba ovdje u domovini, u svakom selu i gradu.

I zato on ne miruje. Mada ophrvan mnogim brigama, među kojima je i gradnja sopstvenog doma, Franjo se vidno angažira na razvijanju prosvjete i kulture u narodu, a naročito među mladima. Stoga, izdašno pomaže djelatnost Školskog odbora Osnovne škole u Završju. Radeći zajedno sa učiteljem Leonardom Bendekovićem, kasnije i sa učiteljem Ivanušićem, te naprednim seljacima — Markom Brodarićem, Mihom Mihalićem iz Karlovca, Ivanom Šavrom iz Gunjskog Sela i drugima — u školi su organizirani razni tečajevi iz naprednog gospodarstva (kuhanja, kojeg su polazile domaćice, stočarstva, vinogradarstva, voćarstva i peradarstva). Organizirane su i mnoge kulturno-zabavne priredbe. Naročito su tridesetih godina oživjeli gimnastika i sport. Franjo Hlaić je nastojao da svemu tome da klasni i patriotski smisao. U oskudici pisanog materijala i sam se prihvata pera i piše rodoljubne pjesme i skećeve. Tako je 1938. godine napisao i veoma sadržajnu političko-socijalnu dramu »Uznikov san« u kojoj je, u četiri čina, prikazao lik pobunjenog seljaka Martina Hlaića i oštar obračun seljaka s naoružanim čuvarima veleposjeda plemenitog Sladovića. Događaj se odigrao na prostranom seoskom, zajedničkom pašnjaku Dubravi koju

je vlastelin samovoljno prisvojio. U izvođenju drame učestvovalo je 66 lica, mlađih i odraslih. Bio je to veliki događaj za prosvjećivanje i širenje klasne svijesti u toj sredini. Ali, drama »Uznikov san« nije ostala dugo na sceni. Anatemisana je od mjesnog župnika kao »boljševička crvena avet«, da bi potom došla oštra upozorenja i sa drugih strana — od vlasti i iz redova klerikalnih i frankovačkih pojedinaca i grupa iz Mačekove Hrvatske seljačke stranke koja je uoči rata uzimala sve više maha.

U takvim, sve zaoštrenijim, uvjetima sve se više širi i idejno-politička aktivnost u kojoj aktivno sudjeluje Franjo Hlaić, a s njime i Marko i Joža Brodarić, Miha Mihelić i Mikica Hrelić iz Kolenovca, kojima se pružaju i drugi u razmatranju političkih prilika uoči 2. svjetskog rata. U tim raspravama data su tumačenja sa stanovišta opravdane borbe radnika i seljaka protiv vjekovnog izrabljivanja. Saznanja do kojih su dolazili i stavovi koje su usvajali na tom svojevrsnom marksističkom kružoku bili su suprotni svemu onome što su širili mačekovci, ili onome što su vjernici slušali na propovijedima u crkvi.

Tako se, eto, na potezu: Zaborsko Selo-Kolenovac — stari mlin Skomac, još uoči rata, samoniklo formirala revolucionarno nadahnuta komunistička grupa koja je, nakon što su nastupili sudbonosni dani 1941. godine, zapalila žiju razvoja NOP-a u »okolini starog mlina Skomac«, kako je to i zabilježio Franjo Hlaić u svojim ratnim zapisima i pjesmama.

Fašistička agresija, a s njom i pojava ustaštva, travnja 1941. godine, zatekla je Franju s dijelom svoje obitelji u Zaborskem Selu. On je bio načisto s tim da su na bajonetama okupatora na političku scenu društva u Hrvatskoj stupile naj reakcionarni je snage — stari frankovci i klerikalci u novom, ustaškom izdanju. Bio je više nego zabrinut. Seljaci su ga posjećivali kao »svjetskog i načitanog čovjeka«, da porazgovaraju o tome što se to zapravo dogodilo. Premda je bio svjestan toga da su takvi razgovori, u uvjetima koji su nastupili, veoma opasni, Franjo je ipak bio pred njima iskren. Govorio im je otvoreno da to što su ustaše donijele neće biti sloboda ni za Hrvate, ni za koga drugog; da će uskoro doći veoma teški dani, da će zavladati ustaški teror u kome će stradati svi što slobodno i progresivno misle.

Uskoro do toga je i došlo. Političke prilike su se počele zaoštrevati u Zaborskem Selu i u okolnim selima. Ustaše su doista »pokucale« na vrata. Krajem 1941. u selu je sazvan zbor seljaka koji su organizirale do tada već afirmirane ustaše (Tomo Novosel iz Brajak Brda i drugi) s ciljem da se formira tzv. poluvojna, domaća, pripremna bojna u koju treba da stupe seljaci koji bi tobože »čuvali svoje domove od mogućeg nasrtaja četnika i komunista«.

Došlo je vrijeme da se mora otvoreno istupiti, razmišljaо je Franjo i skupljaо hrabrost. Ako to ne učini, seljaci bi, možda, mogli i našesti ustaškoj propagandi.

»Ja sam protiv namjere da se formira takva bojna! — rekao je jasno i nedvosmisleno. »Nisu to čiste stvari«, dodao je. »To bi mogao da bude put uvlačenja seljaka u ono što oni nipošto neće — u nedjela kakva se već čine po Kordunu, Baniji, Lici i u Bosni! ...«

To je bio pravi tuš. Na trenutak nastao je muk. Tada se javio za riječ Jandre Brodarić iz Kolenovca koji je u cijelosti podržao stav Franje Hlaića. Potom je bilo i onih koji su se saglasili s formiranjem poluvojne ustaške jedinice. Očigledno, bili su prethodno pripremljeni za to. Ljudi su se kolebali. Sastanak se počeo i osipati. Ustaše nisu postigle cilj. Priprema bojna nije nikada prohodala. Zaskočilo je širenje NOB-a.

Od tog događaja nastupili su za Franju Hlaića i cijelu njegovu obitelj dani puni neizvjesnosti. Jer, njega je inače bio glas da je »crveno obojen«, da je »srcem i dušom za boljševizam«. Naročito opasni dani su nastupili polovinom 1942. kada se sin Dragutin vratio sa Kordunu, iz Gornjeg Budačkog, gdje je bio na vojno-političkom tečaju. Pojavio se otvoreno s partizanskim trorogom na glavi i oružjem za pojasmom. Jednoga dana ustaše su mu priedile stupicu kod crkve Sv. Križa. Ali, on se uz pomoć bombe i pištolja izvukao iz njihovog obruča. Ustaška ruka, koja nije sustigla Dragutina, uskoro je sustigla Franju. Odveden je u Karlovac — u zatvor. Tu se sučelio s ustaškim istražiteljima. Nije se pokolebao. Nakon izvjesnog vremena pušten je.

Obiteljsku kuću sve više salijeću ustaše i oružnici. Traže Franju, a traže i njegovog sina Dragutina. Traže, sačekuju, vrebaju. Dolaze i da pljačkaju — od šivačih mašina do obične kuhinjske soli. Nekoliko puta dolaze i da upale kuću. Ali, u zadnjem času odustaju od toga. Vjerojatno, bojeći se posljedica. Jedna neopreznost je ipak bila dovoljna da ustaše i po drugi put sustignu Franju u kući, gdje je došao da se presvuče i uzme ponešto hrane. Pred vratima su ga počeli udarati kundacima. I tada se dogodilo čudo! Supruga Jela, »stara partizanka«, kako su je ustaše zvali, premda sitna i krhka, skočila je sa stepeništa poput tigrice među ustaše s uzvikom: »E, nećete ga preda mnom tućil!« Na trenutak, ustaše su zastale. Upravo toliko je bilo i dovoljno iskusnom ratniku Franji da se istrgne, uskoči u kuću i kroz kuhinju izbjije na ganjak, skoči na drugu stranu i pobegne prema šumi Hajjur. Ustaški pucnji ga nisu sustigli.

Središte daljnje njegove aktivnosti bilo je u starom mlinu Skomac. Tu je konačno, listopada 1942. godine, »samonikla« partijska grupa pretvorena u partijsku ćeliju. U tome su pomogli i partijsko-politički radnici koji su sve više stizali i sa strane (Franja Draganjac iz Ladešić Drage i drugi). U tom središtu su regrutovani i kadrovi za prvi Općinski NOO Netretić, čiji je tajnik bio Franjo Hlaić.

Radio je Franjo strasno i mladalački, tumačеći ciljeve NOB-a mada su ga već bile pritisnule godine. Ubojita politička riječ u narodu bila je njegovo najjače oružje. Nije ga u tome pokolebala ni teška

vijest o pogibiji najstarijeg sina Dragutina, 20. svibnja 1943. u Bosi-Ijevu, kao ni to što u to vrijeme nije ništa znao o sudbini drugog sina, Vladimira, koji je nakon jedne provale u zagrebačkom NOP-u otisao iz Zagreba u partizane — u sjevernu Hrvatsku (na Kalnik). Veze s njim sve do kraja rata bile su prekinute.

Borio se Franjo, sudio izdajnicima, pisao domaćim domobranima da dezertiraju iz neprijateljskih redova i, usput, bilježio mnoge događaje. O svemu što se tih teških ratnih dana događalo u Zaborskom Selu, Kolenovcu i široj okolini napisao je poemu: »Ustanak omladine starog mлина Skomac«, koju je recitovao partizanima i seljacima. Napisao je i pjesme: »Oslobođenje Bosiljeva«, »Oslobođenje Karlovca«, »Naprijed, i samo naprijed!«, »Novi čovjek«, »Budi se narodna fronta«, »Rime o Titu« i druge partizanske pjesme kojima je bodrio ljudе svuda gdje je stigao.

Tako se, eto, obitelj Hlaić, s ocem Franjom na čelu, sva našla na poprištima NOB-a i revolucije. Našla se i u pobjedničkim kolonama koje su vodile posljednje bitke protiv fašizma, mraka i reakcije, svibnja 1945. godine. Otac Franjo stigao je u oslobođeni Karlovac kao predsjednik Kotarskog narodnog suda; kćerka Dorka kao član Kotarskog komiteta SKOJ-a Karlovac; sin Vladimir stigao je u Varaždin kao oficir i sekretar Brigadnog komiteta SKOJ-a 3. OZN-a brigade. U pobjedničkim kolonama nije bilo samo sina Dragutina, učesnika zagrebačke ilegale iz 1941. a onda i partizana. On je u veliku našu pobjedu ugradio svoj život dvije godine prije oslobođenja. Poginuo je u Bosiljevu, nakon što je pripremio prvi broj »Karlovačkih vijesti«, preteče današnjeg »Karlovačkog tjednika«. Taj broj je uredio u svojstvu šefa Propagandnog odjela Kotarskog komiteta KPH Karlovac.

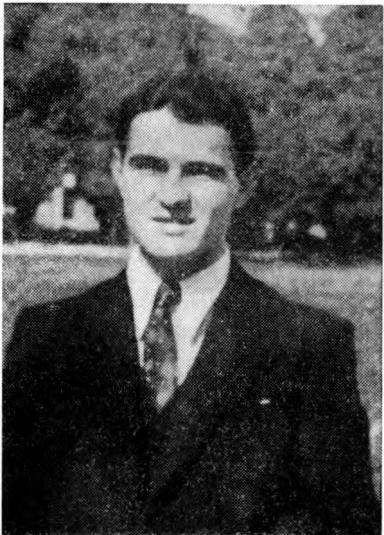
Tako je djelom i odgojnim utjecajem partizana Franje, »starog crvendača«, kako ga je s gorčinom nazivao Juraj Hanževački, pop završki, izrasla partijska čelija i razvila se u stub narodnooslobodilačke borbe u Zaborskom Selu i široj okolini starog mлина Skomac. I dok bude takvih očeva, kao što je bio Franjo Hlaić, bit će i obitelji — stubova revolucije, nadahnuti slobodarstvom i predanošću radnom naruđu, radničkoj klasi i domovini.

Valja napomenuti i to da otac Franjo i njegova obitelj danas posjeduju 12 ordena, ratnih i poslijeratnih — Franjo 3, sin Vladimir 8 i sestra Dorka 1. Sin Dragutin, koji je hrabro poginuo u 21. godini, nije životom dosegao vrijeme dodjele ordena. Njegovo ime nosi Osnovna škola u Netretiću (područje škole: Prilišće, Kunići, Završje i Stative).

Stari partizan i revolucionarni borac Franjo Hlaić, ostavši komunist do smrti, umro je kao borački penzioner 11. ožujka 1968. godine u 72. godini života i sahranjen na karlovačkom groblju Dubrovac.

Vladimir Hlaić

Komandant Omladinskog bataljona »Joža Vlahović«

marta 1941. godine i odmah

Ignjatije Karaš Gnjaco rođen je 1921. godine u selu Štirkovcu, općina Perjasicica, u siromašnoj seoskoj porodici Todora i Mile Karaš, kao šesto po redu dijete a peti sin. Osnovnu školu završava u Perjasici. Kao rijetko bistro i inteligentno dijete zapaža ga učitelj i predlaže njegovom ocu Todoru da dječaku na bilo koji način obezbjedi dalje školovanje. Međutim, pored najbolje želje i volje, Todor to sinu Ignjatiji nije mogao pružiti. Jedina je mogućnost bila da ga odvede u Karlovac — trgovcu kod kojega su već trojica Todorovih sinova izučila trgovачki zanat. Ignjatija završava ovaj zanat, ali kada mu se ubrzo pružila mogućnost, on odlazi u podoficirsku školu. Podoficirom bivše jugoslavenske vojske (podnarednik) postao je u raspoređen u jedinicu.

U časunapada na Jugoslaviju njegova je jedinica bila u vagonima na putu za Maribor. Kada je ustavljen na željezničkoj stаници u Celju, na peronu su je dočekali njemački vojnici pod ratnom spremom, uperenim automatima i mitraljezima u pravcu vagona. Tada je Gnjaco iskočio na suprotnu stranu i ubrzo se našao iza prvih kuća izbjegavši zarobljavanje. Dvadesetak dana putovao je od Celja do svojeg Štirkovca. Ni rođena ga majka te večeri nije prepoznala u onim podešanim hlačama. Jedino mu je pošlo za rukom da donese svoju podoficirsku uniformu, koju je kasnije kao partizan tako ljubomorno čuvao i dotjerivao.

Nakon povratka Gnjaco ubrzo napušta rodnu kuću i Štirkovac te prelazi rođacima u Koransko Selo, odnosno u Skrad, gdje živi u izvjesnoj ilegalnosti. Smatrao je da se treba čuvati susreta sa ustašama i oružnicima.

Kada mu je brat Milutin, polovinom augusta 1941. godine, u povjerenju rekao da se u perjasičkim selima obavlja priprema za ustank, Gnjaco se ponudio da računa i s njime. Međutim, dogodilo se da u času polaska na ustanak (30. augusta poslijepodne) Milutin nije znao gdje mu se brat nalazi pa tako ovaj nije ni stupio u PO »Perjasicica« na dan ustanka. U odred je stigao nekoliko dana kasnije sa još dvojicom drugova iz Štirkovca od kojih je jedan bio Nikola Karaš Čilin (imena drugoga se ne sjećamo).

Bilo je malo čudno što Gnjaco, kao vojnik u uniformi, stoji u stroju, a brat mu Milutin pred strojem kao komandir u civilnom odijelu i »šiltkapi«. Organizator ustanka bio je Milutin a on, iako vojnik od glave do pete, strpljivo je, disciplinirano i savjesno izvršavao naređenja komandira odreda. Kada bi ga brat »Ljuta« odredio za vođu patrole i uputio prema uporištu u Perjasici, s njime je bilo milina poći. Uz njega smo se osjećali nekako sigurnijima. Bilo je to zbog njegovog stroga vojničkog ponašanja i vojničke sposobnosti u načinu prilaženja, osmatranja i povlačenja. Bio je zapaženo lijep mladić, a uniforma i vojničko držanje davalо mu je poseban izgled u odnosu na nas u civilnim odijelima i šeširima na glavi.

Kada se PO »Perjasica«, krajem septembra 1941. godine, pripremao za akciju na domobransku posadu, koja je obezbjeđivala željezničku stanicu u Donjim Dubravama, Gnjaci je naređeno da izabere 10—13 boraca i da ih što prije osposobi kao udarnu desetinu u odredu. U trenu je izabrao drugove i tek što ih je postrojio, otpočeo je vježbati s njima. Naprsto ih je znojio s onim: »Lezil! — »Diži se!«, — »Puzaj!«, »Juriš!«.

Akciju smo izveli noću 5/6. oktobra 1941. godine. Od trenutka kada je domobran na straži ispalio prvi metak, do našeg povlačenja, nije prošlo ni pola sata. Odlučila je brzina udarne desetine. S ovom desetinom ju napad je pošao i komesar odreda Izidor Štok, koji je tri godine proveo u španjolskom građanskom ratu i stekao bogato iskustvo u partizanskom načinu ratovanja. Bio je odušeljen cijelom desetinom, a posebno drugom Gnjacom. Tada smo zaplijenili neprijatelju 22 karabina s municijom, što je za nas ustanike značilo veliki ratni plijen.

Nakon akcije u Donjim Dubravama ova udarna desetina u nekoliko navrata noću prelazi rijeku Mrežnicu i napada na prostor kojeg su »pokrivali« ustaše, žandari i domobrani, a redovito se vraća sa oteitim oružjem i municijom. Drugovi bi s oduševljenjem pričali o Gnjacim sposobnostima, njegovom vještosti prilaženju neprijatelju, broj akciji, hrabrosti i samopouzdaju. Uz njega su brzo sticali borbeno iskustvo i vojničku vještinu. Imao je Gnjaco zapaženo izoštrenu sposobnost brzog donošenja procjene situacije.

U drugoj polovini oktobra 1941. godine Gnjaco odlazi u Glavni štab Hrvatske da bi ovdje ostao na raspolaganju kao oficir sve do polovine 1942. godine.

Tada je upućen u 4. kordunašku brigadu radi preuzimanja dužnosti komandanta Omladinskog bataljona »Joža Vlahović«. Evo što o Gnjaci, kao komandantu ovog bataljona, piše Dragan Pajić, general JNA u mirovini, u knjizi OSMA KORDUNAŠKA UDARNA DIVIZIJA, na strani 227:

»Tada je ponovo došlo do velikih personalnih promjena u jedinicama. U našem Omladinskom bataljonu za komandanta je postavljen

Gnjaco Karas do tada oficir u Glavnom Štabu Hrvatske, jedan u svakom pogledu primjeran i intelligentan starješina, uzoran i hrabar vojnik dobar drug. Bilo je zadovoljstvo sa njime raditi. Ja sam bio postavljen za njegovog zamjenika«.

U pravu je Dragan Pajić. Sa Gnjacom je bilo zadovoljstvo raditi i ratovati jer se radilo o sposobnom i hrabrom ratniku, disciplinovanom i urednom oficiru, punom mlađenačke energije i volje. Bio je to starješina koji je volio svoje borce i vjerovao u njihovu snagu.

Poginuo je 2. maja 1943. godine kada je svojim bataljonom zatvorio određeni prostor u opsadi ustaškog uporišta u Gospiću. Bio je to veliki gubitak za 4. brigadu i 8. diviziju, jer se radilo o zapaženo sposobnom mlađom oficiru NOV.

Nikola D. Cimesa
Pero Vranješ

**Milutin Karaš-Ljuta
načelnik Štaba 34. divizije NOVJ**

Rođen je 1914. godine u Štirkovcu, općina Perjasica, u siromašnoj seoskoj porodici. Osnovnu školu pohađao je u Perjasici, a trgovacki zanat učio u Karlovcu. Izučivši zanat ostao je raditi kod veletrgovca kod kojeg ga je i učio. Dvojica starije braće (koji su također učili trgovacki zanat kod istog gazde) nakon nekoliko godina rada i uz pomoć ovog trgovca (što je bila rijetkost) u Karlovcu su otvorili vlastitu trgovinu.

U vrijeme učenja zanata Milutin se družio s radničkom djecom. Uostalom, među njima nije ni moglo biti bitne socijalne razlike. Kada se zapošlio kao trgovac, i sam se smatrao čistim proleterom te stupio u URS-ove sindikate u kojima se podosta angažirao. Redovito bi se našao među prvima u demonstracijama pa i u štrajku. Po prirodi nemirna i buntovna duha Milutin je bio zapažen i cijenjen od svojih drugova, ali su ga i žandari brzo zapazili i držali na oku.

U jesen 1937. godine, kada su u Karlovcu izbile demonstracije radnika, Milutin je bio na čelu jedne grupe u koloni i kada je stigao pred

kuću svojeg poslodavca, iz svec glasa je uzviknuo nešto što će ovaj dobro zapamiti. Naime, ostao je bez posla. Tada mu braća priskaču u pomoć odvajanjem dijela robe iz svoje trgovine u Karlovcu i otvaranjem trgovine u Perjasici (kuća Paje Kosanovića) u kojoj će raditi Milutin. Pored živežnih namirnica, tekstila i posuda bilo je tu i sitne željezne robe (lopate, motike, rogulje, srpovi, kose, čavli, lanci itd.) pa su ljudi tada znali reći: »Kod našega Ljute nema šta nema.«

Kao trgovac Milutin se razlikovao od ostale trojice perjasičkih trgovaca po mnogo čemu. Prije svega po obrazovanju i političkom opredjeljenju za proleteri jat i prihvatanje naprednih proleterskih ideja za koje je bio spreman ići i u borbu ako zatreba. Razlikovao se i po tome što se nije klanjao vlastima, kao ostali trgovci, već je napadao postojeći nenarodni režim, zagovarajući savez između radnika i seljaka. Već od prvog dana trgovanja Milutin izdaje robu na »veresiju« što ostali nisu činili, a ako i jesu, onda su njihovi dužnici bili imućniji seljaci, a ne sirotinja. Međutim, Milutin je upravo sirotinji davao robu na »veresiju« i, da stvar bude zanimljivija, nigrde on to nije bilježio. Vjerovao je sirotinji, a sirotinja mu je poštano dug vraćala, ali i cijenila Milutinov ljudski postupak. Tako je Milutin kod ljudi sticao sve veće povjerenje i poštovanje. Kada je zbog ratne psihoze i straha u drugoj polovini 1940. osjetno opao promet u trgovini, tada su Milutin i braća odlučili da povuku ostatak robe u karlovačku trgovinu, pa je i Milutin prešao raditi u Karlovac. Mnogi su seljaci znali pješačiti 28 kilometara radi vraćanja duga Milutinu i uzimanja potrebne robe.

Krajem 1939. godine u Perjasici se osniva ćelija KP. Tada je i Milutin Karaš postao kandidat, a članom Partije postaje pred okupaciju zemlje.

Nakon obavijesti o općoj mobilizaciji, početkom aprila 1941. godine, a u duhu partijske direktive, Milutin odlazi kao rezervista u svoju jedinicu, odlučan da brani zemlju od agresora. Zapanjilo ga razorno djelovanje pete kolone i jedva je izmakao zarobljavanje. Vratio se u Karlovac i nastavio raditi u trgovini. Kada je krajem juna, ili početkom jula 1941. upozoren da se skloni iz Karlovca, kao Srbin, povukao se u svoje selo i naišao na veliku paniku kod seljaka zbog opasnosti od ustaša iz Blagaja. Mnogo je truda uložio smirujući ljude, organizirajući noćna patroliranja i dnevna osmatranja na pravcima otkuda je prijetila ustaška opasnost.

Organizator ustanka u Perjasici 1941. godine bila je postojeća ćelija KP i njeni članovi među kojima se isticao Milutin Karaš kojem drugovi povjeravaju ulogu komandira ustaničkog odreda. Početkom augusta 1941. godine Milutin je imao popis ljudi spremnih za ustanak i oružja kojim oni raspolažu. Čekao je da mu sekretar ćelije kaže kada treba krenuti. Morao je »dugo« čekati, a onda mu je Ljubo Vujičić, sekretar, 30. augusta kazao da će Čanica Opačić sa svojim PO »Debelo kosa« idući dan napasti žandare u Perjasici i da on (Milutin) treba

odrediti Čanici trojicu sigurnih vodiča koji će ga dočekati na ugovorenom mjestu. Umjesto trojice vodiča Milutin je pokrenuo svoj ustanički odred, oko 25 ustanika naoružanih sa pet karabina i desetak lovačkih pušaka, dok su ostali nosili obične željezne rogulje. Obezbijedio se iz pravca Barilovića i Generalskog Stola te naredio rušenje telefonskih stupova od Perjasice do Gornjeg Poloja.

Milutin je kod škole u Perjasici (nakon razoružanja žandara 31. augusta 1941. postrojio svoj ustanički PO »Perjasica« u koji je toga dana primio još desetak mladića. Kada su pristigli seljaci vidjeli da je Milutin na čelu ustanka, mnogi su toga časa željeli stupiti u odred i krenuti u borbu. U Milutinu su vidjeli određenu sigurnost.

Kada je PO »Perjasica«, u sumrak 31. augusta 1941. godine, bio postrojen ispod perjasičke Gradine, u stroju je bilo 35—37 boraca, naoružanih sa devet karabina (četiri su toga dana dobivena od Čanice) i sa 12—15 lovačkih pušaka. Ostali su borci nosili rogulje. To je bila oružana snaga kojom je Milutin Karaš krenuo u borbu. Kao organizatoru ustanka i komandiru ustaničkog odreda, Milutinu je bilo jasno kakvoj se opasnosti izložio, ali i odgovornosti pred Partijom i narodom za razvoj ustanka. Ozbiljno i odgovorno je počeo da obavlja dužnost komandira, a u svim složenim situacijama tražio je mišljenje i celije KP u odredu.

Od 1—10. septembra odred proživljava izvjesnu krizu jer ga komesar (koji je ujedno i sekretar celije) gura u duboku šumu. Međutim, kada Milutin dobiva podršku svih članova KP on sa odredom počinje uznemiravati žandare u Perjasici (od 2. 9. posadu čini 40 žandara). Pored odreda Milutin pokreće u nekoliko navrata i do 150 seljaka — roguljaša i manevrira oko posade, što žandare zbumuje i dovodi do panike pa noću 21/22. septembra 1941. bježe iz Perjasice u Primišlje. Tako je prostor Perjasice ostao slobodan do 6. novembra 1941. U to vrijeme Milutin sa odredom napada neprijatelja na pruzi Karlovac — Rijeka i time pomaže organizatorima ustanka u Dubravama i sve do rijeke Kupe.

Izdvojivši iz odreda 13—15 boraca Milutin 22. 9. 1941. formira i PO »Kuzma-Poloj«, kojim je želio zaštитiti južna sela od ustaša iz Blagaja. Međutim, komandir toga odreda Carević i petorica boraca počinju pljačkati i terorizirati seljake da bi se kockali opljačkanim kumanama i dukatima. Čak su ubili dvojicu seljaka. Milutin je po odobrenju Štaba II rajona brzo reagirao i uhapsio pljačkaše (osuđeni su i strijeljani), te 13. 10. 1941. rasformirao PO »Kuzma-Poloj« i borce vratio natrag u matični PO »Perjasica«.

Noću 5/6. oktobra 1941. PO »Perjasica« razoružava domobransku posadu na željezničkoj stanci u Donjim Dubravama i plijeni 22 karabina, podosta municije, odjeće i obuće. Imala je ova akcija i politički odjek. Tek što smo doručkovali (6. oktobra) napala nas jedna domobranska satnija od stotinjak domobrana. Čekajući ih pred šu-

mom, Milutin je pozvao oko 150 seljaka-roguljaša koji su se povlačili pred domobranima. Tada su se domobrani dali u bijeg. Oteli smo im puškomitriljez »Brno« (bio je to do 6. 10. 1941. na Kordunu drugi od neprijatelja oteti puškomitriljez) i jedan karabin s municijom.

Noću 15/16. oktobra 1941. odlazi grupa od dvadesetak boraca, prebućenih u domobranske uniforme, u Blagajski Pavlovac i donosi 11 karabina s municijom. Bio je to veliki politički uspjeh Milutina i njegovog odreda jer su seljaci perjasičkih sela nakon ustaškog zvjerstva nad Srbima u Hrvatskom Blagaju danonoćno strahovali od ovih ustaških koljača. Da nisu dan ranije otišli u Slunj na sajam, bila bi ih stigla pravedna narodna kazna.

U selu Klanac Milutin 16. oktobra ponovo izdvaja dvadesetak boraca iz PO »Perjasica« i formira II PO »Perjasica« radi pokrivanja južnog dijela općine. Tada smo već imali preko sedamdeset boraca u oba odreda.

Reorganizacijom malih PO-a i formiranjem vodova, četa i bataljona na prostoru Perjasice, Gornjeg Skrada i Dubrava, krajem oktobra 1941. godine, formirana je 1. četa. Tada su PO »Perjasica« i II PO »Perjasica« postali 1. i 2. vod 1. čete PO »Dubrave« 3. vod i PO »Skrad« 4. vod. Za komandira čete određen je Milutin Karas, a za komesara Izidor Štrok Mrkić koji je početkom oktobra zamijenio Ljubu Vujčića na dužnosti komesara PO »Perjasica«.

Na slobodni prostor Perjasice, 6. novembra 1941. godine, iz dva pravca stižu veće snage talijanske vojske (konjica i motorizirana pješadija) da »očiste« prostor od ustanika i ponovo uspostave Pavelićevu posadu u Perjasici. Dan kasnije stiže i nova posada od 40 žandara i satnije domobrana. Komanda čete sa 1. i 2. vodom (3. je u Dubravama, a 4. u Skradu) dobrim manevriranjem kroz šumarke izbjija iza leda Talijanima, koji dolaze od Primišlja, i tako izbjegava gubitke. Nova posada je stigla u Perjasicu 7. novembra, a grupa žandara (jurišnici iz Primišlja) prokrstarila je istog dana dijelom sela, ubila nekoliko staraca (koji nisu mogli bježati pred njima) i zapalila desetak ustaničkih kuća. Roditeljima Milutina Karasa sve su spalili.

Već 18. novembra (služeći se doušnicima) žandari iz posade ubiju prvog našeg borca, a jurišnici 26. novembra petoricu boraca. Bio je to veliki gubitak za 1. i 2. vod 1. čete i to je Milutina ozbiljno kosnulo. Brzo je reagirao poduzimajući mjere kontranapada na neprijatelja, ali i obezbjeđenja od doušnika. Nikada se više nešto slično nije dogodilo na prostoru Perjasice.

Uoči Nove 1942. godine, kod škole u Srednjem Poloju, Milutin je izvršio neke vrste smotru, odnosno analizu postignutih rezultata na prostoru Perjasice, govoreći o broju naoružanih boraca, formiranju društveno-političkih organizacija, organa nove vlasti, celija KP i skojevskih grupa te rezervnih odreda. U svemu tome bila je očita i zasluga Milutina Karasa.

Kao što je to bivalo širom Korduna, tako je i na prostoru Perjasice već početkom 1942. godine ubrzanje jačao ustank. Borbe su bile sve uspješnije, a zaplijenjenog oružja sve više. O tome svjedoči i borba 1. čete sa žandarima-jurišnicima, 20. januara 1942. Krenuli su na četu uvjereni kako će je iznenaditi kao i 2. vod 26. novembra 1941. Međutim, četa je iznenadila njih. Milutin je jurišao među prvima. Zarobljena su 22 žandara, dvojica ranjena, a jedan poginuo. Zaplijenjeno je 25 karabina s municijom i oprema (odjeća i obuća). Dok je jurišao, Milutin je bio pun mržnje i ljutnje, jer se sjetio šestorice palih drugova i paljevine kuća, a kada su zarobljeni žandari postrojeni, bio je posve smiren. Upitao ih je da li su se tome nadali kada su palili kuće, ubili 5–6 staraca i naše borce. Upozorio ih je da će im u slučaju drugog zarobljavanja dobro naplatiti dotadanje i kasnije grijeha pa ih pustio. Imalo je to politički efekat na zarobljene, ali i vrlo značajno je djelovalo na jačanje moralne snage boraca i humanosti naše borbe.

Zbog zapažene angažiraosti na organiziranju raznih odbora po selima i Općinskog NOO-a, kao i učvršćenju čelija KP i skojevskih organizacija, Milutin je u decembru 1941. godine postao članom KK KPH (tadanjeg kotara Veljun). Kasnije je bio učesnik 2. okružne konferencije KPH u Velikoj Kladuši, i 3. u Vojniću, što upućuje na zaključak da se već u prvim danima ustanka razvijao u snažnu vojno-političku ličnost narodnooslobodilačke borbe.

Naredbom 2. kordunaškog partizanskog odreda, od 6. februara 1942. godine 1. četa prerasta u 1. bataljon. Za komandanta je postavljen Milutin Karas, a za komesar Izidor Šrok.

Desetak dana nakon formiranja 1. bataljona Štab 2. KPO-a i OK Karlovac naređuju Štabu 1. bataljona da težište borbe i političkog djelovanja prenese na prostor između Mrežnice i Kupe, u hrvatska sela, gdje je trebalo razbiti ustaško-mačekovsku propagandu o partizanima i predstaviti narodu Prikuplja narodne borce. Prvu akciju sa 1. i 3. četom Štab bataljona izvodi na žandare u Gornjim Dubravama, u drugoj polovini februara 1942. godine. Tada zarobljava 14 žandara, a trojica su ranjena. Plijen od 17 karabina sa municijom i odjećom je osrednji, ali politički efekat odličan. Pogotovo što je akcija izvedena prije podne po lijepom sunčanom zimskom danu.

Akcijom 1. bataljona od 27. aprila 1942. godine, kada je u Perjasici razoružano posljednje Pavelićeve uporište (40 žandara i oko 60 domobrana) i zaplijenjen 1 puškomitraljez, oko stotinjak karabina, podosta municije, odjeće i obuće, posteljina, sanitetski materijal i sledovanje, pored lijepog vojničkog, postignut je veliki politički uspjeh. Borba je bila žestoka i trajala je preko pet sati. Neprijatelj je imao preko desetak mrtvih i isto toliko ranjenih. Bataljon je imao tri poginula i oko deset ranjenih. Unatoč uspjeloj akciji, velikom plijenu i veselju, koje je toga dana zahvatilo narod Perjasice, Milutin Karaš i Izidor Šrok (komandant i komesar bataljona) bili su ozbiljno potre-

seni sudbinom teško ranjenog puškomitralsca, druga Nikole Lovrića Gedže, kojemu su crijeva bila potrgana i koji je mučenički proživljavao svoje posljednje trenutke života.

Milutin, komandant bataljona, bio je Srbin, a Izidor Štrok Hrvat (zajedno su djelovali u odredu od početka oktobra, pa potom u četi i bataljonu). Njih su dvojica kao komunisti i starješine skladno sarađivali uvažavajući jedan drugoga, vjerujući jedan u drugoga, poštivajući jedan drugoga. To je kod nas boraca i naroda perjasičkih sela upečatljivo djelovalo kao primjer kako se gradi bratstvo i jedinstvo.

O njima je omladina perjasičkih selaispjevala mnogo pjesama koje su poticajno djelovale na jačanje otpora neprijatelju, na jačanje bratstva i jedinstva između srpskog i hrvatskog naroda. Obojica su bili neustrašivi borci i starješine, redovito su jurišali među prvima, a iz borbe se izvlačili među posljednjima. Narod ih je zavolio kao svoje rođene. Za Milutina se znalo kako se radovao kada su u njegov odred, četu i bataljon stizali Hrvati, ali isto tako se radovao kada su njegovi borci-Srbi odlazili u hrvatske čete, bataljone i odrede. Znao je on dobro da bez zajedničke borbe nema ni pobjede, ni zajedništva.

Nakon akcije u Perjasici bližio se Prvi maj 1942. Vrijeme je bilo prekratko da bi se mogao organizirati narodni zbor. Ipak, to je učinjeno nekoliko dana iza Prvog maja, odnosno prve iduće nedjelje. Bilo je dovoljno kazati nekom članu seoskog odbora da će na zboru govoriti drug Ljuta da bi se to pronijelo selom. Sve što se moglo kretati stiglo je na Lubrdenik, brdo iznad Perjasice. Kada je Milutin počeo govoriti, ljudi su ga pljeskom i izvikivanjem parola naprsto onemogućavali. Znali smo da je bio obljebljen kod naroda Perjasice, a pogotovo kod omladine, ali toga dana smo doživjeli nešto što se ne doživjava često. Vidjeli smo razdragane borce i narod. Svi bi i u vatru za Milutinom uskakivali. Kao i mnogi organizatori ustanka i proslavljeni komandanti širom Jugoslavije, tako je i Milutin Karaš u selima Perjasice postao i ostao partizanskom i narodnom legendom. Prvi ratni miting u Perjasici obilno je popraćen parolama, pljeskom i skandiranjem Komunističkoj partiji i bratstvu i jedinstvu između hrvatskog 1 srpskog naroda.

Posljednja akcija koju su sa 1. bataljonom izveli Milutin i Izidor bila je borba sa skupinom ustaša, žandara i domobrana koju je, krajem juna 1942. godine, poveo u perjasička sela domobranski satnik Dane Prodanović, izrod srpskog naroda, s namjerom da sve sravnji sa zemljom. Bila je to odmazda za likvidaciju Pavelićevog uporišta. U toj je akciji, pored 1. bataljona, učestvovala i Hrvatska četa. Neprijatelj je razbijen. Zarobljeno je pet ustaša i Dane Prodanović. Idućeg dana su javno suđeni i strijeljani. Zarobljeno je i tridesetak žandara i domobrana, koji su pušteni. Zaplijenjena su tri puškomitraljeza, oko sedamdeset karabina, mnogo municije i odjeće. Od tada se Pavelićeva

vojska, bez podrške okupatorskih snaga, neće sama zalistati na prostor perjasičkih sela.

Kada su se prisutnim seljacima na javnom suđenju izdajicama naših naroda Milutin i Izidor zahvalili na ogromnoj podršci, koju su imali u narodu, kao partizanski komandir i komesar, te im saopštili kako obojica već idućeg dana odlaze u prekomandu, prisutni su se plačući vraćali u svoja sela. Zasuzili su i oni jer im je teško pao rastanak sa narodom, ali i njihov rastanak. Nisu znali da se nikada više neće sresti.

Milutin je otišao za komandanta Udarnog bataljona u kojem je prepoznao svoj 1. bataljon — po hrabrosti, drugarstvu i disciplini. S njim je krenuo u nove okršaje. Početkom augusta 1942. postavljen je za zamjenika komandanta 1. hrvatske brigade. Evo što o tome kaže Stevo Opsenica, tadanji komandant brigade: »Početkom augusta mjeseca saopštio mi je Gošnjak Ivan da će dobiti zamjenika iz Korduna... oštrog, hrabrog i sposobnog komandanta. Došao je Milutin Karаш.«

U drugoj polovini novembra 1942. godine Milutin je prekomandovan za zamjenika komandanta Druge kordunaške brigade. Posebno se ističe u borbi ove brigade sa Nijemcima u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi na Drenovači, 6. februara 1943. godine. Bila je to jedna od najžešćih i najuspješnijih bitaka brigade u toku NOR-a zbog koje je ona i pohvaljena od Vrhovnog štaba NOVJ. Posebno je istaknut doprinos Milutina Karasa, zamjenika komandanta brigade.

Naredbom Glavnog štaba Hrvatske, početkom aprila 1943. godine, Milutin je postavljen za komandanta Grupe KPO (Kordunaških partizanskih odreda) a krajem te godine za operativnog oficira 8. kordunaške divizije. Posljednja dužnost koju je obavljao bila je dužnost načelnika Štaba 34. divizije u Pokuplju. Tu je i poginuo, 7. marta 1945. godine, kada se popeo na toranj crkve u Kupčini, gdje se nalazila grupa boraca sa puškomitrailjezom.

Milutin nije posjedovao vojnu naobrazbu, ali je posjedovao neizmjernu snagu i volju da u toku vođenja borbe stekne vojničku vještini. Sticao ju je ubrzano, onako kako se razvijala naša narodnooslobodilačka borba. Od prvog juriša malog i slabo naoružanog odreda Milutin se nalazi među prvima da bi ličnim primjerom hrabrio i svoje suborce. Bio je to zaista neustrašiv borac i komandant koji nije mogao odoljeti a da ne jume među prvima na neprijatelja. To ga je i dovelo onog kobnog dana u toranj kupčinske crkve.

Milutina su krasile mnoge ljudske i komunističke vrline: odanost narodu i težnja za njegovom slobodom, borbenost i nepokolebljivost, samoprijegor i odlučnost, solidarnost sa borcima i narodom, briga za čovjeka i njegovu sudbinu. On je bio čovjek velikog samopouzdanja i samoprijegora, organizator narodnog ustanka i komandant partizanskih jedinica.

U selima Perjasice odbornici i aktivisti su često puta znali kazati: »Pa, drugarice, tako je rekao drug Ljuta i drukčije to ne može.« Znalo se to od ljudi čuti i nakon Milutinove pogibije. I mrtvog su ga prizivali u pomoć želeći izvršiti svoju i narodnu obavezu.

Milutin je pao kao junak i njime se narod perjasičkih sela i danas ponosi. Mnogo je i suza narod prolio za Milutinom. I danas, nakon toliko godina, kada njegovi suborci evociraju ratne uspomene, same od sebe suze naviru.

O Milutinu je omladina perjasičkih sela ispjevala mnoga pjesama koje su nas bodrile. Evo jedne od njih, zapisane u knjizi »Osma kordunaška divizija« (str. 647) koja je izraz bola naroda zbog pogibije Milutina Karasa i njegovog brata Ignjatije — Gnjace:

Dva Karasa, dva rođena brata
Koje jedna porodila majka,
Perjasica u boj otpremila
I u borbi oba izgubila.
Oj slobodo, svakome si draga,
Al' nas koštaš nebrojena blaga.

*Nikola D. Cimesa
Pero Vranješ*

Komandir čete Karaš Sime Pavao Pajo

Rođen je 1915. godine u selu Točak (Perjasica) na Kordunu. Potiče iz siromašne seljačke porodice. Rano je ostao bez majke. Osnovnu školu pohađao je od 1923. do 1927. godine u Perjasici i bio odličan đak. Nije imao mogućnosti daljnog školovanja pa je bio primoran da živi s ocem i mačehom u selu i da se bavi zemljoradnjom na malo siromašne zemlje. Bio je vrijedan i ugledan poljoprivrednik, a u mlađosti nije pripadao nijednoj političkoj partiji.

Godine 1939. odlazi na odsluženje vojnog roka i služi ga u 2. planinskom pješadijskom puku u Sušaku. Kao primjeran i disciplinovan vojnik poslan je 1940. u podoficirsku školu u Ljubljani pa je postao aktivni podoficir u bivšoj jugoslavenskoj vojsci te poslan na službu u Škofju Loku. Kao aktivni podoficir dobro se postavlja prema svojim potčinjenim i kod njih uživao dobar autoritet.

Okupaciju stare Jugoslavije dočekao je u Škofjoj Loki, a onda se vraća u svoje rodno selo Točak gdje su ga ljudi cijenili i poštivali. Njegovo ogorčenje prema okupatoru i njegovim kvislinzima iz dana u dan bilo je sve veće. Najteže mu je pao ustaški teror u selima Po-

loja i Veljuna, iz kojih su ustaše odveli blizu 500 ljudi u veljunski zatvor, iz čista mira, gdje im se izgubio svaki trag. Poslije saznanja da su ustaše strijeljali Srbe u Hrvatskom Blagaju (na Kordunu), Pajo se povezuje s naprednim ljudima i priprema za odlazak u partizane, te 1. decembra 1941. godine odlazi u partizanski odred »Perjasica«.

Kao borac on učestvuje u borbama u selu Svojiću i na Piljuginom brdu, odbijajući neprijateljski napad na slobodnu teritoriju Perjasice iz Siće, Generalskog Stola i Barilovića. Kad je trebalo s neprijateljem obračunati iz bliskog odstojanja i iznenada nasrnuti na njega, Pajo se dobrovoljno javlja da bude jurišnik ili po potrebi bombaš. U takvim borbama uvijek je bio uspješan. Zatim vodi borbu na Veljunu, u talijanskim barakama, gdje je neprijatelj zatočio više ljudi, žena i djece sa ciljem da ih odvede u Karlovac i strijelja. Svi pohvatani su spašeni od sigurne smrti. Učestvuje Pajo i u borbi sa ustaškom žandarmerijom 20. januara 1942. godine u Poloju, u selu Visočka, gdje je neprijatelj bio razbijen.

Posebno se Pajo istakao u zauzimanju neprijateljskog uporišta u Perjasici, 27. aprila 1942. godine, kada je neprijateljska posada (ustaše i domobrani) bila razoružana i zarobljena. Njihovo kompletno naoružanje i oprema palo je u ruke partizana. Ovaj partizanski uspjeh bio je toliko značajan da zlikovac Pavelić više nije ni pokušao da drži svoju posadu u Perjasici. U toj borbi se i Pajo pokazao naročito hrabar i umješan, pa je u znak priznanja primljen u članstvo KPJ.

Kod formiranja 4. kordunaške udarne brigade Pajo je postavljen za komandira čete. Kao komandir čete učestvuje sa svojim borcima u napadu na Ozalj, Kamanje i Jastrebarsko, gdje pokazuje pravu umješnost u borbi i komandovanju četom. Bio je borben i redovno služio kao primjer, a vodio je brigu o svojim ljudima te nastojao postići što bolji uspjeh sa što manje žrtava. Svojim postupcima uživao je povjerenje kod boraca i rukovodilaca.

Pajo se naročito istakao, i kao borac i kao komandir čete, u borbi prilikom zauzimanja ustaškog uporišta na Novu 1943. u Krašiću kada je na čelu svoje čete hrabro izvršio juriš na ustašku bodljikavu žicu i bunkere. Zasluga je njegova i njegovih boraca što je slomljena ustaška bojna u Krašiću, sa preko 400 ustaša, a Krašić postao najveća ustaška grobnica do tada u Hrvatskoj.

Dok se vraćala njegova jedinica iz Žumberka na Kordun, vodila se borba na liniji Karlovac—Veljun—Slunj—Bihac protiv neprijateljskih snaga koje su učestvovale u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi na slobodnu partizansku teritoriju. Opet, kao i ranije juriša Pajo sa svojom četom na njemačko-ustašku kolonu, razbija neprijatelja i pljeni nekoliko kamiona sa hranom i municijom. Poginuo je u Kravarskom (nedaleko od Zagreba) 13. augusta 1944. nesretnim slučajem — od zatalalog metka.

Bio je to veliki gubitak za njegovu jedinicu kojom je komandovao i za sve ostale koji su ga poznavali. Sa izrazitom tugom je primljena vest o njegovoj smrti i u njegovoj rodnoj Perjasici.

*Dušan Miletić
Mihajlo Mrgić
Milutin Paić*

Komandant bataljona Josip Kasunić

Rođen je 8. rujna 1919. godine u Carevom Selu, općina Duga Resa, u siro masnoj seljačkoj porodici koja je živjela zadružnim životom. Na čelu zadruge je bio Jožin djed a ona je brojila 12 članova. U to vrijeme vladala je poznata epidemija gripe (»Španjolka«) koja je pokosila i Jožinu baku. To je za obitelj predstavljalo veliki gubitak, a i život u zadruzi umnogome se pogoršao jer je dolaskom maćehe u kuću bila poremećena njegova skladnost. Joža je imao i dva mlađa brata (Miju i Ivana). Uslijed netrpeljivosti koja je nastala u kući, bili su primorani napustiti zadrugu i Carevo Selo. Otac Jure otisao je 1924. godine na rad u Argentinu, a majka se sa troje malodobne djece nastanila u Dugoj Resi i zaposlila kao nekvalificirana radnica u tvornici.

Oskudnom majčinom plaćom trebalo je hraniti četvero duša, a otac zbog svjetske krize i teških prilika u Argentini nije imao mogućnosti pomagatiženu i djecu. Zbog toga je i Joža, iako bistar i intelektualan dječacić, ne čekajući da završi osnovnu školu, morao otiti za zaradom u najam kod imućnijih seljaka u okolini Duge Rese kako bi se koliko-tolikо olakšala teška situacija u obitelji.

Čim je donekle odrastao, još kao maloljetnog momka, majka ga uspijeva zaposliti u predionici Pamučne industrije Duga Resa. Kao vrijedan radnik stekao je kvalifikaciju prelca. Ubrzo postaje član URS-ovih sindikata i kroz organizaciju upoznaje se sa naprednim radničkim pokretom. U tvornici kao i u Dugoj Resi imao je mnogo prijatelja i bio cijenjen. Kao član sindikata redovno je posjećivao Ursovu radničku čitaonicu, čitao radničku i marksističku literaturu i su-

djelovao u aktivnostima čitaonice u kojoj je život bujao. U čitaonici su održavana različita vrijedna predavanja, postojao je tamburaški i pjevački zbor, a održavani su i tečajevi esperanta.

Kao mladić bio je vrlo društven, volio je ples i dobro je došao u svakom društvu. Vrlo rano je došao u kontakt i sa članovima ilegalne KPJ, a 1940. postao članom SKOJ-a.

Godine 1940. odlazi na odsluženje kadrovskog roka u planinsku jedinicu lociranu u Škofjoj Loki. Brzo je zapažen kao dobar i sposoban vojnik pa je predviđen za podoficira i upućen u Maribor u podoficirsku školu koju sa uspjehom završava. Fašistički napad na Jugoslaviju 1941. godine zatiče ga na jugoslavensko-austrijskoj granici. Nekoliko dana nakon rasula vojske pojavio se sa uniformom i puškom u Dugoj Resi. Formiranjem domobranske vojske mobiliziran je u domobranstvo u Karlovcu odakle je često dolazio kući vodeći stalno brigu o svojoj obitelji, majci i mlađoj braći. Davao im je savjete kako da se vladaju prema okupatoru i fašizmu u zemlji. Naročitu brigu posvećivao je svom nejakom sinčiću koji je rođen uoči rata.

Joža se 9. prosinca 1942. godine priključuje Drugom kordunaškom partizanskom odredu kao borac 4. bataljona. Formiranjem prvog karlovačkog odreda, travnja 1943. godine, on prelazi u ovu partizansku jedinicu. Jedno vrijeme bio je na dužnosti komesara Severinske čete, a kada je ova četa prerasla u bataljon, postavljen je za komesara 4. bataljona. Osnivanjem Karlovačke brigade ožujka 1944. nalazi se u njoj na dužnosti komesara 2. bataljona, a zatim i komandant istog bataljona sve do svoje tragične i junačke pogibije 23. listopada 1944. godine u selu Mavračići.

Karlovačka brigada 34. divizije Narodnooslobodilačke vojske dobila je zadatak da likvidira ovo uporište koje je već ranije tri puta napadnuto bez uspjeha. Ovog puta trebala su to postići tri bataljona Karlovačke brigade, a Jožinom 2. bataljonu pripala je naročita čast i obaveza. Prema zapovijesti Štaba 34. divizije i Štaba Karlovačke brigade on je bio u borbenom rasporedu brigade na glavnom pravcu napada. U podilaženju bataljona na jurišni položaj komandant Joža nalazio se u streljačkom stroju 2. čete koja je nastupala glavnim putem što je s istočne strane naselja vodio u neprijateljsko uporište.

Poslije izvršene artiljerijske pripreme napada iz teških bacača brigade odjeknuo je glas komandanta Kasunića: »Drugovi, naprijed, komandant juriša s vama!«. U istom trenutku on je istrcao ispred streljačkog rasporeda čete u pravcu prepreke od bodljikave žice koju su borci uspjeli ukloniti. Tako je cijela četa, zajedno sa komandantom, krenula na juriš kroz prokrčeni prolaz i kroz gustu vatru automatskog oružja usmjeren na ovaj pravac gdje je neprijateljski sistem odbrane bio narušen. Odmah u početku juriša, rafalom neprijateljskog mitraljeza, pogoden je i hrabri komandant. Bez obzira što su rane bile teške i smrtonosne, nije tražio pomoć, već se i dalje čuo njegov komandira-

jući glas: »Drugovi, produžite sa napadom, ja više ne mogu!«. Juriš je još većom žestinom nastavljen i borci su upali duboko u uporište što je bilo odlučujuće za njegovo konačno likvidiranje, pošto su u međuvremenu juriš započeli i ostali bataljoni.

Neprijatelj je do nogu potučen, a na poprištu borbe ostalo je 147 ubijenih fašističkih vojnika, podoficira i oficira. Treba reći da je posadu sačinjavalo ukupno 157 dobro naoružanih i još bolje utvrđenih zloglasnih gestapovaca. Samo uporište bilo je fortifikacijski vrlo dobro uređeno u sistemu natkrivenih bunkera, opasnih s tri reda bodljikave žice i minskim poljima. I posada je bila solidno naoružana, uglavnom automatskim oružjem i minobacačima.

Silinom napada i hrabrošću svih boraca, a naročito boraca 2. bataljona i njegovog komandanta Jože Kasunića, postignut je izvanredan uspjeh u vojničkom i političkom pogledu, pošto se uporište Mavračići nalazilo tako reći pred samim vratima Zagreba. Odmah poslije toga Karlovačkoj brigadi dodijeljen je naziv »udarna«, a na izričiti zahtjev i želju svih boraca — radi sjećanja na hrabro držanje njihovog komandanta — 2. bataljon Karlovačke udarne brigade od tada pa sve do kraja rata nosio je ime herojski pогинулог komandanta: 2. bataljon »Joža Kasunić«, a bataljonski list je izlazio pod imenom »Kasunićev osvetnik«.

Nakon završene borbe, uz vidljivu tugu svih boraca 2. bataljona i čitave Karlovačke brigade, Joža Kasunić je sahranjen na mjesnom groblju u Pisarovini zajedno s još 13 poginulih drugova brigade.

O karakternim osobinama i hrabrosti Jože svjedoči i izjava poznatog partizanskog borca i političkog komesara Karlovačke brigade, španjolskog borca i nosioca »Partizanske spomenice 1941.«, Pere Erdeljca. On, između ostalog, kaže: »Za čitavo vrijeme otkako sam došao u Prvi karlovački partizanski odred, odnosno brigadu, sve do Kasunićeve pogibije, uvijek smo bili zajedno. Pokojni Kasunić bio je čvrstog karaktera, vrlo uporan u izvršavanju postavljenih zadataka, samokritičan i strog prema sebi. Uživao je bezgranično povjerenje svojih boraca. Bio je uvijek dosljedan onome što je govorio, jer je to i sprovodio u djelo. Njegov ugled i poštovanje visoko su kotirali kod svih boraca i rukovodilaca bataljona. Štab brigade je znao ocijeniti situaciju i između četiri svoja bataljona izabrati onaj kome se povjeravao najteži zadatak.«

Na završetku sastanka kojeg je održao komesar brigade Erdeljac sa borcima i rukovodiocima 2. bataljona, u cilju pripreme za napad na Mavračice, Joža Kasunić je izgovorio i ove riječi: »Drugovi, borci i rukovodioci, izjavljujem pred svima vama i pred komesarom brigade da se ja, ili netko od vas možda neće živ vratiti iz ove akcije, ali gestapovci će biti likvidirani! Mi ćemo opravdati povjerenje naših viših štabova i povjerenje naših naroda.« Tako je i bilo.

Uspomena na junaka Jožu Kasunića živi u sjećanju i srcima njegovih ratnih drugova, ona je živa i među građanima Duge Rese koji su njegovim imenom nazvali i jedini park u središtu Duge Rese: Park »Jože Kasunića«.

*Josip Lulik
dr Emil Ludviger*

Klokočovnik Drage Silvija

Klokočovnik Drage Silvija, prosvjetna radnica, rođena je 1913. godine u Trstu. Potiče iz napredne radničke obitelji koja je 1919. godine iz političkih i patriotskih razloga prešla u Jugoslaviju i nastanila se u Ptuju, a 1920. godine se preselila u Zagreb.

Silvijin otac Drago se zaposlio na željeznicama kao vlastovoda. U Zagrebu je pristupio naprednom radničkom pokretu i politički djelovao na njegovoj platformi zbog čega je imao smetnje u službenom napredovanju. Roditelji su veliku pažnju posvećivali odgoju i obrazovanju svoje četvero djece. Odgajali su ih da vole svoj narod i svoju domovinu, da budu radni i pošteni, da dobro uče i steknu odgovarajuća zvanja neophodna za samostalnu egzistenciju. U tome su i uspjeli. Silvija je 1933. godine završila učiteljsku školu u Zagrebu, a potom čekajući zaposlenje studirala filozofiju. Pri tom je bila aktivna među omladinom, osobito u jugoslavenskom sokolskom društvu u Trnju. Prvo zaposlenje dobila je 1935. godine kao učiteljica u selu Grabrk (općina Bosiljevo), a 1940. godine je na lični zahtjev premještena u Mrežnički Brest. Prema ocjeni tadašnje upraviteljice škole u Brestu, drugarice Vide Katić Penko, Silvija je bila napredno orijentirana, inteligentna, društvena i vrijedna.

Početkom oružanog ustanka pristupa NOP-u i politički djeluje na terenu općine Barilović pa je i KK KPH za kotar Karlovac prima u članstvo KPH.

Od rujna 1943. godine obavljala je dužnost tajnice AFŽ-a, člana OK KPH Barilović i člana Općinskog NOO-a. Sve te dužnosti primjereno je obavljala. Valja naglasiti da je i cijela njena obitelj pomagala

narodnooslobodilačku borbu, a brat Josip, pilot, prešao je u partizane spustivši se avionom na terenu Žumberka.

Poginula je 5. prosinca 1943. godine od ustaša u stanu Vide Katić Penko, upraviteljice škole u Brestu, gdje je navratila s Matom Malovićem Canom, predsjednikom NOO-a koji je istovremeno bio i sekretar OK KPH Barilović. Trebalо je dogovoriti tok sastanka sa omladincem koji je zakazan u 13 sati istog dana. Međutim, o tome su blagovremeno doznale i ustaše u Belaju. Iznenada je u kuću upala grupa ustaša pod komandom Mije Bošnjaka rodom iz Siče, i ubila Malovića i Silviju.

Sahranjena je u seoskom groblju u Kestenku. Kasnije su njeni posmrtni ostaci prenijeti u spomen-kosturnicu u Perjasici. Time je ispunjena njena želja da se njeno tijelo, ako joj se nešto dogodi, sahrani na terenu gdje se borila.

Njen ubojica Mijo Bošnjak i njegov brat Ivan, koji je bio u sastavu pomenute grupe, likvidirani su u Sloveniji u završnim operacijama, prilikom pokušaja povlačenja ustaša za Austriju.

Simo Kozlina

Pomoćnik političkog komesara 13. proleterske brigade

Miloš Kozlina Mija rođen je 1915. godine u siromašnoj seljačkoj kući Janka Kozline, u Donjem Skradu. Kao vrlo živahno i umiljato dijete dobio je nadimak Mija.

Osnovnu školu pohađao je u Bariloviću, putujući preko 15 km u školu i natrag. Svih pet razreda osnovne škole završio je s odličnim uspjehom.

Otac ga, preko »Privrednika«, 1927. upućuje na zanat u Beograd. Već prvih dana šegrtovanja počeo je upoznavati i doživljavati socijalnu nepravdu u režimu stare Jugoslavije. Nakon četiri godine šegrtovanja, maltretiranja i poticanja, kao obućarski kalfa, Mija se opredjeljuje za beskompromisnu borbu protiv eksploatirajućeg režima.

Da bi u toj borbi bio što uspješniji, mnogo je čitao, a posebno mu je koristilo uključivanje u literarnu družinu u kojoj je dolazio u dodir sa naprednim drugovima. Izletima u okolicu Beograda proširivao je

krug poznanika što mu je omogućilo svestranije uključivanje u aktivnosti oko rasturanja letaka, pisanje parola i ostalog, uperenog protiv postojećeg režima. Zbog proturežimske aktivnosti počela ga je proganjati policija. U mnogim gradovima Srbije, u koje se sklanjao, organizirane su policijske i žandarske potjere za njim. Te potjere ga nijesu zastrašile. Ukrzo postaje zapaženi aktivista u radničkim sindikatima, gdje stječe prva saznanja o Komunističkoj partiji i revolucionarnom pokretu, o ciljevima toga pokreta i oblicima političke borbe, a posebno o socijalističkoj revoluciji u Rusiji. Tako je Mija rastao sazrijevao u velikog borca, nepomirljivog protivnika ondašnjeg društvenog uređenja.

Primljen je u redove KP Jugoslavije 1937. i to je u njegov život unijelo nove i još odlučnije poticaje zbog čega je sve češće dolazio u sukob s policijom. U tim sukobima stjecao je dragocjena iskustva, formirajući se u zrelu revolucionarnu ličnost. Naročito se ističe u okupljanju i organiziranju mlađih. To postiže svojom nenametljivošću, izvanrednom sugestivnošću i duhovitošću. Odlično je, jasno i sažeto, iznosio svoje misli i stoga bio objektivno shvaćen te sa simpatijama prihvaćen u svakoj sredini.

Zbog aktivnog djelovanja na liniji KP Jugoslavije 1939. i 1940. godine policija u Smederevskoj Palanci hapsi ga i batina. Neposredno pred slom stare Jugoslavije protjeran je u rodno selo (Donji Skrad). Međutim, on i ovdje nastavlja svoju revolucionarnu aktivnost.

Početkom 1941. godine Mija započinje izuzetno aktivno djelovati u Donjem Skradu i ostalim obližnjim selima. Tih dana je u stalnom pokretu, održava veze sa partijskim organizacijama u Tušiloviću, Krnjaku i Veljunu. Poslije martovskih demonstracija u Beogradu i drugim gradovima Jugoslavije, na prelu, u kući Mićana Bolića iz Velikog Kozinca, održao je revolucionarni govor u kom je istakao značaj demonstracija sa posebnim naglaskom na opasnost koja dolazi sa njemačkim i talijanskim fašizmom. Iz njegova izlaganja moglo se sa sigurnošću zaključiti da za njega ne postoji dilema: oružana borba protiv fašizma ili čuvanje i čekanje. Znao je, i to je isticao, da samo komunisti u Jugoslaviji mogu organizirati i voditi uspješnu borbu koju nameće osvajač. Radi uspješnijeg djelovanja okuplja oko sebe mlađe ljude i organizira marksistički kružok.

U junu 1941. godine, kada je ustaška strahovlada u punom zamušu, Srbu u Hrvatskoj i mnogi drugi stavljeni van zakona, a klanje i ubijanje postala ustaška svakodnevica, Mija je u akciji na provođenju direktive Okružnog komiteta KP za okrug Karlovac. Formira prvu partijsku ćeliju KP Jugoslavije za selo Donji Skrad. Tih dana javno govori i upućuje na obmanu ustaške propagande o pokrštavanju. Radi što veće sigurnosti organizira seoske straže i time povećava povjerenje među masama što mu omogućuje uspješnu pripremu za formiranje partizanskog odreda. Tako je već od samog početka kolovoza 1941.

godine okupio nekoliko omladinaca koji sakupljaju oružje za ustank. Nakon toga formira udarnu grupu kojoj se poslije desetak dana pridružuju i ostali. Time otpočinje djelovanje partizanskog odreda »Donji Skrad«, kojim kao komesar rukovodi Mija. Radi uspješnijeg djelovanja u odredu, a i van njega, organizira partijsku čeliju KP Jugoslavije u odredu.

Pored intenzivnog djelovanja u odredu Mija ne zapostavlja aktivan rad s pozadinom. Mnogo se zauzima za formiranje rezervnog odreda u koji okuplja sve sposobne iz Donjeg Skrada, Velikog i Malog Kozinca i Kosijerskog Sela.

U formiranju pomoćnih organa narodne vlasti u navedenim selima pomaže mu Milutin Košarić i Mile Basara.

Nakon uspješno organiziranog ustanka u Donjem Skradu i oko njega Štab prvog rejona ga po potrebi upućuje u odred »Loskunja«, za komesara. Nakon formiranja četa i bataljona raspoređen je na dužnost delegata voda 1. čete, a kasnije za komesara 2. čete 1. bataljona 1. kordunaškog partizanskog odreda. Kao sposoban i zaslužan politički radnik sudjeluje na Drugoj partijskoj konferenciji KPJ za okrug Karlovac u Velikoj Kladuši. Preuzete obaveze sa te konferencije shvaća posebno važnim i nastoji ih što dosljednije sprovesti u život.

Prilikom formiranja kordunaškog područja, po potrebi, a i po sposobnosti, određen je za rukovodioca Politodjela za potrebe agitacionog djelovanja na širem prostoru Korduna. Na novoj dužnosti je uložio sve svoje umne i fizičke sposobnosti oko učvršćenja i organiziranja organa narodne vlasti, a posebno oko pravilnog usmjeravanja djelovanja društveno-političkih organizacija.

Nakon prelaska Komande područja sa Gornjeg Budačkog u Vojnić na vlastiti zahtjev odlazi u operativnu jedinicu — Trinaestu proletersku brigadu. U brigadi je raspoređen u 3. bataljon, za pomoćnika komesara bataljona. Kao stari i prekaljeni borac brzo je stekao veliki Ugled i to ne samo u 3. bataljonu nego i u čitavoj brigadi. Njegova hrabrost i odlučnost posebno je zapažena u borbenim okršajima na Žumberku gdje je u to vrijeme brigada djelovala. Izuzetne sposobnosti je ispoljavao u javnim istupima, kako pred borcima brigade tako i pred masama žumberačko-pokupskeih sela, gdje se tih dana vodila živa bitka u objašnjavanju ciljeva NOB-a. Vrijednim radom i primjernom disciplinom postiže veliko povjerenje drugova u Štabu brigade, pa je kratko vrijeme nakon dolaska u brigadu postavljen za pomoćnika komesara brigade. Svojim upornim i dosljednim radom stječe veliki ugled i poštovanje cijele brigade pa se kao takav svrstava među najomiljenije rukovodioce brigade.

Zapovijest br. 42 Štaba Trinaeste proleterske brigade sa naređenjem za izvođenje akcija na Brezovicu, Malu Mlaku i Odru od 10. juna 1943. godine, je posljednji dokumenat koji je Mija potpisao u svojstvu komesara brigade.

U navedenim akcijama kao i u svim dotadašnjim bio je stalno u vatrenim linijama ne mareći za prigovore da se previše izlaže. U mjestu Visoču, na Žumberku, sa 4. bataljonom svoje brigade, za vrijeme neprijateljske ofanzive, Mija je na položaju. Rasprsla granata iz neprijateljskog topa svojim gelerima zahvaća grupu boraca 4. bataljona, a među njima i Miju.

U smiraj ljetnog dana, dok sunce posljednjim zracima miluje žumberačke visove, Mija u teškim ranama uz veliki napor bacu pogled prema jugu, prema svom voljenom kraju, prema Kordunu.

Usپoredo sa zamiranjem dnevne svjetlosti, gasio se život mladog komuniste, plemenitog junaka revolucije. Stalo je veliko srce koje je zračilo humanizmom, prekraćen je put revolucionara i on je usnuo zauvijek.

Milan Vujašković

Život dao za spas svojih drugova

Bogić Ležajić Boćo, metalski radnik (kovač), rođen je 1910. godine u seljačkoj obitelji koja je živjela na malo škrte i neplodne zemlje. Uz obradu zemlje otac Stevo se morao baviti kolarskim poslovima i time poboljšavati obiteljski standard. On je uticao na životno opredjeljenje svoje djece pravilno ih usmjeravajući u izboru zanimanja. Srednjeg sina Bogića uputio je na izučavanje kovačnog zanata kod majstora Komadine u Karlovac. Po završetku zanata Bogić se vratio kući, kupio kovački alat i obavljao kovačke poslove u selu.

Početkom oružanog ustanka na Kordunu Bogić, u rujnu 1941. godine, dobrovoljno stupa u partizanski odred »Donji Skrad« u kome je svojom skromnošću, ponašanjem, disciplinom, vojničkim znanjem i borbenošću služio kao primjer ostalim pripadnicima odreda, osobito mlađima koji do tada nisu služili vojsku, a takvih je bilo najviše.

Navedene vrline je naročito ispoljio 7. lipnja 1942. godine prilikom napada na neprijateljsko uporište Topusko. Tada je 2. četa 1. bataljona 1. kordunaškog odreda bila na osiguranju sa pravca Gline i držala položaje u selu Gređani sa zadatkom da ne dozvoli prođor neprijatelja iz Gline. Partizanske jedinice, koje su napadale Topusko, nisu uspjеле ipa su se povukle, a 2. četa je ostala na položajima sve dok nije bila opkoljena od neprijateljskih snaga iz Gline i Topuskog. Tek tada je pristupila povlačenju.

Drugi vod, kome je pripadao Bogić, određen je u zaštitnicu čete sa zadatkom da omogući povlačenje i proboj čete. U predviđeno vrijeme vod je pristupio povlačenju pravcem koji je odredio komandir čete i kada je dostigao predviđenu liniju sa koje je trebao biti prihvatan od čete, naišao je na jake neprijateljske snage pa se nije više

mogao probijati za četom već preko ceste Glina—Topusko u pravcu rijeke Gline i Hrvatskog Sela. Vod se energičnim jurišem probijao i kada je prešao cestu, došlo je do najkritičnije situacije: Neprijatelj je nastojao da pokretom i vatrom zatvori pravac proboja, nekim borcima je ponestalo municije i kondicije, zaprijetila je opasnost da proboj ne uspije. Zato vod pojačava dejstvo i u pokretu tuče neprijatelja iz svih vatreñih sredstava, naročito puškomitraljezima koji su bili na krilima njegovog streljačkog stroja. Pri tom dolazi do ranjavanja puškomitraljescu Mile Bolića koji je već bio utrošio municiju. Time slabí vatrena moć voda, a neprijatelj sve jače navaljuje. Videći to Bogić uskače u jednu usamljenu kuću i rukom daje znak borcima da se brže povlače, a potom produžava da se bori iz kuće sve do pogibije obezbijedivši vodu vrijeme za povlačenje. Neprijatelj se zadržao na mjestu pogibije Mile i Bogića i nije dalje gonio vod. Izvlačenje njihovih mrtvih tijela bilo je nemoguće zbog velike nadmoćnosti neprijatelja. Tako je vod izgubio dva hrabri borca, dva primjerna druga.

Bogić se žrtvovao za spas svojih drugova i osobnim primjerom pokazao kako se treba boriti za slobodu svoga naroda i pravedniji društveni poredak. Primjer druga Bogića treba da nadahnjuje sadašnje i buduće generacije u obrani tekovina naše socijalističke revolucije.

Simo Kozlina

Milovan Ležajić zvani Mišan Tomaš

Milovan Ležajić rođen je 1914. godine u Donjem Skradu, općina Barilović, u izrazito siromašnoj seoskoj porodici. Otuda je 1935. godine otisao na odsluženje kadrovskog roka. Pri završetku vojnog roka majka mu pronalazi djevojku u Štirkovcu (općina Perjasica) pa on najprije navraća kod nje, a ubrzo s njom stupa i u brak. Preživala se Tomaš, a kako je on prešao na njen posjed, to su i njega ljudi počeli oslovljavati: Mišan Tomaš. Tim su ga imenom i prezimenom oslovljivali i borci PO »Perjasica« i 2. PO »Perjasica«.

Mišan je bio čovjek osrednjeg rasta, zapaženo širokih pleća i ogromne fizičke snage, a miran, povučen i stalno vedrog raspoloženja. Vrijedan u poslu, do okupacije zemlje (od 1936. do aprila 1941) potpuno je obnovio malo seosko gospodarstvo na Tomaškom kućištu. Bio je poznat kao seoski dobrčina i veseljak, umio je lijepo pjevati seoske pjesme i imao, kao rijetko tko, prijatan duboki glas. Bilo ga milina slušati kada povede pjesmu i svojim glasom nadjača ostale.

Politika ga nije zanimala pa nije išao ni na glasanje za vrijeme izbora, ali je iz njega naprsto izvirila velika ljubav prema rođenoj zemlji i svim ljudima u njoj. Među prvima se odazvao na proglašenje općoj mobilizaciji, početkom aprila 1941. godine, i otisao na zbornu mjesto

nedaleko Sušaka. Želja mu je bila da brani zemlju od nasrtaja agresora, a bio je duboko razočaran i ozlojađen što mu je to bilo onemogućeno. Izbjegao je zarobljavanje i vratio se kući.

Znajući Mišana kao ozbiljna i poštena čovjeka, koji iz dna duše mrzi okupatore naše zemlje, njemu se obratio njegov suseljanin Milutin Karaš i upoznao ga sa pripremama za ustank. Mišan je bio oduševljen. Za nekoliko dana otkrio je tko ima sakrivenu lovačku pušku sa redenikom metaka (patrona) i dobio je. Noću 30/31. augusta 1941. godine stigao je na zakazano zborno mjesto ustanika Perjasice. Kada je Milutin Karaš, kao komandir ustaničkog PO »Perjasica«, 31. augusta kod škole postrojavao odred, uputio je Mišana na određeno mjesto, a lijevo od njega 34 ustanika. Po Mišanu ih je poravnao. Onako zbijen, Mišan je djelovao kao kamen temeljac, a onako raspoložen i nasmijan ulijevao je ohrabrenje i vjeru u pobjedu.

Već od prvog oružanog sukoba sa neprijateljem Mišan se ističe svojom hrabrosti i odvažnosti. U prvoj većoj borbenoj akciji, 5/6. oktobra 1941. godine u Donjim Dubravama, u grupi je boraca koji vrši obezbjedenje eventualnog brzog odstupanja. Idućega dana ističe se u borbi sa neprijateljem koji je pokušao iznenaditi PO »Perjasica«, i tako redom.

Kada je 16. oktobra 1941. formiran 2. PO »Perjasica«, Mišan je postavljen za komandira istoga (bio je to u času njegove pogibije 2. vod 1. čete (Perjasičke).

Početkom novembra 1941. veća grupacija talijanske vojske dolazi na prostor Perjasice radi »čišćenja« istoga od ustanika. Četa se brzo povlači, a u zaštitnici je grupa boraca sa dotadanjim komandirom i komesarom 2. PO »Perjasica« — Mišanom i Markonom. Obojica su hladnokrvni i smireni. Konjica je s onu stranu male uvale, a oni smireni idu uporedo s njom. Djelovalo je to ohrabrujuće i na njihove borce.

Već 25. novembra 1941. godine Mišan je sa 2. vodom prema Blagaju i ustašama. Obaviješten da je grupa žandara, sa desetak zaprežnih kola, stigla u pljačku svinja u dva sela ispod Raletine, naređuje brzi pokret voda i zaobilazi brdo Raletinu s namjerom da žandarima presječe put ka Primišlju, ali već su se oni bili izvukli. Uspijeva vratiti veći dio zaprega sa opljačkanim svinjama i dogovara sa opljačkanim seljacima prodaju dijela svinja za potrebe 1. čete, što većina prihvata. Tada on određuje pratioca koji će ove seljake, sa zaprežnom stokom i svinjama u kolima, odvesti u Novo Selo. Pratiocu glasno kaže da će on idućega jutra sa vodom stići na koljevinu. Čuju to seljaci-goniči i vlasnici zaprežne stoke. Međutim, te noći (25/26. novembra) dvojica od njih odlaze u Primišlje i o svemu obaveštavaju žandare. Ista dvojica će biti vodiči jurišnoj grupaciji žandara iz Primišlja koji će noću postaviti zasjedu 2. vodu 1. čete.

Öko 9 sati cestom 26. novembra, iz pravca Srednjeg Poloja, do skretanja u Novo Selo stiže Mišan sa 2. vodom. U tom trenutku na njih je otvorena brza puščana vatrica, pojačana rafalom iz puškomitraljeza. Mišan zauzima položaj iza prvog kamena, a pored njega još četvorica drugova, od kojih je jedan već bio teško ranjen. Ostalima naređuje povlačenje pod zaštitom njih petorice. Preko dvadeset boraca se uspjelo povući, jednoga su žandari zarobili, a pored Mišana su junački pali: Antun Pučko, Hrvat, iz Duge Rese, Rade Marinković, Božo Milinković i Mile Bjeleš Vukmirović — Srbi iz Perjasice. Eto, tako je na tlu Perjasice počelo prolijevanje zajedničke krvi i ugrađivanje zajedničkih života Hrvata i Srba za slobodu, bratstvo i jedinstvo među našim narodima.

Prilikom povlačenja žandari su ubili troje seljaka i zapalili dvije kuće sa ostalim gospodarskim zgradama.

Mišan je pripadao plejadi hrabrih i odvažnih ustaničkih, koji zbog prerane smrti nisu dospjeli postati članovima KP, a tako su savjesno i disciplinirano, tako odano i predano, tako ponosno obavljali svaki zadatak koji je pred njih bio postavljen. Njegovi suborci se s ponosom sjećaju Mišana, uvijek ornoga za pjesmu i šalu. On nas je svojom pjesmom i prijatnim glasom naprosto sa zemlje podizao i ulijevao u nas duh borbenosti i ohrabrenja, ustrajnosti i ponos što se borimo za oslobođenje svoje zemlje.

*Dušan Miletić
Mihajlo Mrgić
Milutin Paić*

Ljubić Grge Drago

Drago je rođen 25. siječnja 1922. godine u Dugoj Resi. Potiče iz siromašne i tipične radničke obitelji u kojoj su pored njega bile i dvije sestre — Rozika i Ankica. Još kao djeca, ostali su bez majke. Drago je tada imao tek četiri godine. Otac je bio tvornički radnik i poslije prvog svjetskog rata poznati i prekaljeni borac za bolji život radnika u onim teškim poslijeratnim danima. Zbog svog djelovanja u organiziranju radnika ostajao je često bez posla i živio od pomoći i solidarnosti naprednih radnika za čije se interese javno zalagao u borbi protiv poslodavaca.

Najranije godine života i mladost nisu mu pružili veselo i bezbrižno djetinjstvo, već naprotiv sve tegobe i iskušenja jednog poretka koji je za rad-

nike i seljake Duge Rese i okolice značio siromaštvo, bespravnost i eksploraciju.

Sve se to duboko odrazilo na formiranje njegove ličnosti pa je njegovo životno opredjeljenje kao omladinca logični slijed onoga što je upio od revolucionarnosti svoga oca i napredne okoline kojom je u Dugoj Resi bio okružen. Nije zato slučajno što je već 1940. postao član SKOJ-a i ubrzo nakon toga član Komunističke partije. Svojom aktivnošću među omladinom i radnicima Duge Rese, a zatim i kao student rudarstva 1939. na Zagrebačkom sveučilištu bio je zapažen i cijenjen.

Stariji mještani Duge Rese još ga se dobro sjećaju, ne samo kao naprednog omladinka već i kao izuzetno nadarene osobe sa širokim znanjem. Osobito su ga zanimala društvena kretanja i problemi radničke klase.

Iako nije imao mogućnosti redovnog školovanja, ipak je upornošću i inteligencijom uspio završiti gimnaziju polažeći ispite kao takozvani „privredni đak“ i to po dva razreda u jednoj godini. Rijetko je to kome uspijevalo u životu, pogotovo ne u predratnoj Jugoslaviji, i k tome još proleterском djetu.

Prvi put je hapšen 1940. kao student. Njegov Ijevičarski stav i aktivnost bili su, naravno, poznati i domaćim izdajnicima i slugama okupatora pa je 1941. ponovno hapšen i zlostavljan. Međutim, Dragino čvrsto komunističko držanje pokolebalo je ustaške vlastodršce pa su

ga morali pustiti. No, boravak u zatvoru ostavio je traga na njegovom zdravlju te je po izlasku iz zatvora morao izvjesno vrijeme provesti u bolnici na liječenju. Ali i na bolesničkoj postelji njegove su misli bile sa drugovima, ilegalcima i članovima Partije, te je nakon ozdravljenja ponovno neumoran partijski radnik — član i zatim sekretar dugoreške partijske organizacije.

Nesretnim okolnostima i zbog provale Mjesnog komiteta Partije u Karlovcu, u proljeće 1942. godine, opet je uhapšen, maltretiran i osuđen na izdržavanje kazne u zloglasnom ustaškom koncentracionom logoru Stara Gradiška. No, prilikom i ovog hapšenja i takozvanog suđenja, pred ustašama se hrabro i časno držao tako da u Dugoj Resi tada nitko od članova Partije niti suradnika NOP-a nije bio provaljen ni uhapšen.

Dragocjen je njegov doprinos u pripremanju ustanka 1941. i za opredjeljenje Dugorešana za narodnooslobodilački pokret i odlazak u partizanske redove.

Nakon izlaska iz logora koncem 1942. Drago po direktivi Partije odlazi na oslobođeni teritorij Korduna gdje počinje nova stranica u njegovom životu. Kao već prekaljeni i provjereni prvoborac svoje dotadašnje revolucionarno i političko iskustvo mogao je ovdje stvaralački prenijeti u nove uslove. Sa Korduna prelazi na oslobođenu i poluoslobođenu teritoriju Prikuplja, u međuriječju Kupe i Dobre. Tu u toku 1943. pa do 1945. godine obavlja razne političke i partijske dužnosti u Kotarskom komitetu i Kotarskom i Okružnom narodnooslobodilačkom odboru Karlovca. Uvijek je prisutan svugdje na terenu boreći se za daljnje rasplamsavanje i širenje narodnooslobodilačke borbe, za realizaciju ciljeva NOP-a. Istovremeno član je Kotarskog, odnosno Okružnog komiteta KPH za Karlovac. Kao delegat je prisustvovao Trećoj i Četvrtoj konferenciji KPH za okrug Karlovac.

Iz tog razdoblja poznat je i njegov doprinos prilikom osnivanja »Karlovačkog tjednika« koji je kao glasilo Okružnog NOO-a Karlovac u veljači 1944. štampan u blizini Duge Rese. Zasnovan pisanom riječju Drage Ljubića borci i narod karlovačkog kraja bili su obavještavani o najvažnijim događajima tog vremena. Za njega se može zais-ta reći da je bio rođeni propagandista koji se svakom našao pri ruci spreman da pomogne gdje je trebalo.

Duga Resa će se sjećati i onih nezaboravnih majskih dana 1945. godine kada je u nju došao sa ostalim borcima, revolucionarima i ne-kadašnjim radnicima Pamučne industrije — sada s posebnim ovlaštenjima i zadacima najviših organa narodne vlasti Hrvatske.

Stariji sugrađani nisu zaboravili njegove plamene riječi izgovorene na prvom narodnom zboru na kojem im se obratio u slobodi, evo-cirajući patnje, žrtve i doprinos koji su Dugoreščani dali za slobodu i stvaranje nove socijalističke Jugoslavije. Bile su to riječi priznanja

njihovog sumještanina, prvoborca i revolucionara Drage Ljubica kojim su se ponosili i kojeg će i kasnije, kada ga radni i partijski zadači ponesu daleko od Duge Rese, uvijek pratiti na njegovom putu i rado pozdravljati u svojoj sredini.

Završivši studij u slobodnoj domovini razvio se u poznatog i priznatog stručnjaka naše naftne privrede, čija su iskustva i rad bili priznati i u zemlji i van nje.

Na žalost, prerana i iznenadna smrt prekinula je nedopunjeni život Drage Ljubića. Umro je 27. veljače 1985. godine ne dočekavši promociju ovoga Zbornika na kome je toliko nesebično radio i čijem se je izlaženju toliko radovao. Sahranjen je na groblju Mirogoj u Zagrebu.

*Josip Lulik
dr Emil Ludviger*

Sekretar Općinskog komiteta KPH Barilović Mato Malović

Malović Franje Mato — Čana, rođen je 1907. godine u Mihalić Selu, radnik, porijeklom iz siromašne seljačke obitelji. Zaposlio se u Pamučnoj industriji u Dugoj Resi gdje se uključuje u radnički i komunistički pokret i aktivno djeluje kao član URS-ovih sindikata.

Bio je vrlo aktivan i na terenu u svom selu. Uključivao se u akcije koje su organizirali i vodili komunisti, a naročito: gradnji zadružnog doma, organiziranju zadružarstva, prikupljanju Crvene pomoći, raskrinkavanju ideologije frankovačkog i ustaškog pokreta što je propagirao učitelj Brnardić.

Mato se po nalogu Janka Furdeka uključuje u akciju istjerivanja iz škole u Mihalić Selu učitelja Brnardića i njegove supruge Anice, učiteljice, koji su ometali aktivnost pripadnika radničkog i komunističkog pokreta i vrbovali ljude za ustaški pokret pri čemu su koristili svoj učiteljski položaj. On je dobio zadatak da kao školski odbornik zaključava školu i onemogući izvođenje nastave ne bi li se bračni par Brnardić povukao iz Mihalić Sela i škole. Međutim Brndardić je tužio Matu općinskom bilježniku Mavčacu u Bariloviću pa je ovaj uputio žandare da uhapse Matu i dovedu ga u općinu. Kad su došli u selo, žandari su najprije navratili u zadružni dom da se raspitaju o Mati. U domu ih je dočekala grupa ljudi iz sela, koju su organizirali Tomićić (Mate) Josip, Mihalić (Mike) Tomo Pešan i Mihalić Ivan Meić, govoreci da Mato nije ništa kriv. Žandari su se vratili u Barilović neobavljenog posla, o svemu sačinili prijavu i dostavili je bilježniku. Ovaj je nakon toga uputio poziv Mati i navedenoj trojici da se javi u općinu, sa

namjerom da ih kazni. Videći da se slučaj zakomplicirao i da će biti izloženi neugodnostima, Mato odlazi u Jastrebarsko i angažuje utjecajnog advokata da im pomogne.

Advokat je putem žalbenog postupka jedva uspio da ih osloboди odgovornosti i kazne, ali na žalost nije se uspjelo time prisiliti Brnardiće da napuste školu u Mihalić Selu pa su tu ostali do 1941. godine.

Komunisti su cijenili Matinu aktivnost pa su ga 1940. godine primili za kandidata KPJ. Početkom ustanka Mato je pristupio NOP-u, potpomogao partizane i cijelu svoju obitelj pripremio za aktivno učešće u NOB-u. Godine 1942. odlazi u partizane i u aprilu postaje član KPJ, a nakon toga završava srednji partijski kurs na kome stjeće neophodna partijska znanja koja mu omogućuju još uspješniju aktivnost. Sredinom 1942. godine je član KK KPH Karlovac. U 1943. godini obavlja vrlo odgovorne dužnosti u Partiji i narodnoj vlasti. U martu 1943. godine, kao predstavnik općine Barilović, postaje član Kotarskog NOO-a Karlovac, član privremenog Okružnog NOO-a za Kordun, predsjednik Općinskog NOO-a Barilović i sekretar Općinskog komiteta KPH Barilović. U svim organima i na svim funkcijama Mato je bio aktivan i zalagao se da postigne što bolje rezultate u radu, a naročito na općinskom nivou gdje je rad bio strogo ilegalan i zahtijevao posebne metode, velike napore i izuzetnu konspiraciju.

U novemburu 1943. godine kao delegat vrlo aktivno učestvuje u radu Treće konferencije KPH za okrug Karlovac ukazujući na propuste i dajući prijedloge za uspješniji rad i bolje rezultate. On konstatiše da NOO-i u karlovačkom kotaru nisu bili politički predstavnici naroda jer su djelovali kao egzekutori, a Partija im nije pružala pomoć; da NOO-i koji vrše samo konfiskaciju ne mogu politički djelovati među narodom; da je trebalo osnovati komisiju za konsfiskaciju, a ne da to provode NOO-i; da bi upisivanje Zajma narodnog oslobođenja bolje uspjelo da je narodu objašnjeno što je to Zajam narodnog oslobođenja; da treba više pažnje posvetiti radu među omladinom i ženama i objašnjavati potrebu narodnooslobodilačke borbe i njenih ciljeva; da je Okružni komitet pravilno postavljao liniju Partije, ali se ona nije provodila u život; da se ispravnim držanjem partizana i vojske može zadobiti ljubav naroda prema vojsci, ali kad se dešavaju nepravilnosti, onda ne možemo uspjeti u sprovođenju naše partijske linije. Njegova diskusija bila je jako korisna i pomagala je u koncipiranju zadataka za budući rad.

Mato je 5. decembra 1943. godine ubijen u selu Brestu gdje je trebao, na traženje omladinske organizacije, prisustvovati omladinskom sastanku. Ubila ga je grupa ustaša iz posade Belaj koja je u tu svrhu bila unaprijed pripremljena od strane natporučnika Bmardića.

Tako je tragično izgubio život komunista, revolucionara, predsjednika, sekretara Partije i narodni borac Mato Malović Čana, čiji lik i dje-

i

la mogu poslužiti za primjer današnjim i budućim pokoljenjima kako treba raditi i boriti se za svoj narod i njegovu slobodu ne štedeći ni vlastiti život ako je to neophodno.

I Matin sin Ivan je stupio u narodnooslobodilačku borbu u novembru 1943. godine, a poginuo je kao borac Karlovačke brigade u aprilu 1945. godine.

Stevo Belavić

Ilegalni rad Josipa Matešića

Josip Marko Matešić rođen je u Petrunić Selu. Novinar, porijeklom iz siromašne seljačke obitelji.

Prije drugog svjetskog rata, u vremenu od 1937. do 1941. godine, radio je u Beogradu u redakcijama raznih listova (novina) među kojima i u »Sokolskom glasniku«.

Povremeno je dolazio kući u cilju posjete roditeljima i rodbini i tu politički djelovao među članovima svoje obitelji i rodbine te među naprednim ljudima i simpatizerima radničkog i komunističkog pokreta. Družio se i sa Vidom Katić Penko, upraviteljicom škole u selu Brestu i njenim bratom Franjom Penko, studentom Mašinskog fakulteta koji je dolazio kod sestre, a kasnije preko njene veze otisao u partizane. Propagirao je ideje i ciljeve radničkog i komunističkog pokreta i ukazivao na opasnost od fašizma, frankovačkog i ustaškog pokreta. Govorio je ljudima da ne idu u ustaše, jer su oni plaćenici Italije i Njemačke, i davao im naprednu literaturu na čitanje.

Matešić je prije drugog svjetskog rata bio povezan sa Jankom Furdekom, Vladom Novakovićem i Tomom Mihalićem-Tobijem, poznatim komunistima i revolucionarima.

Nakon bombardiranja Beograda 6. travnja 1941. godine napustio je Beograd i došao u rodno selo gdje je do kolovoza ilegalno politički djelovao jer se morao kriti od Mačekove »zaštite« koja je sumnjala u njegovu političku opredijeljenost. Tu je težište aktivnosti usmjerio na širenje ideja i ciljeva NOP-a, razobličavanje kvislinške NDH i nje-

nih oružanih snaga govoreći da, umjesto u oružane snage NDH, treba ići u partizane koji se jedini bore za pravu slobodu i bolju budućnost svih naših naroda.

U kolovozu 1941. godine po zadatku OK KPH za Karlovac i uz pomoć simpatizera NOP, koji su djelovali u vojnim organima NDH, zaposljava se kao civilno lice u domobranskom Popunbenom zapovjedništvu u Karlovcu, koje se bavilo mobilizacijom ljudi u oružane snage NDH. Tu izvršava vrlo važne zadatke koje mu je postavio Okružni komitet, a surađuje i sa Vojnim komitetom koji je djelovao u garnizonu Karlovac.

Za to vrijeme stanovao je na Baniji kod gostoničara Ilike Selakovića. On i ovdje politički djeluje. Okuplja ljudi u svom stanu gdje slušaju radio-stanice: »Slobodnu Jugoslaviju«, »Glas Amerike«. Radio London i druge. Stenografirao je važnije vijesti i slao ih van Karlovca, nabavljao kancelarijski pribor i materijal u knjižari Mire Rupčića, što mu je donosio sin Ivica prilikom povratka iz škole. Sve to šalje na teren za potrebe NOP-a.

Jednom prilikom, kada je 1944. godine došao kući na vikend, svom je drugu Mati Petruniću rekao: »Lijepo je vama ovdje na slobodnoj teritoriji, ali meni je teško u neprijateljskom osinjaku. Međutim, gdje te Partija rasporedi, tu moraš biti i raditi«.

Otkriven je i uhapšen u rujnu 1944. godine i nakon saslušanja odveden u pravcu Mekušja i strijeljan od ustaša.

Stevo Belavić

Komesar Komande karlovačkog partizanskog područja

Petar Matićić Mirko rođen je 15. siječnja 1915. godine u Donjem Zvečaju, općina Duga Resa. Otar Andrija i majka Roza (rođena Škot) imali su tri sina i tri kćeri. Bila je to osrednje imućna seoska obitelj.

Petar osnovnu školu završava u Donjem Zvečaju, a 1930. primljen je na izučavanje strojopravarskog zanata u željezničkoj ložionici u Karlovcu. Naukovanje je završio 1933. i odmah otpočeo raditi u istoj ložionici. Nakon odsluženja vojnog roka u bivšoj jugoslavenskoj vojski, ožujka 1935. godine zaposlio se u dugoreškoj tvornici gdje je ostao do listopada 1936. Zatim se ponovno vraća u ložionicu Karlovac do ožujka 1939. kada se po drugi put našao u tvornici sve do srpnja 1940. da bi tada i opet prešao u željezničku radionicu (ložionicu) do odlaska u partizane.

Kao mladi radnik brzo je osjetio svu težinu radničkog života i svu nepravdu koju je morala trpjeti radnička klasa u bivšoj Jugoslaviji pa se vrlo brzo povezuje sa naprednim omladinskim i radničkim pokretom preko URS-ovih sindikata i već 1939. postaje član KP Jugoslavije.

Početkom drugog svjetskog rata i okupacije izabran je za člana Mjesnog komiteta KPH Karlovac, a kasnije postaje i sekretar tog komiteta. Ubrzo je izabran i za člana Kotarskog i Okružnog komiteta KPH Karlovac, a zatim i Vojnog komiteta. Uoči rata dobio je ilegalno ime »Mirko« pod kojim je djelovao kao partijski aktivista i po kome su ga znali njegovi drugovi i suborci s kojima je kontaktirao.

Krajem 1942. kao partijski ilegalac učestvuje u osnivanju Općinskog komiteta KPJ Duga Resa, koji je osnovan u Donjem Zvečaju u njegovoj kući.

U proljeće 1943. godine nakon provale u Vojnom komitetu Karlovac — kojom prilikom je stradalo mnogo karlovačkih komunista i simpatizera — Pero napušta Karlovac da bi izbjegao hapšenje i odlazi u partizane na karlovački oslobođeni teritorij na sektoru Bosiljeva.

Početkom 1944. postaje politički komesar Komande karlovačkog područja. Unaprijeden je u čin kapetana. Kao komesar mnogo je doprinio svojim radom i djelovanjem na izgradnji i funkcioniranju vojno-pozadinske vlasti na karlovačkoj teritoriji.

Zajedno sa Ankicom Peretić, sekretarom SKOJ-a za općinu Ribnik, 1. studenog 1944. odlazi na jedan od mnogobrojnih zadataka, a na povratku ih je sačekala ustaška zasjeda (trup) na putu prema Selu Sopćić Vrh (Ribnik) gdje se tada nalazila komanda mesta Ribnik. Poznati i cijenjeni komesar područja Pero i Ankica, sekretar SKOJ-a, mučki su tom prilikom ubijeni. Bio je to veliki gubitak kojeg su oplakali borci i narod ovog kraja. Drug Pero sahranjen je najprije na groblju u Lipniku, a nakon oslobođenja njegovi posmrtni ostaci preneseni su na groblje u Mrežničkom Petru kod Duge Rese.

Općinski odbor SUBNOR-a Ozalj na mjestu pogibije Petra Matića i Ankice Peretić podigao je 1976. godine spomenik kao trajni znak sjećanja na ove hrabre drugove. Nakon oslobođenja željezničarsko pjevačko društvo u Karlovcu nosilo je ime Pjevačko društvo željezničara »Petar Matićić«.

*Josip Lulik
dr Emil Ludviger*

Mihalić Mate Tomo - Tobija

Rođen je 1890. godine u Barilovićkom Cerovcu. Član je KPJ od 1938. i učesnik narodnooslobodilačke borbe od 1941. godine.

Tobija potječe iz siromašne seoske porodice sa malo zemlje od koje se nije moglo ni najskromnije živjeti. Svjestan toga, poput mnogih svojih sugrađana, odlazi u SAD s namjerom da zaradom poboljša život svoje porodice. Međutim, ni u SAD nije išlo kako je zamišljao pa se nakon nekoliko godina rada vraća kući ne postigavši željeni cilj.

Po povratku iz SAD zapošljava se kao radnik i lugar u rodnom kraju. Radeći u SAD uključio se u revolucionarni pokret i postao član tamošnje Komunističke partije te stekao određena revolucionarna saznanja. Zahva-

ljujući tome, kao povratnik, nastavlja s revolucionarnim radom i ubrzo postaje zapažena ličnost u redovima naprednog pokreta u rodnom kraju. Već 1932. godine organizira i održava sastanak u šumi Brzeticac s ciljem stvaranja širokog pokreta za okupljanje progresivnih sna-

ga u borbi protiv fašizma, po uzoru na Parišku komunu i oktobarsku revoluciju. Sastanku prisustvuju najnapredniji ljudi kraja i prihvataju Tobijine ideje.

Zahvaljujući svojoj jednostavnosti, rječniku prilagođenom svojim ljudima i prirodnoj nadarenosti za rad sa masama, u revolucionarnom radu postiže zavidne rezultate. Radi s ljudima gdje god stigne, a najveće rezultate postiže u periodu 1935—1941. godine kada njegova kuća postaje značajan punkt za okupljanje naprednih ljudi i širenje revolucionarnih ideja.

Na osnovu ispoljenog revolucionarnog rada 1938. godine primljen je u članstvo KPJ, što ga je još više motiviralo u radu pa je još iste godine formirao partijsku celiju, prvu na području općine Barilić, a 1941. i drugu po redu. Ćeliju iz 1938. sačinjavali su: Tobija, Stevo Spudić i Marko Belavić, a onu iz 1941. godine: Mijo (Marka) Belavić Levak, Mato (Janka) Belavić, Mijo (Ivana) Belavić, Drago (Janka) Belavić i Ivan Jurčević (kandidat). Levak je bio sekretar. Za Tobiju je bilo karakteristično da je bio neobično dobar organizator i masovik. Znao je stvoriti oslonac među naprednim ljudima i odatle poći u akciju, mobilijući mase, a posebno omladinu.

Neposredno pred rat povezao se s naprednim ljudima u selima s obje strane Korane. Već u junu 1941. godine pojavljuje se u Donjem Skradu, zajedno sa kćeri Ružom i sinom Vladom. Svi zajedno razvijaju borbenu djelatnost u Donjem Skradu i okolnim selima.

Od Tobijinog dolaska na partizansku teritoriju veza s Karlovcem, Dugom Resom, pa i Zagrebom, postaje sve razgranatija, zahvaljujući tajnom kanalu koga je KK Karlovac organizirao i Tobiju zadužio da ga održava. To je bio poznati kanal, uspostavljen u avgustu 1941. godine, a išao je pravcem Karlovac — Duga Resa — Mihalić Selo — Donji Skrad i dalje na partizansku teritoriju. Postojaо je sve dok je bila potreba za njim.

Boraveći u hrvatskim selima Tobija je neprekidno objašnjavao ljudima stanje na partizanskoj teritoriji, govorio o napredovanju NOP-a, o borbi i stradanjima ljudi u srpskim selima, te pozivao narod da se priključi naprednoj borbi.

Bratstvo i jedinstvo mu je bila stalna preokupacija i jedna od najvećih vrlina. Danonoćno je bio uz narod — danju u srpskim, a noću u hrvatskim selima. Noću se u hrvatskim selima sastajao sa odgovarajućim aktivistima; sam je pisao letke i rasparčavao ih na razne nacine. Ubacivao ih je preko ograda u seoska dvorišta, a dospijevali su i u neprijateljske posade.

Već je rečeno da je najviše pažnje pridavao radu sa omladinom. U vremenu od 1941. do 1943. godine mnogo je učinio u tom cilju. Učestvovao je u formiranju SKOJ-a, Saveza mlade generacije (USAOH-a), organizirao kulturno-prosvjetni rad omladine, pisao skećeve i starao se o njihovom uvježbavanju i izvođenju istih na raznim skupovima, a

i narodnim zborovima šireg značaja, organizirao zborove u hrvatskim selima, a naročito je bio upečatljiv onaj u junu 1942. godine u Mateškom Selu na koji je doveo 16 omladinaca i 12 omladinki iz srpskih sela. O odjeku ovog zbara opširnije je rečeno u poglavlju ovog Zbornika, u kom se govori o području ratne općine Barilović.

Svojim svestranim radom i uspjesima mnogo je smetao ustaškim vlastima pa su one odlučile da unište Tobiju i njegovu porodicu. U tom cilju je 14. februara 1942. godine izvršen napad na njegovu kuću. Tada je ubijen Tobijin sin Vlado, član KP, supruga je ranjena i kuća zapaljena. Tobija je sa kćerkom Ružom uspio umaći, a s njima i Anton Ružić i Vjekoslav Čermek, koji su u Tobijinoj kući čekali vezu za odlazak na slobodnu teritoriju. Poslije ove akcije ustaše su u Šćulcu postavile posadu od 10 ljudi da onemoguće daljnji rad Tobije u hrvatskim selima, a posebno da ometaju rad postojeće partizanske veze. Da bi prekinuta veza ponovo proradila, trebalo je likvidirati ovu posadu u Šćulcu. Tobija je dobio zadatak da ispita situaciju i pripremi teren za likvidaciju posade. Zahvaljujući njemu vod partizana je 23/24. februara 1942. godine likvidirao posadu i kanal je ponovo pro-radio.

Tragedija nije pokolebala porodicu Mihalić, nego joj je dala još više snage za predstojeću borbu. Iako u dobrim godinama, Tobija je bio vitalan i pun energije za sve napore koje je borba nametala.

Poznato je da su ustaške vlasti cijelog rata tragale za Tobijom i njegovom kćeri Ružom, postavljali im zasjede i vrebali ih na svakom koraku. Jednom prilikom Ružu su uspjeli zarobiti, ali je ona, zahvaljujući svojoj hrabrosti i odlučnosti, uspjela pobjeći i spasiti život.

U četverogodišnjem ratu Tomo i Ruža su obavljali delikatne poslove i značajne funkcije u ratu. Tobija je u martu 1942. godine bio delegat na 2. okružnoj partijskoj konferenciji za okrug Karlovac, a nakon toga član KK KPH Karlovac, te član i drugih foruma i organizacija; 1943/1944. radio je u hrvatskim selima na području Lasinje, zatim radi po sektoru šumarstva u Okružnom NOO-u i na drugim dužnostima; godine 1944. bio je izaslanik Okružnog NOO-a za Kordun na Zadružnoj skupštini u Bariloviću.

Ovako duga, bogata, uporna i raznovrsna aktivnost Tome Mihalića Tobije sama po sebi govori da je on bio veliki revolucionar i patriota koji je čitav svoj život posvetio idealima radničkog i komunističkog pokreta, borbi svoga naroda za ono što smo u revoluciji izvojevali i u miru izgradili za dobrobit našeg naroda. Ovako velike zasluge Tobiju svrstavaju u red najzaslužnijih građana njegovoga kraja i čine ga likom borca narodnooslobodilačke borbe na čijem primjeru trebaju učiti buduće generacije.

Umro je 1963. godine i sahranjen u rodnom selu.

Bozo Kozlina

Predsjednik NOO Donji Skrad

Milo vano vić Janka Simo, rođen je 1910. godine u Donjem Skradu. Učesnik je narodnooslobodilačke borbe od 1941. godine i član KPJ od 1942. godine.

Vrlo mlad je ostao bez oca, a briju o majci i četvero djece preuzeo je Simin stric Vuk. Imali su malo neplodne zemlje i teško su od nje živjeli. Stric Vuk je redovno odlazio na sezonske rade i obično sa sobom vodio oba sinovca, Simu i mlađeg Milu.

Po završetku osnovne škole u Bariloviću, Simo je prekinuo školovanje i ostao kod kuće u brojnoj porodici. Još za osnovne škole zavolio je knjigu i već tada stvorio kod sebe naviku čitanja. Mnogo je čitao te još kao mladić prihvatio napredne ideje i po tome služio za primjer ostalim mladići-

ma u selu.

Ispoljavao je bistrinu i zdravo rezonovanje o ljudima, stvarima i događajima, uviđao nepravde i socijalne razlike i potrebu borbe za pravednije ljudske odnose. Družio se s naprednim ljudima, učesnicima oktobarske revolucije, povratnicima iz svijeta i komunistima. Najveći utjecaj na njega imali su: Miloš Kozlina Mija, brat njegove supruge, obućarski radnik i član KPJ od 1937. godine i Svetozar Gojsović, muž ženine sestre, član KPJ od 1938.

Simo je bio čovjek nižeg rasta, crne puti, mršav i na prvi pogled djelovao je dosta nježno. Možda baš zbog svog nježnog izgleda i nije bio primljen u vojsku. Međutim, sve ovo o njemu i njegovoj konstrukciji stvarno je djelovalo samo na prvi pogled jer je on svoju snagu i sposobnost uopće ispoljavao neobičnom energijom, svježinom duha i okretnošću.

U predratnom, ratnom i poslijeratnom periodu uvijek je bio u dobrim odnosima s ljudima sa kojima je radio i nikada ga nitko nije video bezrazložno ljutog, nabusitog, sebičnog i uopšte sa slabim ljudskim osobinama.

Odmah nakon kapitulacije stare Jugoslavije i stvaranja NDH našao se u sastavu ustaničke grupe i radio na prikupljanju oružja i drugim zadacima u to vrijeme. Kada je ustanička grupa prerasla u partizanski odred »Donji Skrad«, Simo je nakon kratkog vremena vraćen

iz 'odreda na rad u pozadinu, jer je za to imao sve preduvjete. Na prvim izborima za seoske odbore izabran je za odbornika, a kada je pred kraj 1941. godine Milutin Gazibara izabran u Općinski NOO, Simo je izabran za predsjednika seoskog NOO-a i na toj dužnosti ostao do kraja rata, odnosno do konca 1945. godine, kada je koloniziran u Vojvodinu.

Kao predsjednik NOO-a pokazao je sve vrline koje je trebao imati čovjek na takvoj dužnosti. U radu je bio disciplinovan, odmjeren, pravičan i u svemu principijelan, pa su ga ljudi kao takvog poštivali i sve njegove naloge, kao čovjeka iz vlasti, bez pogovora izvršavali. Znali su da on nikada nikoga neće preko reda ničim opteretiti. Bilo je pojedinaca koji su se znali buniti, naročito kada se radilo o težim zadacima, na kojima je trebalo ostati i po nekoliko dana, (prevoz ranjenika, žita i slično), ali je on takve s lakoćom smirivao i uspjevao ih ubijediti da to tako mora biti i oni su popuštali.

Nemoguće je nabrojiti sve one zadatke i obaveze koje su isle preko NOO-a, ali je sigurno da su među prvima bili: ishrana stacioniranih i prolazećih jedinica razni prijevozni poslovi, sjetva, žetva, prihvatanje i smještaj izbjeglica, briga za bolesne i ranjene, stare i siromašne, briga za djecu bez roditelja itd.

Kada je riječ o osnivanju i radu NOO-a u toku rata, u ovim našim selima, onda je sasvim sigurno da je Simo bio najzaslužniji, kako za njihovo osnivanje tako i za njihov rad u toku rata.

U 4. neprijateljskoj ofenzivi, januara 1943. godine, Nijemci su strijeljali njegovu majku i strinu, a u istom periodu je i stric Vuk umro od tifusa. Od tada je, pored o svojoj užoj porodici, morao voditi brigu i o stričeve troje djece koja su ostala bez oba roditelja. Njegova ionako brojna porodica povećavala se za još troje, tako da je od tada brojila 11 članova. Budući da je troje stričeve djece bilo nesposobno za samostalni život, Simo ih je i prilikom kolonizacije u Vojvodinu priključio svojoj užoj porodici i time im omogućio daljnji život i egzistenciju.

Pred kraj rata vršena su spajanja nekih NOO-a, tako da su od tada sela: Donji Skrad, Veliki Kozinac, Mali Kozinac i Kosijersko Selo imala jedan seoski NOO, pod nazivom NOO Donji Skrad, sa sjedištem u Velikom Kozincu, u kući Milete Smoljanovića. I tada je Simo izabran za predsjednika toga odbora.

Pored navedenih dužnosti i obaveza, od druge polovine 1944. godine Simo je bio i sekretar partiskske organizacije, koja je obuhvatala ova četiri sela. Dobro je obavljao i tu dužnost pa se i na njoj dokazao.

U danima oslobođenja, pored svih navedenih dužnosti, obavljao je i dužnost trgovinskog povjerenika u određenim trgovinama u Karlovcu. U Kljajićevu, u Vojvodini, gdje je koloniziran, bio je upravitelj mlina sve do penzionisanja, a nakon toga radio je u svim društveno-

-političkim organizacijama u mjestima u kojima je živio, pa i u poodmaklim godinama služio za primjer ostalima.

Život je izgubio na društvenom zadatku. Naime, poginuo je u saobraćajnoj nesreći prikupljajući, zajedno sa drugovima, podatke za ovaj Zbornik.

Čitavog svog života bio je primjeran čovjek, neumoran radnik i do kraja odan Partiji i narodu.

Bozo Kozlina

Komandant bataljona Mile Opačić

Rođen je 1907. godine u selu Zinajevac, općina Perjasica, u siromašnoj seoskoj porodici. Rano je ostao bez roditelja, a tada je njegov odgoj preuzeo ujak. Polazio je osnovnu školu u Perjasici, napasao stoku i radio u polju. Vojni rok služio je u graničnoj jedinici kao »ćata« kod komandira karaule jer je lijepo pisao. Prilikom izlaska iz vojske dobio je pismenu preporuku za žandarmeriju ili policiju. Međutim, zaposlio se kao financ i službovao negdje u Hrvatskom zagorju. Štitio je seljake siromahe koji bi u dolini posadili stotinjak struka duhana jer nisu imali novaca da ga kupuju. To su doznali žandari i prijavili ga, pa je 1938. godine otpušten iz službe i došao natrag u svoje selo.

Iako se nalazio u državnoj službi. Mile je javno napadao tadanji nenarodni režim i diktaturu u Jugoslaviji. Nakon otpuštanja iz službe bio je još žešći u osuđivanju svega i svakoga, od općine do dinastije. Zbog svojih progresivnih stavova on je 1939. godine postao kandidat za člana Komunističke partije.

Miloš je teško pala okupacija zemlje iako je bio poznat kao protivnik režima. Bio je iznenaden Pavelićevim i ustaškim genocidom nad Srbima i čvrsto uvjeren da hrvatski narod neće biti uz njih. Nakon poznatog ustaškog zvjerstva nad Srbima u Hrvatskom Blagaju seljake Perjasice zahvata strah i panika. Tada se javlja Milo i tvrdi da je on službovanjem u Hrvatskom zagorju dobro upoznao tamošnji hrvatski narod kao pošten i čestit i da čak životom može garantirati kako se

neće opredijeliti za Pavelića i ustaše kada čuje za njihove zločine. Djelovalo je to smirujuće jer, Mile je bio ozbiljan čovjek kojem se moglo vjerovati.

Kada je kao kandidat Komunističke partije bio obaviješten da se kreće na ustanak, noću 30/31. augusta 1941. godine, stigao je na zborno mjesto. I već polovinom septembra 1941. godine primljen je u redove KPJ u partizanskom odredu »Perjasica«.

Početkom decembra 1941. komanda 1. čete (Perjasičke) određuje mu specijalan zadatak: traganje za doušnicima koji prate četu i o njenom kretanju javljaju žandarima. Mile polučuje vidne uspjehe.

Početkom februara 1942. godine, formiranjem 1. bataljona postavljen je za operativnog oficira. Bila je večer 26. aprila 1942. godine, uoči napada 1. bataljona na neprijateljsko uporište u Perjasici. Cijeli je bataljon na malom prostoru, a Mile u sredini. Tada je kazao ovo: »Na onom brdu su ustaše, žandari i domobrani. Imade ih preko stotinu. Svi imadu karabine sa mnogo municije. Za nas su svi opasni dok im ne otmemo oružje. Očekujemo da će pružiti žilav otpor. Bilo bi dobro ako nisam u pravu. Nikada Mile nije mnogo govorio, ali ono što bi kazao svima je bilo jasno.

Prilikom formiranja 4. kordunaške brigade 19. augusta 1942. Mile je postavljen za operativnog oficira Omladinskog bataljona »Joža Vlahović«, a krajem 1942. bio je mjesec dana i komandant bataljona. Potom je do maja 1943. godine operativni oficir 1. bataljona 4. brigade i onda komandant istog bataljona.

Prikazujući borbu 1. bataljona 4. kordunaške brigade, pod komandom Mile Opačića i njegovu pogibiju, u knjizi »OSMA KORDUNAŠKA UDARNA DIVIZIJA« (na strani 506) tadanji komesar 4. brigade, danas general-potpukovnik JNA u mirovini Dušan V. Baić, piše:

»Mile je spadao među hrabre, samoinicijativne, odane i disciplinovane komandante. Bio je uvijek s borcima u prvom streljačkom stroju. Ovaj svjetli lik hrabrog borca i dobrog komandanta ostao je u stalnom sjećanju njegovih preživjelih boraca 4. Kordunaške brigade i naroda Perjasice«.

Imao je Mile veliki osjećaj za čovjeka borca i njegovu sudbinu. Upravo je zbog toga stalno bio u prvom borbenom poretku. Želio je da i njegova sudbina bude jednaka sudbini boraca koji moraju jurisati na neprijateljski bunker ili drugo utvrđenje. Samo tako mu je savjest bila mirna nakon povratka iz bitke u kojoj se ginulo. To je bila njegova logika i čvrsto uvjerenja da samo tako, i nikako drugčije, čovjek može čovjeka slati u sigurnu smrt.

Dobro su to znali i komandant brigade i komandant divizije. Oni su upozoravali Milu da njegovo ponašanje može ići u prilog protivniku, jer nismo imali savremenog naoružanja. On im je klimanjem glave odobravao da imadu pravo i da tako zaista treba postupati koman-

dant bataljona, a u prvoj akciji drži se svojeg uvjerenja. Tako je bilo i 3. januara 1944. godine ispred onog ustaškog bunkera, gdje je smrtno ranjen ostao ležati Mile Opačić, a da mu nije bilo mjesto, kao komandantu bataljona.

Nikola D. Cimesa
Pero Vranješ

Operativni oficir Karlovačke udarne brigade
Nikola Oreščanin

Rođen je 1919. godine u Mateškom Selu, zaselak Oreščani, u siromašnoj seoskoj porodici Srđana i Milice. Osnovnu školu pohađao u Brijestu. Rastao je u selu uz svoje vršnjake Hrvate. S njima je dijelio cigar duhana, povjeravao im svoje momačke tajne, a isto tako i oni njemu. Njegovo bećarsko oko »zapelo« je za lijepu i zgodnu Baricu pa se među njima razvila i ljubav. Planirali su da u 1941. stupe u brak, ali ih je omeo rat.

Na proglaš o općoj mobilizaciji, početkom aprila 1941. godine, Nikola je odmah krenuo na zborno mjesto u Celje. Usput se javio dvojici vršnjaka u selu koji su imali isti raspored. Čudio se što nisu došli za njim.

Svojim očima i ušima nije mogao povjerovati kada je vidio i čuo kako onaj proplanak, gdje su se okupljali, napuštaju neki oficiri, a drugi, koji ostaju, nareduju da se odloži do tada primljeno oružje i podalje :stane u stroj — da bi se sačekalo Nijemce koji ulaze u grad. Smogao je snage i odlučnosti, napustio stroj i s karabinom u ruci otisao u obližnji šumarak. Punih desetaka dana, krijući se kroz šume, vraćao se svom selu. Iz šume je promatrao Nijemce na cesti i nije znao šta se zbiva u naseljenim mjestima, još manje o prljavoj raboti Mačekove zaštite. Kada je noću stigao pred most preko Mrežnice, na kojem se oko vatre grijalo desetak vojnika sa hrvatskim trobojkama oko kapa i rukava, a pored njih mnogo oružja i druge opreme, nije mogao pretpostaviti o čemu se radi pa je poduze osmatrao iz grma. Tek kada je čuo glas svojeg velikog prijatelja iz sela Jose, izišao je iz grma na most. Prvo iznenađenje bilo je što ga Joso »nije poznao« i ponašao se kao da ga prvi puta vidi. Pored oduzimanja karabina i municije naredili su mu da skine odjeću i obuću. A najstrašnije je bilo što su ga kao čovjeka ponizili izrekom »srpska bijedo«. Uvrijedili njegovo ljudsko dostojanstvo. Cijeli taj dan proveo je u grmovima nedaleko svoje kuće da bi istoj prišao noću kako ga nitko ne bi video bosoga i u gaćama.

O pripremama za ustank u Perjasici Nikola je doznao od Rade Velimirovića Kosterca iz susjednog Gačeškog Sela, pa je noću 30/31.

augusta 1941. stigao sa Radom na zborni mjesto ustaničkog PO »Perjasica« i ostao u istom do odlaska u Hrvatsku četu. U PO »Perjasica« Nikola je donesao lovačku dvocijevku s desetak patrona i nosio je desetak dana, a onda je jedne večeri nekamo otišao i vratio se s karabinom i torbom metaka. Dugo se nije znalo od koga je on to dobio, a onda je sam otkrio da mu je to dao prijeratni prijatelj iz sela, onaj Joso što ga na mostu preko Mrežnice »nije poznao«, jer se razočarao u Pavelića i ustaše nakon počinjenih zvjerstava nad srpskim narodom. Ponajviše se razočarao u Mačeku što ga je organizirao u ilegalnu organizaciju koja je kao »zaštita« odigrala prljavu ulogu. Joso je, navodno, ostao dosljedan i sve do pred kraj rata krio se kod svoje kuće. Nikoli je javio da se Barica udala jer nije vjerovala u pobjedu partizana, a Nikola je zbog toga podugto tugovao.

Kada je Gnjaco Karaš, krajem septembra 1941. godine, dobio naredenje da formira udarnu desetinu u PO »Perjasica«, prvog je za ruku uhvatio Nikolu i poveo na stranu, a potom još jedanaest boraca. Ta je desetina odigrala glavnu ulogu u napadu PO »Perjasica« na domobransku posadu na željezničkoj stanicu u Donjem Dubravama, 5./6. oktobra 1941. godine, kada su razoružana 22 domobrana i oteta 22 karabina sa municijom. Krajem oktobra te godine, nakon odlaska Gnače iz Odreda, Nikola postaje komandir ove desetine i njome pravi mala čuda prelazeći rijeku Mrežnicu i otimajući oružje od ustaša.

Nikola je bio čovjek srednjeg rasta, ali vrlo jake konstrukcije i širokih pleća pa je djelovao kao od granitne stijene odvaljen komad. Po prirodi je bio miran i staložen, a dobro bi razmislio što će odgovoriti sagovorniku. Takav je bio i kod donošenja odluka kao desetar, vodnik, komandir čete, komandant bataljona i operativni oficir brigade. Kada bi donio odluku, on bi slamao i sebe i druge na njenom izvršenju. Spadao je među neustrašive borce PO »Perjasica«, pa i kasnije. Ići s njime u akciju nama mlađima i neiskusnima nije bilo lako jer ga je bilo teško slijediti, a vrlo opasno ostajati iza njega. Posebno je bio zadovoljan kada bi se privukao bunkeru i u njega jubacivao bombe uzvikujući onim svojim gromkim glasom: »Predajte se, gotovi ste!« Kako smo već u proljeće 1942. godine čuli za junaštvo Crvene armije, pod komandom maršala Budonija, mi smo nakon jedne akcije spontano kazali: »Pa i mi imamo svojeg Budonija«, upirući prstom na njega. Više ga nitko u našem odredu nije zvao po imenu ili prezimenu, a ni kasnije, već Buđoni.

Kada je početkom februara 1942. godine Perjasička četa prerasla u bataljon, tada je udarna desetina prerasla u vod i tako je Nikola postao komandir 3. (udarnog) voda 1. čete 1. bataljona.

Kada su krajem proljeća 1942. u 1. bataljonu (Perjasičkom) traženi dobrovoljci (od borca do komandira voda) koji će ući u sastav novoformirane Hrvatske čete, prvi se javio Nikola. Kao što je poznato. Hrvatska je četa odigrala veliku ulogu u razvoju ustanka u Prikup-

Iju. Kao iskusan partizanski ratnik Nikola je zapaženo brzo napredovao i stigao do komandanta bataljona u Karlovačkom odredu koji je imao tri bataljona i devet četa. Evo što, pored ostalog, o Nikoli piše potpukovnik JNA u mirovini, Mile Martinović, u knjizi: »KARLOVAČKA UDARNA BRIGADA«, na strani 94:

»Nikola Oreščanin još kao komandant bataljona u Karlovačkom odredu učestvovao je u svim borbama koje je njegov bataljon vodio od Severina na Kupi do Ozlja i od Bele krajine do Korduna i uvijek se pokazivao kao hrabar borac i dobar rukovodilac, služeći za primjer mladim starješinama i borcima. Bio je omiljen u svome 1. bataljonu. Kao strastan borac za bratstvo i jedinstvo, često je znao govoriti drugovima: — Mi se moramo boriti protiv našeg zajedničkog neprijatelja rame uz rame Hrvati i Srbi, Slovenci i Muslimani. Moramo uvijek znati razlikovati izdajnike od poštenih ljudi.

Kao operativni oficir Karlovačke brigade, vraćajući se sa grupom boraca od Hrašća, kretao se na desnom krilu 1. bataljona između sela Lipnika i Ribnika i na prostoru zvanom Brezik naišao na ustašku zasjedu. Došlo je do vrlo teškog okršaja prsa u prsa. Okršaj je trajao do posljednjeg metka. U toj borbi junački je poginuo drug Oreščanin. S njim zajedno poginula su i četvorica boraca«.

*Nikola D. Cimeša
Pero Vranješ*

Načelnik Štaba 2. kordunaške brigade Pajić Mojsije Milić

Rođen je 1914. godine u selu Novi Dol (Poloj) u Perjasici, na Kordunu. Osnovnu školu pohađao je u Poloju od 1922. do 1926. godine i bio primjeran đak. Potjeće iz siromašne seljačke porodice. Otar Mojsija je poginuo u prvom svjetskom ratu, a majka se kasnije preudala za penzioniranog popa Mojsiju Sarapu, koji je živio u Poloju. Završivši osnovnu školu Milić, zbog siromaštva, nije mogao nastaviti daljnje školovanje. Živio je s majkom i očuhom u Poloju, sve do odlaska na služenje vojnog roka.

Godine 1935. odazvao se na odsluženje kadrovskog vojnog roka. Upućen je u Debar, na albansku granicu. Odsluživši vojsku zaposlio se 1937. kao graničar u graničnim jedinicama. Njemačkom i talijanskim okupacijom Kraljevine Jugoslavije u aprilu 1941. Milić je ostao bez službe u pograničnim jedinicama i bio primoran da se vratí u Novi Dol. Zbivanjima je bio teško razočaran. Iz dana u dan sve više se ispoljavao ustaški teror nad mirnim stanovništvom. Iz Poloja i Veljuna je na Đurđevdan (6. maja) 1941. godine iz čista mira odvedeno oko 500 Srba u Hrvatski Blagaj (Kordun) odakle se nisu nikada više

vratili svojim porodicama i kućama. Hapšenici nedužne ljudi po selima Poloja i Veljuna ustaše su pljačkali narodnu imovinu, kako uhapsenika tako i onih koje nisu našli u kućama.

Očigledno pogibeljna situacija primorala je i Milića da razmišlja kud i kako dalje u životu. I ubrzo povezuje se s naprednim ljudima koji vrše pripreme za narodni ustank. Tako se za narodnooslobodilački pokret opredijelio već 1941. godine.

Oslobodenjem Perjasice i stvaranjem slobodne teritorije na području cijele bivše općine Perjasica (dvadesetak sela) organizuje se nova narodna vlast u vidu seoskih narodnooslobodilačkih odbora (kasnije i Općinskog). Kao ugledniji čovjek u Novom Dolu, Milić je bio od velike pomoći ljudima koji su radili na zadacima narodnooslobodilačkih odbora. On je vrlo savjesno provodio i zadatke koji su se od njega tražili. Svime time dao svoj doprinos organizaciji i jačanju narodne vlasti.

U 1. četu 2. bataljona Kordunaškog partizanskog odreda dobrovoljno je stupio 2. februara 1942. godine. Već u prvim borbama pokazano se hrabar i primjeran borac, pa ga njegovi drugovi biraju za komandira mitraljесkog odjeljenja, kojim uspješno komanduje i znatno doprinosi sprečavanju neprijateljskog upada na slobodnu teritoriju. Uvijek veseo i raspoložen prema svojim borcima i narodu, on je u borbi hrabro prihvatao sve rizike i nikada se nije bojao da će poginuti.

Kad je postao komandir čete, još više se zalaže da što uspješnije obavi svaki borbeni zadatak i da na izvršenju zadatka što manje ima ranjenih i poginulih drugova, a da neprijatelju nanese što više gubitaka.

Kao dobrog vojnika i dobrog organizatora u borbi, Milić njegovi drugovi unapređuju za komandanta bataljona a, po ukazanoj potrebi, i za političkog komesara bataljona. Istiće se u borbama u Sići, Barlovicu, Belaju, Perjasici, Primišlu, Tounjskoj Kamenici i drugim mjestima gdje je ratovala njegova jedinica. Uvijek je bio dostojan dužnosti i položaja koji mu je bio povjeren kao starješini. Posebno treba istaći njegov rad, kao komesara bataljona, na jačanju bratstva i jedinstva svih naših naroda, kako u jedinici tako i na terenu gdje se kretao.

Milić 1944. godine odlazi u 2. kordunašku brigadu i učestvuje u borbama koje je ona vodila. Hladnokrvnost, promišljenost, stabilnost, i primjeran odnos, kako prema podređenim borcima tako i prema rukovodiocima, bile su njegove posebne karakteristike. Zbog njih je bio omiljen, cijenjen i poštovan. Takav je bio od dolaska u partizane do kraja svog života.

Poslije borbi brigade za Ogulin, pa u Cazinu, Bihaću i Raletini u Perjasici, Milić Paić postaje načelnik Štaba 2. kordunaške brigade.

Povjerenu dužnost, kao i uvijek, uspješno obavlja. Na kraju treba reći da se na svom borbenom putu postepeno razvijao i napredovao od običnog borca, preko komandira odjeljenja, komandira čete, komandanta bataljona i komesara bataljona, do načelnika Štaba 2. kordunaške udarne divizije.

U posljednjim danim rata, kada je 8. kordunaška udarna divizija vodila borbe sa Nijemcima u Ilirskoj Bistrici, kada se očekivao i konačni dan slobode, poginuo je Milić 7. maja 1945. na dužnosti načelnika Štaba 2. kordunaške brigade. Njegova pogibija tužno je odjeknula u cijeloj 8. kordunaškoj udarnoj diviziji, a naročito u njegovoj brigadi, kao i među svim onima sa kojima je dugo živio, i koji su ga voljeli i cjelini, na Kordunu i u njegovom rodnom Poloju.

Dušan Miletić
Mihajlo Mrgić
Milutin Paić

*Sahranjen u Aleji velikana i narodnih heroja
u Beogradu*

Paić Sime Milić rođen je 1912. godine u perjadičkom selu Maloj Kosi, na Kordunu. Potječe iz siromašne seljačke porodice. Osnovnu školu pohađao je u Poloju od 1922. do 1926. godine i bio odličan đak, ali ga roditelji nisu mogli dalje školovati. Živio je u selu od 1926. do 1934. i bavio se zemljoradnjom, povremeno odlazeći na sezonski rad u Karlovac i u Gorski kotar da zaradi novaca za nabavku odjeće i obuće. U proljeće 1934. godine otisao je na odsluženje kadrovskog roka od 18 mjeseci. Vojni rok sluzio je u 19. pješadijskom puku »Vojvode Putnika« u Kragujevcu.

Iz vojske se 1935. vratio u svoje selo. Porodica je imala 9 članova i živjelo se na vrlo malo zemlje lošeg kvaliteta. Bio je prisiljen zaposliti se u žandarmeriji, od 1. januara 1936. godine, u Bilješevu, Zepču i Zavidovićima. Okupaciju stare Jugoslavije je teško doživio, jer je 17. aprila 1941. godine otpušten iz žandarmerije od ljudi Nezavisne Države Hrvatske samo zato što je po nacionalnosti bio Srbin. Vratio se svojoj

roditeljskoj kući u Maloj Kosi gdje je uvijek bio ocijenjen kao napredan čovjek.

Milić je bio srednjeg rasta, visokih moralnih i karakternih osobina. Po prirodi miran, vrlo skroman i odmjeran. Nikada nije volio isticati sebe i svoje vojničke sposobnosti. U ophodjenju s ljudima bio je neobično pažljiv. Volio je ljude i pomagao im gdje je god mogao radi čega je neobično bio cijenjen i uživao ugled. U donošenju odluka bio je hladnokrvan i promišljen. I u najtežim situacijama nalazio je izlaz i pravilno rješenje.

I kao partizan kod prepostavljenih starješina zapažen je kao hrabar borac i odličan rukovodilac, pa je uživao veliki ugled kod boraca i starješina.

Opredijelio se za narodnooslobodilačku borbu i u septembru 1941. stupio u partizanski odred »Perjasica« gdje se dobro postavio, zadatke uspješno izvršavao i ubrzo postao popularan među partizanima. Usljed pokazane umještosti u tadašnjim uvjetima ratovanja, posjedovanja vojnog znanja, dokazane privrženosti NOP-u, te ispoljene lične hrabrosti, već krajem 1941. godine postaje komandir voda u 1. četi 2. bataljona kordunaškog partizanskog odreda, formiranog od partizanskih odreda »Perjasica«, »Skrad« i »Donje Dubrave«, čiji je komandir bio legendarni Milutin Karaš. U toku 1941. godine učestvuje Milić u svim akcijama koje je izvodila 1. četa i svagdje se iskazao kao hrabar i sposoban čovjek, te moralno-politički svjestan.

Posebno se hrabro bori sa Talijanima na raskrsnici puteva Krnjak, Vojnić i Veljun kada je oslobođen veći broj civilnog stanovništva koje su Talijani odlučili odvesti u Karlovac i predati ustašama. U borbi sa domobranskom posadom u barakama na trasi projektirane pruge Karlovac-Bihać, u selu Budačka Rijeka, vodila se žestoka borba. U toj borbi Milić je sa svojim znanjem došao do punog izražaja. U borbi sa ustaškim jurišnim letećim vodom, na čelu sa stožernim narednikom zlikovcem Mirkom Marušićem iz Slunja, na cesti od sela Donje Visočke do Bukovca u Poloju, 20. januara 1942. godine zarobljeno je preko 20 žandara i njihovo naoružanje.

U vrijeme formiranja 1. bataljona 2. kordunaškog odreda Milić je određen za komandira 1. čete u 1. bataljonu 2. kordunaškog odreda. Bila je to Perjasička četa, kojom on rukovodi od februara 1942. godine. Kao komandir te čete organizuje zasjedu ustaškim žandarima u šumi Glavici, između selja Mikašinovići i Jusići u Gornjim Dubravama, u zimi 1942. godine. Jurišem je napadnuta žandarska kolona na cesti, a žandari zarobljeni i razoružani. U ovoj akciji, pored komandira Milića, istakli su se i hrabri borci — njegovi partizani — iz selja bivše općine Gornje Dubrave.

U napadu na neprijateljsku posadu u Primišlju, gdje se nalazio i poznati zločinac Božo Kodžoman, također je uspješno komandovao če-

tom Milić Paić i postigao izvanredne rezultate. Akcija na Primislje imala je širi vojni i politički značaj i u njoj je učestvovalo više partizanskih jedinica. U martu 1942. godine Milić sa svojom četom napada neprijateljski garnizon u Sići. Napad nije uspio, ali on je svojom četom omogućio povlačenje ostalim partizanskim jedinicama, koje je neprijatelj pokušao okružiti i uništiti. Poslije izvlačenja jedinica komandant bataljona Milutin Karaš izljubio ga je i rekao mu: »Mićo, da ne bi tebe, uhvatiše i mene živoga«.

U napadu na neprijateljsku posadu u Perjasici, 27. aprila 1942. godine, opet je Milić Paić hrabro išao na čelu svoje čete. U ovoj akciji on se posebno istakao i kao borac i kao komandir. Slično je zauzeo dva bunkera kod Kosanović Lipe. Neprijateljske jake snage su potučene i zarobljene, a općinsko mjesto Perjasica ponovo oslobođeno. Poslije toga dolazi do niza organiziranih akcija na pruzi Karlovac Ogulin i u Ličkoj Jasenici, u kojima je jedinica Milića Paića odigrala značajnu ulogu i postigla vidne rezultate.

Početkom jula 1942. godine formira se udarni bataljon za samostalno dejstvovanje, a za njegovog komandanta imenovan je Milutin Karaš. Od ostalih boraca ponovo je formiran Perjasički bataljon i u njegov sastav ušle su Perjasička, Dubravska i Skradnska četa, a za komandanta bataljona postavljen je Milić. Oba bataljona su 6. jula 1942. godine sa Hrvatskom partizanskom četom udarili na domobransku satniju Dane Prodanovića. U toj borbi zarobljen je Dane Prodanović sa još dvadesetak domobrana, tri puškomitrailjeza i 18 karabina. Partizani nisu imali ni mrtvih ni ranjenih. Poslije toga Milićev bataljon izvršio je desetak akcija i diverzija na pruzi Zvečaj-Oštarije-Lička Jasenica. Prilikom formiranja 4. kordunaške udarne brigade nije ušao u njegov sastav već je i dalje ostao terenski bataljon.

Napad na neprijateljsko uporište u Hrvatskom Blagaju, koga su držale najkrvavije ustaše na Kordunu pod komandom natporučnika Dr Stjepana Urbana, izvršio je 13. septembra 1942. Proleterski bataljon Hrvatske zajedno sa Paićevim bataljonom. I u toj borbi on je pokazao veliku sposobnost u rukovođenju bataljonom i ličnu hrabrost. Napad je potpuno uspio. Neprijatelj nije više mogao da se oporavi ni da održi svoju posadu u Hrvatskom Blagaju.

Formiranjem 5. kordunaške brigade, 16. septembra 1942. godine, terenski bataljon Milića Paića ulazi u njen sastav i postaje 1. bataljon 5. brigade, a Milić Paić njegov komandant. S bataljonom učestvuje u svim akcijama koje izvodi 5. brigada. Naročito se istakao u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi, na Drenovači, u borbi sa Nijemcima, štiteći glavne snage Narodnooslobodilačke vojske. Za ispoljenu umješnost i ličnu hrabrost pohvaljen je od Glavnog štaba Hrvatske. U borbi na Drenovači bio je i ranjen u lijevo rame zbog čega je morao otići i na liječenje u partizansku bolnicu u Bijele potoke. Zatim se ponovo vra-

tio u 5. brigadu 8. kordunaške udarne divizije. Postavljen je za načelnika Štaba brigade. Na toj dužnosti je ostao do maja 1943. godine, a formiranjem Prvog bataljona protiv pete kolone (PPK-a) u Hrvatskoj postavljen je za njegovog komandanta, kao zaslužan i provjeren rukovodilac u dotadašnjim borbama.

Na dužnosti komandanta Bataljona PPK-a Hrvatske Milić se pokazao izvanredno sposobnim. Vrlo brzo je očistio Gacku dolinu u Lici od ustaša i četnika. Posebno je doprinosio usavršavanju jedinica PPK propisujući uputstva i pravila za vršenje zadataka koji su se postavljali u borbi protiv pete kolone.

Milić Paić učestvuje i u formiranju Prve brigade narodne odbrane (16. juna 1944. godine) i postaje njezin prvi komandant. Na dužnosti komandanta brigade ostaje do novembra 1944. kada je zbog posljedica ranjavanja i teških uslova života u ratu morao preko Zadra otići >u Beograd na bolničko lijeчењe gdje je i umro 6. juna 1945. godine.

Smrt istaknutog borca i komandanta, majora JNA, odanog člana Partije od 1941. godine do posljednjeg dana života, sa velikom tugom su primili svi drugovi u jedinicama u kojima se borio i sa svojim borcima dijelio dobro i zlo. Posmrtni ostaci druge Milića Paića sahranjeni su na Novom groblju u Beogradu, u Aleji velikana i narodnih heroja, gdje se sahranjuju najzaslužniji sinovi naših naroda.

*Dušan Miletic
Mihajlo Mrgić
Milutin Paić*

Komesar bataljona Milan Paić

nog invalida sa ruskog fronta.

Očuh Rade brinuo je o Milanu kao o svom djetetu, i bio mu strog i dobar. Naučio ga da bude najbolji dečko u selu za svaki posao od kojeg se može živjeti. Tako je stasao u bistrog i inteligentnog seljaka, posebno lijepog, visokog, plećatog i natprosječno jakog. Kao pojava bio je vrlo simpatičan. Krasili su ga bijeli zubi, smeđe oči i kosa, a po naravi je bio komunikativan, miran i nemametljiv. Nije imao mogućnosti da redovno završi osnovnu školu. Ipak je naučio da vrlo dobro čita i piše, posuđujući knjige od đaka mlađe generacije.

Na regrutnoj komisiji 1936. godine uzet je u vojsku kraljeve garde. Vojni rok od 18. mjeseci je odslužio u 2. mitraljeskoj četi 16. puka u Nišu. Po odsluženju vojske nije nigdje mogao dobiti zaposlenje pa je privatno položio ispit u Perjasici za 4 razreda Osnovne škole.

Milan Paić stupio je u partizanski odred »Perjasica« 20. septembra 1941. godine. Vrlo brzo postaje hrabar i odlučan borac u tom odredu. Posebno se ističe već u prvim borbenim akcijama hladnokrvnošću. U borbi sa fašističko-talijanskim vojskom u Krnjaku, na križanju kod Šarca, 1941. godine iskazao se velikim drugom i snažnim vojnikom. Trojicu svojih suboraca spasio je od sigurne smrti izvukavši ih preko visoke obale. Poslije te borbe Milana biraju za političkog delegata voda u partizanskom odredu »Perjasica« kao dosljednog i vrlo snalažljivog borca. On je cijenio ukazano povjerenje svojih drugova pa je u daljnjim akcijama to opravdao i stekao još veći ugled i povjerenje,

Milan Mile Paić rođen je 15. marta 1915. godine u selu Mala Kosa, općina Perjasica. Do 4. godine živio je u siromašnoj seljačkoj porodici kućne zadruge »Karamani« sa starijom braćom: Milošem, Mirkom, Milutinom, majkom Sofijom (rođena Rausavljević) i sa porodicom Đure Paića, polusinovcem Milanovog oca. Otac Mile poginuo je prije Milanovog rođenja, na Bukovini u januaru 1915. godine, kao austrougarski vojnik u ratu između Austro-Ugarske i Rusije. Majka se mnogo mučila za vrijeme rata štiteći sinove od svakodnevne gladi, bolesti i studeni, a nakon rata se preudaje u susjedno selo Mrežnicu za udovca Radu Vranješa. Starija tri sina ostavila je majci njihovog oca, a Milana odvela u kuću svog novog muža — rata-

jer je svatko želio biti u njegovom vodu, a kasnije u njegovoj četi ili bataljonu.

U prvoj polovini 1942. godine Milana biraju i imenuju za političkog komesara čete, a krajem 1942. i za komesara bataljona. Krasile su ga mnoge vrline dobrog komuniste, hrabrog, odlučnog i dosljednog komesara, koji se svim svojim bićem zalagao da bude svakom borcu primjer, od jurišanja u borbi do ponašanja prema borcima i narodu, ističući stalno bratstvo i jedinstvo boraca i naroda. Njegove političko-vojne sposobnosti došle su do najvećeg izražaja u septembru 1944. kada je preuzeo nastrandali Peti bataljon Prve brigade Osme kordunaške udarne divizije u selu Tobolić, poslije teške i izvanredne borbe tog bataljona sa ustašama na Lipovači. Naime, ustaše su izvršile iznenadni noćni napad. U borbi Petog bataljona poginuli su komandant i komesar bataljona, te jedan broj boraca i rukovodilaca, a i ustaše su pretrpjeli neočekivane i nepredviđene gubitke. Komesar Milan Paić uložio je dodatne napore da se Peti bataljon što prije sredi, popuni, te psihički i fizički pripremi za naredne borbene akcije u skladu sa planom Štaba Prve brigade. Ostvaren je željeni cilj, a to se i u praksi potvrdilo uspješno izvedenim borbenim akcijama pod kraj 1944. i tokom 1945. godine.

Komesar je bio posebno zadovoljan što je u Peti bataljon došao za komandanta iskusni i prekaljeni borac i rukovodilac Miloš Madžar. Pod rukovodstvom njih dvojice ovaj bataljon izveo je značajne borbe sa Nijemcima i ustašama kod Drežnika, sela Gate, prema Bihaću, u Ličkoj Jesenici i Saborskog, pa posebno u Plaščanskoj dolini — u Vojnovcu, Mudrić Glavici, Plavča Dragi, Kneji i Liscu sa ustašama zločinca Brace Tomljenovića.

Poslije odmora od dva-tri dana u decembru 1944. godine, u selima istočno od Ličke Jesenice i Saborskog, Peti bataljon dobio je zadatak da izvrši noćni napad na Nijemce u selu Sertić Poljani kod Plitvičkih jezera. Komesar Milan izvršio je vrlo uspješne pripreme boraca za napad. Kada je bataljon krenuo na marš kako bi do određenog vremena stigao na određeni položaj i u određeno vrijeme otpočeo sa napadom iz pravca Saborskog, nije slutio ništa o promjeni situacije kod neprijatelja. I dok je bio u maršu i približavao se Sertić Poljani, nešto prije predviđenog roka za njegov napad i ostalih jedinica Prve brigade, Nijemci su bili napadnuti od strane 35. divizije i pod borbom počeli napuštati svoje položaje povlačeći se u pravcu Saborskog, odakle je nastupao Peti bataljon. Tako je došlo do susretne borbe između bataljona i Nijemaca. Štab bataljona prepostavljao je da su Nijemci otkrili njegove namjere o napadu i zbog mjera predostrožnosti otvorili jaku puščanu i mitraljesku vatru na njega. No, nije bilo tako. Nijemci nisu znali za namjere Petog bataljona.

Komandant bataljona sa 1. i 2. četom vršio je zaobilazak Sertić Poljane za napad sa pravca koji je bio određen, a komesar bataljona

Milan Paić vodio je 3. četu i mitraljesku Četu cestom od Saborskog. U toj noćnoj zimskoj borbi i promijenjenoj situaciji komesar se vrlo dobro snašao i zauzeo položaj te snažnom vatrom sačekao Nijemce koji su se povlačili, nanio im velike gubitke i prisilio ih na izmjenu pravca odstupanja — prema Čorkovoj uvali i Vrhovinama.

Peti bataljon se u martu 1945. godine nalazio na položaju u Primišlju i vodio uspješne borbe sa Nijemcima i ustašama sve dok ih nije uspio protjerati preko rijeke Mrežnice prema Tržiću. U jednom predahu te borbe uži dio štaba bataljona, nedaleko ceste Primišlje-čičin most, stao je da analizira ishod borbe i upravo u tom momentu jedan zalutali metak iz daljine — sa pravca Tržića, preko rijeke Mrežnice — ranio je komesara Paića u desno rame (u ključnu kost). Bilo je to prvo Milanovo ranjavanje u narodnooslobodilačkoj borbi. Međutim, njega i u času težeg ranjavanja više zabrinjava dalnja situacija i borbena dejstva bataljona, nego njegova teška rana i potreba da mu se ukaže hitna liječnička pomoć. Tek kada se i sam uvjeroio da je teško ranjen i da su bolovi sve jači te da izvjesno vrijeme mora napustiti položaj i bataljon, najteže i najžalosnije mu je bilo što nije imao mogućnosti da prikupi bataljon, da se za izvjesno vrijeme pozdravi sa svojim borcima i rukovodiocima i da im reče ono što on misli i smatra potrebnim u toj situaciji činiti.

Prilikom napuštanja bataljona komesar se komandantu obratio slijedećim riječima: »Čuvaj se i Ti komandante, čuvaj bataljon, a nastoj da se postavljeni zadaci izvršavaju, jer mi smo na takav način rada navikli u brigadi«. I na polasku u bolnicu reče: »Vrlo brzo ću se vratiti u bataljon«. Tako je u tim teškim ratnim danima razmišljao i postupao istaknuti borac i rukovodilac — komesar bataljona Milan Paić.

Poslije borbi kod Primišla bataljon je dobio zadatak da se prebaci na nove položaje prema Karlovcu, na liniju Tušilovački Cerovac-Popović Brdo i Trebinje i da na tom položaju zamijeni Prvi bataljon svoje brigade. Više-manje na tim položajima Peti bataljon je svakodnevno vodio čas lakše, čas teže borbe sa ustašama i domobranima koji su dobro poznavali teren i pravili iz Karlovca i Tumja vrlo česte danonoćne prepade na njegove položaje. Nije prošlo ni desetak dana, a komesar Milan, još sa zavojem na ramenu vratio se u bataljon, u selo Trebinje kod Karlovca. Od 1. do 15. aprila 1945. godine bataljon je vodio vrlo uspješne borbe te izvršavao i ostale zadatke koje mu je postavljala Komanda kordunaškog područja.

Posebno tešku borbu bataljon je vodio sa jakim ustaškim i domobranskim snagama na položaju Vukmanić — Trebinje i poslije danonoćne borbe je uspio zaustaviti nastupanje neprijatelja i uz osjetne gubitke prisiliti ga na povlačenje.

Štab brigade je 16. aprila 1945. godine naredio Petom bataljonu da se povuče u Donji Skrad, s tim da se komesar i komandant jave

u Štab brigade u selu Siči. Za samoinicijativno jednomjesečno vođenje borbi sa neprijateljem i za izvršavanje zadatka Komande kordunaškog područja Štab Prve brigade odao je Štabu Petog bataljona priznanje za uspješno izvršene zadatke.

Naredenjem Štaba Osme kordunaške udarne divizije Peti bataljon je rasformiran radi popune ostalih jedinica brigade, a njegov komandant i komesar postavljeni su za komandanta i komesara Drugog bataljona u istoj brigadi, koji se nalazio u Perjasici (Marinkovići) na položaju zbog Nijemaca koji su se nalazili u Raletini, u Polojskoj kosi. Oni su u tom bataljonu bili borci prije godinu-dvije dana. Međutim, ljudi su se toliko izmijenili da se od ranijih boraca nitko više nije ovdje nalazio.

Drugi bataljon je 24. aprila 1945. godine dobio naređenje od Štaba brigade da se prebaci preko rijeke Korane u selo Veljunski Točak, sa zadatkom da izvrši pripreme za napad na Nijemce na staroj Gradini u Donjem Skradu (veliko uzvišenje). Prije početka napada komandant i komesar su se dogovorili kako bi bilo najbolje rasporediti i usmjeriti težište napada, koristeći iskustva starješina jedinica koji su do toga vremena napadali Gradinu, a nisu je uspjeli zauzeti.

Prema zapovijesti Štaba Prve brigade Osme kordunaške udarne divizije Drugi bataljon je otpočeo sa napadom u popodnevnim satima 26. aprila 1945. godine. Napad su otpočele 1. i 2. četa uz podršku Mitralske čete sa dominirajućih visova. Sa tim četama bili su komesar Milan Paic i komandant Miloš Madžar.

Bataljon je uspio na juriš zauzeti vanjske položaje ispred utvrđenja stare Gradine i natjerati neprijatelja u samu Gradinu, tako da su Nijemci preko streljačkog stroja bataljona bacali ručne bombe, ali se dalje nije moglo. O toj situaciji obaviješten je Štab brigade i upitan što da se čini dalje. Komandant brigade Osme kordunaške udarne divizije naredio je da se bataljon za nekoliko stotina metara povuče nazad i da će u tom vremenu jedna baterija topova divizije sa svog položaja otvoriti artiljerijsku vatru na Nijemce u staroj Gradini, s tim da poslije artiljerijskog napada bataljon ponovo na juriš pokuša zauzeti Gradinu.

Komandir baterije nije tačno uzeo nišanske elemente što je imalo za posljedicu i premašaj i podbačaj granata. Od četiri ispaljene granate dvije su otišle znatno dalje od cilja, dok su dvije znatno podbačile u odnosu na cilj. Posljednja granata udarila je u štabno mjesto Drugog bataljona. Od nje su poginuli: komesar bataljona Milan Paić, kurir i jedan telefonista u Štabu bataljona, a teško su ranjeni: Mirko Paić, pomoćnik komesara bataljona i Miloš Madžar, komandant bataljona. Mirko Paić je ubrzo i umro, a Miloš Madžar je uspio preživjeti ranjavanje.

Tako se 26. aprila 1945. godine Drugi bataljon Prve brigade Osme kordunaške udarne divizije rastao sa svojim cijenjenim, poštovanim

i voljenim komesarom, čovjekom izuzetnih ljudskih osobina, a iznad svega drugom, borcem i rukovodiocem Milanom Paićem, koji je četiri godine rata pripremao sebe i druge ljudi za borbu toliko uvjerljivo i ubjedljivo da su prosto svakog nosile njegove riječi u akciju i borbu.

Nije bilo borca ni rukovodioca u Prvoj brigadi i u Osmoj diviziji, kada su čuli za pogibiju komesara Milana Paića, a da im suze nisu oblike oči, tim više što se to desilo pred samo oslobođenje Jugoslavije. Kao rukovodilac i komunista uvijek je cijenio realno svaku pojavu, situaciju uopće, i na temelju konkretnog stanja i činjenica zauzimao određen i realan stav. Bio je objektivan i pravičan. Borce i rukovodioce svoje jedinice vrlo je cijenio i poštivao. Odavao je zaslужnim priznanja ističući ih za primjer drugima, ali je znao u nekim momentima djelovati i vrlo oštro kada je bilo potrebno. Oštro je nastupao kada se nije provodilo dogovorenno, kada se nisu izvršavala naređenja, kada se tražio bezrazložan izlaz iz teške situacije i kada se ličnim ponašanjem i postupcima narušavao ugled borca ili rukovodioca narodnooslobodilačke borbe.

Zbog svega toga je bio autoritativno cijenjen i poštovan od svojih boraca i rukovodioca, kao od potčinjenih tako i od pretpostavljenih.

Posmrtni ostaci komesara Milana Paića preneseni su od stare Građine u Donjem Skradu u selo Malu Kosu 27. aprila 1945. godine i pokopani na seoskom groblju, a odatle su u novembru 1957. prenesene njegove kosti u partizansku kosturnicu u Perjasicu.

*Miloš Madžar
Pero Vranješ*

Pomoćnik političkog komesara bataljona Paić Jovana Mirko

Paić Jovana Mirko rođen je 27. januara 1921. godine u selu Maloj Kosi (Perjasica) na Kordunu. Bila je to siromašna seoska porodica. Osnovnu školu pohađao je u Poloju od 1929. do 1933. godine i sa odličnim uspjehom je završio. Kako ga roditelji nisu mogli dalje školovati, ostao je u selu i bavio se poljoprivredom. Nije se bavio politikom, niti je pripadao nekoj političkoj organizaciji, a propast stare Jugoslavije dočekao je kod kuće. Njegovo neraspoloženje prema okupatorskoj NDH još više se pogoršalo kada su počeli progoni nevinog srpskog naroda. Posebno ga se dojmio postupak ustaša u selima Klanac, Kuzma, Bujkovac i Donji Poloj, odakle su odveli istaknutije ljudi u smrt. Ovakva situacija je djelovala da se rano opredijelio za NOB, posebno poslije razoružanja ustaške žandarmerije u Perjasici. Radio je za NOP sve što je mogao i što se od njega tražilo.

Kao omladinac odlazi 1942. godine na vojni kurs u omladinsku četu u Koransko Selo, a poslije završetka obuke u 1. četu 2. bataljona 4. kordunaške udarne brigade. U prvim borbama — u Rakovici, Staroj Kršlji, Priboru na Plitvicama i Bihaću — pokazao se kao hrabar borac i postao puškomitraljezac. Koncem 1942. godine sa brigadom odlazi u Žumberak i učestvuje u svim borbama koje je vodila. Posebno se istakao kao nišandžija puškomitraljeza u napadu na uporište 33. ustaške bojne u Krašiću. Za vrijeme borbe ubijeno je 210, a zarobljeno 320 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno je preko 400 pušaka te 20 mitraljeza i puškomitraljeza. Za pokazanu hrabrost Mirko je pohvaljen od vojnih starješina. Pošto se u prethodnim borbama pokazao naročito hrabrim i požrtvovnim borcem, to je početkom 1943. godine primljen u članstvo KPJ u svojoj jedinici.

Povratkom jedinice iz Žumberka na Kordun istakao se u više-dnevnim borbama na liniji Karlovac, Veljun, Slunj, Bihać, presijecaći neprijateljsku liniju snabdijevanja jedinica koje su učestvovale u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi na slobodnu partizansku teritoriju. Učestvuje u napadu na neprijatelja u Škarama, Humu i Podhumu (u Lici) i svagdje se nalazi u jurišnim grupama, koje su imale zadatak da prosijecaju bodljikavu žicu i bacaju bombe u neprijateljske bunkere. Istakao se i kao osmatrač kod Žute Lokve, gdje mu nije bilo dosta osmatrati sa zemlje već se popeo na drvo da bolje osmatra neprijatelja. Talijani su raspolagali jakom artiljerijom. Minobacačima su osuli paljbu po položaju partizana i jedna granata pogodila je u drvo sa kojeg je Mirko osmatrao, pa je bio ranjen. Nije išao u bolnicu, nego se kratko vrijeme zadržao u ambulanti i ponovo se vratio u jedinicu.

Ponovo učetvuje u borbama u Gackoj dolini, pri oslobođenju: Brloga, Kompolja, Otočca i Ličkog Lešća, gdje se kao pomoćnik komesara čete i sekretar partijske organizacije ističe među prvima. U napadu na poznato uporište u Gospicu (oko kojeg je bio stegnut obruč) ustaše, da bi se izvukle, vršile su juriš za jurišem na partizane. U odbijanju ustaških juriša istakao se opet Mirko, pomoćnik komesara čete, sa puškomitraljezom u rukama i bio ponovo pohvaljen od svojih starješina.

Dolaskom brigade iz Like na Kordunu organiziran je napad na neprijatelja na Globorničkom mostu, na pruzi Karlovac — Ogulin. Mirko se javlja u jurišnu grupu koja je imala zadatak da prosiječe bodljikavu žicu, pride bunkeru i u njega ubaci bombe. Kada je jurišna grupa došla do bunkera, nije mogla ubaciti bombu u bunker. Mirko se preko ramena svojih drugova popeo na bunker i pokušao batom napraviti otvor na njemu i ubaciti bombu unutra. Udaranje batom po bunkeru trajalo je duže vremena, a u međuvremenu neprijatelju je prugom dolazio u pomoć blindirani voz. Partizani su se morali povlačiti.

Mirko je iz te teške situacije uspio da se izvuče, stekao je posebno priznanje na smjelom podvigu i bio pohvaljen.

Poslije toga dolazi do borbe sa Nijemcima u rajonu: Plavča Draga, Kneja i Tobolić, po velikom snijegu i zimi. Bio je to sukob prsa u prsa, nož na nož. Partizani uspijevaju poraziti Nijemce i nanijeti im znatne gubitke. U ovoj, kao i u ranijim borbama, Mirko je među prvima. Koliko je bila značajna ova partizanska pobjeda, te koliko je pozitivno utjecala na narod oslobođene teritorije, vidi se i po tome što je o akciji govorila i »Slobodna Jugoslavija« iz Moskve.

U borbama za neprijateljska uporišta u Bosanskoj krajini — u Vr nograču, Maloj i Velikoj Kladuši, Pečigradu, Bužimu i Cazinu — učest tvuje i Mirko. Sva ova mjesta su oslobođena što je pozitivno utjecalo na moral naroda i vojske, a posebno je stvorena mogućnost za razvijanje i jačanje bratstva i jedinstva između Srba, Hrvata i Muslimana.

Od početka do kraja učešća u NOB-u Mirko se stalno nalazio u vojno-operativnoj jedinici i učestvovao u svim borbama koje je vodila 4. brigada 8. kordunaške udarne divizije na Kordunu, Baniji, Lici, Žumberku i Bosanskoj krajini. Poginuo je u borbi sa Nijemcima na skradskoj Gradini 26. aprila 1945. godine.

Vijest o pogibiji Mirka, pomoćnika komesara bataljona, tužno je odjeknula u njegovom bataljonu, brigadi i u cijeloj 8. kordunaškoj diviziji. Drugovi borci sahranili su njegove posmrtnе ostatke na groblju u Donjem Skradu.

*Dušan Miletić
Mihajlo Mrgić
Milutin Paić*

*Učesnik čuvenog partizanskog upada u okupirani
Karlovac 17. 11. 1941.*

Miloš Petrović, pekarski radnik, rođen 1921. godine u Koranskom Brijegu. Borac i član KPJ od 1941. godine.

Potjeće iz siromašne seoske porodice. Otar mu Đuro i mati Sofija imali su šestero djece i na malo zemlje teško su živjeli, a pogotovo djeca tu nisu imala nikakve perspektive. Zbog toga su muška djeca usmjeravana u zanate kako bi na taj način potražila bolje uslove za život. Tako je Miloš otišao u Karlovac na izučavanje pekarskog zanata, kod pekarskog obrtnika Steve Malobabića. Od završetka osnovne škole do odlaska u zanat bio je seoski sluga u Mahićnom, kod Karlovcia.

Zahvaljujući siromaštvu roditelja i teškim uslovima služenja i naukovanja još kao dječačić osjetio je sve nepravde nenarodnog režima. Kada je završio zanat i zaposlio se kao radnik, ubrzo se priklonio naprednom radničkom pokretu, stekao određena revolucionarna saznanja, učlanio se u URS-ove sindikate i počeo stajao sve aktivniji u radu.

Kapitulacija stare Jugoslavije zatekla ga je u Karlovcu gdje je nastavio ilegalnim radom sve do jula 1941. godine, kada je morao otiti iz grada. Dolaskom kući u Koranski Brijeg donio je Proglas CK KPJ o dizanju ustanka i nastavio ilegalno djelovati u rodnom kraju. Svoje seljane je prijatno iznenadio zrelošću već oformljenog revolucionara mada je imao jedva dvadeset godina. Mnogo je radio s ukućanima, istaknutijim seljanima, a naročito se isticao u radu na skupovima seljana koji bi se okupljali obično u večernjim satima. Objašnjavao im je nastalu situaciju i govorio zbog čega se mora ići na oružanu borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika na čelu sa ustašama.

Zahvaljujući dobrim dijelom Miloševom radu u selu, dizanjem ustanka i formiranjem partizanskog odreda »Debela kosa«, skoro sve što je u selu bilo sposobno za bilo koji oblik borbe stupilo je u borbu, među njima i Miloševa porodica. Pored njih dvojice braće, koji su među prvima stupili u odred, otac Đuro je među prvima biran za seoskog odbornika, a nešto kasnije i za općinskog odbornika. Mati Sofia bila je partizanski kurir i održavala vezu na liniji OK KPH Karlovac — partizanska teritorija. Kada je treći put išla na vezu u Karlo-

vac, otkrivena je i uhapšena na »armici« (na mostu u Mostanju) i strijeljana od strane ustaša. Kada Nada Dimić, u jednom svom izvještaju, govori o ženi iz Koranskog Brijega, preko koje je održavana veza, vjerovatno misli na Sofiju, jer i poznavaoči boraca i aktivista iz 1941. godine iz Koranskog Brijega misle da je to mogla biti samo Sofija.

U odredu je Miloš slovio kao oformljeni revolucionar, hrabar i odvažan u svakom pogledu. Imao je izraziti afinitet za rad s ljudima, a najbolje rezultate je postizavao u radu s omladinom pa su ga Stevica Lukacić i Tabor Rafko obično vodili sa sobom kada bi išli na teren na odgovarajuće sastanke i zborove naroda. Kao neobično hrabar bio je u sastavu udarne grupe odreda. Koliko se računalo s njegovom hrabrošću i odvažnošću, najbolje govori činjenica što je bio u sastavu grupe partizana s kojom je Veco Holjevac izvršio čuveni upad u Karlovac. Miloš je bio taj koji je, zajedno sa Dragom Vukićem, izvukao iz borbe ranjenog Ivicu Gojaka. U svakoj od akcija, koje je partizanski odred »Debelo kosa« izvodio u toku 1941. godine, Miloš se isticao svojom hrabrošću i odvažnošću i borci su ga neobično cijenili. Posebnu hrabrost je ispoljio u borbi s Talijanima, 2. decembra 1941. godine, kada je i poginuo.

Miloševa pogibija bila je veliki gubitak za odred kom je pripadao, a teško je pogodila i sve ostale borce i aktiviste pokreta, osobito one koji su ga bolje poznivali. Rano je poginuo, a mnogo se računalo s njim u dalnjem razvoju borbe do konačne pobjede nad neprijateljima.

Milošev rad u sindikatima, neposredno pred rat, učinak u selu i okolini pred dizanje ustanka, učešće u borbi i vrline koje su ga krasile — hrabrost, odvažnost i služenje primjerom u svakom pogledu — svrstavaju ga u red neustrašivih boraca našeg NOR-a.

Njegov lik predstavlja primjer sadanj i budućim generacijama kako treba živjeti, raditi i boriti se za svoj narod pa, ako treba, i život dati.

Božo Kozlina

Vijećnik ZAVNOH-a i AVNOJ-a

Marko Mike Polović rođen je 15. svibnja 1895. godine u selu Mrežnički Brig u mnogočlanoj kućnoj zadruzi koja je oskudno živjela na malo škrte zemlje. Kako ona nije mogla obezbijediti normalnu egzistenciju svima, braća Polović su morali odlaziti na razne radove u zemlji i u inozemstvu. Talco se i Marko nakon završetka osnovne škole s 13 godina starosti (1908. godine) zapošljava u tekstilnoj industriji u Dugoj Resi gdje radi po 12 sati dnevno u vrlo lošim uvjetima i uz nisku zaradu sve do 1912. godine kada na poziv bratića Jože odlazi na rad u SAD (u Westmorland, Pensilvanija). Ovdje u početku radi u rudnicima ugljena po 15 sati dnevno. Tu je stupio u Hrvatsku narodnu zajednicu (preteča

sadašnje Hrvatske bratske zajednice). Neko vrijeme je bio i njen tajnik. Zalagao se da se radnici osiguravaju za slučaj nesreće na radu i za slučaj smrti.

Izbijanjem prvog svjetskog rata čelična industrija u SAD doživljavala je konjukturu pa i Marko prelazi raditi u čeličaru gdje su bile veće zarade. U gradu čelika (Renkin) prvi put se susreće s radničkim pokretom. Prvo »vatreno krštenje« doživio je 1919. godine u velikom štrajku u kojem je sudjelovalo 180 000 radnika, a organizirala ga je Američka federacija rada. Štrajk je trajao 3,5 mjeseca, nije uspio i poslije njega Federacija se rascijepila. Marko je pristupio »ljevičarima« koji su osnovali ilegalnu Komunističku partiju. U Renkinu je osnovana Komunistička partija Treće internacionale (jugoslavenska sekcija je brojila 5 članova). Marko je bio 5 mjeseci kandidat, a potom je primljen u članstvo. Proučavali su naprednu štampu i časopise. Na njega je najviše djelovala pobjeda oktobarske revolucije u Sovjetskom Savezu i sadržaj časopisa »Znanje«.

Polovicom 1921. godine Marko se s bratićem vratio u domovinu s nešto ušteđevine. Počeli su razvijati gospodarstvo i uskoro postali najuglednija kućna zadruga u svom kraju koja je pred drugi svjetski rat imala 6 obitelji i 36 članova. Marko je bio starješina kućne zadruge i starao se o njenom unapređenju.

Kao već oformljeni politički aktivista Marko počinje politički djelovati. Učlanjuje se u HSS i kao aktivan član biran je za predsjednika

mjesne organizacije i za člana kotarskog rukovodstva HSS-a u kome obavlja i dužnost blagajnika stranke. U stranci djeluje kao lijevo orijentiran te se u mnogim suštinskim pitanjima nije slagao s onima koji su bili desno orijentirani. Bio je i dugogodišnji vijećnik općine i predsjednik Zemljisne zajednice općine Barilović.

Iako nije bio član KPJ, osjećao se komunistom i seljaci su ga takvim smatrali jer je među njima širio ideje naprednog radničkog i komunističkog pokreta, družio se sa njihovim članovima i podržavao ih. Zalagao se za učvršćenje i jačanje bratstva i jedinstva između hrvatskog i srpskog naroda i u tom cilju stalno kontaktirao sa naprednim političarima i komunistima u svom kraju i u srpskim selima na Kordunu.

Posjećivao je Milutina Grubješića u Kestenku, Stanka Opačića Čanicu u Tušiloviću i druge članove SDS u cilju razmjene mišljenja i stavova za političku borbu radi jačanja jedinstva. Često je posjećivao Tomu Galovića i Tomu Mihalića Tobiju, s njima razgovarao i razmjenjivao mišljenja i stavove jer su oni smatrani rasadnicima radničkog i komunističkog pokreta u općini Barilović. Pomagao je moralno i materijalno borbu radnika u Dugoj Resi za njihova prava, bolje uvjete rada i veće nadnlice. Za vrijeme jednog štrajka uputio im je puna kola hrane u njihovu kuhinju koja se nalazila u Tušmeru.

Kao uglednog poljoprivrednika i naprednog čovjeka često su ga posjećivali agronomi, veterinari i liječnici čije je on savjete koristio u obradi zemlje i uzgoju stoke. On i njegova supruga Jana posvećivali su veliku pažnju odgoju svoje djece i ostalih ukućana. Vaspitavali su ih u socijalističkom duhu, da vole svoj narod i svoju domovinu, da budu radni i pošteni i u tome su uspjeli. Cijela njegova obitelj se uključila u NOP i u njemu učestvovala, a nekoliko članova je izgubilo i živote u revoluciji.

Okupaciju zemlje Marko osuđuje. Javno se deklariše protiv Mačeka i njegove politike. Govorio je: »Došla tuđa vojska i odnijela našu slobodu«. Povezuje se s partizanima, omogućava im prevoz čamcima kod svog mlina na Mrežnici itd. Budući da je prijavljen ustaškim vlastima, imao je neugodnosti. Komunisti su uočili njegovu aktivnost i privrženost NOP-u pa su mu Joža Benić i Mato Malović Čana 1942. godine ponudili prijem u Partiju što je on rado prihvatio i nakon 20 godina ponovno postao član KP, ali sada KPJ.

Marko je dva puta hapšen. Kada se jednom vraćao iz Karlovca, doznao je da ga ustaše čekaju u kući. Nije se vratio kući već je otišao u partizane. Kasnije su za njim otišla i njegova dva sina — Josip i Stevo. Markov odlazak u partizane bio je veliki politički dobitak za NOP. Joža Benić je jednom prilikom rekao: »Odlaskom Polović Marka i njegovih sinova u partizane dobili smo više nego da nam je u to vrijeme došao cijeli jedan Pavelićev zdrug«.

Godine 1943. Marko je obavljao mnoge odgovorne dužnosti. Bio je prvi predsjednik KNOO-a Karlovac, predsjednik Okružnog NOO-a Karlovac, član Okružnog NOO-a za Kordun i član KK KPH za kotar Karlovac. Zatim je bio delegat na 3. konferenciji KPH za okrug Karlovac i vijećnik ZAVNOH-a i AVNOJ-a.

I 1944. godine on također obavlja mnoge funkcije i zadatke. Kao predstavnik HSS-a ispred kotara Karlovac ulazi u Okružni odbor JNOF-e za okrug Karlovac i djeluje u cilju prenošenja na teren utvrđenih zadataka da se JNOF-a i dalje izgrađuje kao čvrst oblik sveobuhvatne organizacije od sela do okruga. U rujnu ispred JNOF-e Karlovac kao gost prisustvuje 3. konferenciji AFŽ-a za okrug Karlovac, a u prosincu ulazi u odbor za organizaciju i prikupljanje hrane pomoći narodu Dalmacije.

Godine 1945. Marko je predsjednik Okružnog NOO-a za Kordun i član njegovog Izvršnog odbora, predsjednik privremene uprave u Savezu za držugarstva za osiguranje stoke itd. U poslijeratnom periodu Marko također obavlja mnoge funkcije u narodnoj vlasti, društvenim i društveno-političkim organizacijama. Predsjednik je Okružnog NOO-a Karlovac, predsjednik Kotarskog NOO-a Karlovac, predsjednik Saveza SRZ NRH, potpredsjednik Glavnog saveza poljoprivrednih zadruga NRH, povjerenik poljoprivrede u Narodnom odboru oblasti Karlovac, predsjednik Kotarskog saveza poljoprivrednih zadruga Karlovac, član republičkih organa SSRN, SUBNOR-a i RVI te predsjednik Kotarskog odbora SUBNOR-a Karlovac. Dva mandata je bio savezni poslanik i četiri mandata republički zastupnik.

Na svim ovim mnogim i odgovornim funkcijama i dužnostima trudio se da što bolje zadovolji i u tome je uspijevao. Godine 1958. je umirovljen, ali je i dalje ostao društveno-politički aktivan sve dok ga je zdravlje služilo. Za njega bismo mogli reći da je stalno bio na strani radnika i seljaka, na strani izrabljivanih, a protiv izrabljivača, dok na raskršćima nikad nije mnogo razmišljao — uvijek je kretao lijevo. Cijelog života se borio na platformi radničkog i komunističkog pokreta; našoj je revoluciji stavio na raspolaganje sebe i cijelu svoju obitelj.

Kao i mnoge druge obitelji i njegova je imala žrtava u toku NOB-a. Ustaše su mu 1944. konfiskovali cijelokupnu imovinu, suprugu Janu uhapsili i poslali u logor Jasenovac gdje je umrla. Istu sudbinu bi doživjela i kćerka Kata da je nije čuvala i skrivao dr Longino u Dugoj Resi. Sin Josip poginuo je u selu Šćulcu dok je obavljao obavještajne zadatke. Sve je to Marko stoički podnio i nije se ni za trenutak potkolebao jer je bio svjestan da nema borbe ni pobjede bez žrtava, da su te žrtve date za oslobođenje od okupatora i domaćih izdajnika i za pravednije društveno uređenje, odnosno za novu Jugoslaviju.

Radi svega ovoga lik druga Marka može poslužiti sadašnjim i budućim generacijama kao primjer kako se učenjem, radom, zalaganjem i pravilnim političkim opredjeljenjem može postati dobar radnik, poljoprivrednik, političar i borac za svoj narod i svoju domovinu što je najveća vrlina jednog građanina.

Umro je 1980. godine i sahranjen u Karlovcu.

Simo Kozlina

Prvi sekretar partijске organizacije Duge Rese

Jela M. Predović rođena je 1908. godine u siromašnoj seoskoj obitelji u selu Liješću (Žumberak, općina Ozalj). Nakon završene osnovne škole kao 14-godišnja djevojčica napušta roditeljski dom i zapošjava se u Metlici kao kućna pomoćnica. Nakon punih osam godina, zbog vrlo loših radnih uslova i slabe plaće, Jela napušta posao kućne pomoćnice i 1930. godine dobiva posao radnice u dugoreškoj tekstilnoj tvornici. Međutim, ekonomске prilike u to vrijeme bile su teške i u tvornicama pa je Jela bila suočena sa vrlo teškim životnim uvjetima, bijedom i neimaštinom. Poslodavci nisu imali obzira ni samlosti ni prema komе. Tako je Jela vrlo rano sagledala i prve nevolje radničke klase koja se tada već organizirano borila protiv izrabljivanja poslodavaca. Ni ona ne ostaje po strani nego se uključuje u sve akcije koje su poduzeli dugoreški radnici. U URSS-ove sindikate učlanjuje se 1932. godine. Kao aktivna član preuzima ulogu radničkog povjerenika i postaje član Upravnog odbora podružnice URSS-a u Dugoj Resi.

Za razvitak radničkog pokreta u Dugoj Resi presudna je bila 1935. godina. Naime, te su godine prvi članovi KPJ u Dugoj Resi (Janko Furdek, Marko Dujan i Đuro Daloš) osnovali prvi aktiv komunista, čime je stvorena baza za daljnje širenje partijске organizacije. Taj je, naime, aktiv svojim radom brzo utjecao na napredno radništvo regrutirajući iz radničkih redova nove komuniste i skojevce. Radi svojih naprednih i revolucionarnih pogleda koje je Jela prenosila na okolinu u kojoj je radila i živjela, brzo je sticala ugled i simpatije radnika.

Jela Predović 1937. godine postaje članom KPJ čime preuzima na sebe i nove obaveze i još odgovornije zadatke. Njezinim primanjem u Partiju stvoreni su uslovi za formiranje i prve ćelije KPJ u Dugoj Resi. Tokom iste godine, zahvaljujući aktivnosti članstva ove ćelije, ista se povećava za još 13 članova.

Veljače 1938. godine na održanom partijskom sastanku svih članova osnovana je partijska organizacija Duge Rese koja je imala sedam ćelija. Za sekretara organizacije izabrana je Jela Predović. Ona je uspješno rukovodila radom ove organizacije i pored vrlo teških ilegalnih uslova. Sastanke je obično organizirala tako da su održavani prema zahtjevima konkretne situacije i u najviše slučajeva negdje u prirodi ili u prostorijama URSS-ovih sindikata, a ponekad i u vlastitom stanu.

Svojom aktivnošću, kako u partijskoj organizaciji tako i u URSS-ovim sindikatima, Jela je sticala sve više ugleda među tvorničkim radnicima. Među zapaženije akcije kojima je rukovodila treba ubrojiti i sakupljanje potpisa mještana i radnika Duge Rese, tj. postavljanje zahtjeva tadašnjim vlastima za amnestiju političkih zatvorenika. Isto tako bila je organizator prikupljanja »Crvene pomoći« — pomoći političkim zatvorenicima i njihovim obiteljima.

U periodu od 1937. do 1940. godine članovi KP uglavnom su djelovali preko sindikalne organizacije URSS-a, u ulozi radničkih povjerenika i članova Upravnog odbora sindikata, kao i u raznim sekcijama koje su pri ovom sindikatu djelovale na kulturno-prosvjetnom i marksističkom uzdizanju radnika.

Jela se posebno angažirala u organiziranju žena i omladine na rasparčavanju legalne i ilegalne štampe među radništvom. Iistica se u organiziranju proslave Prvog maja, Osmog marta i oktobarske revolucije. Zahvaljujući Jeli Predović 1940. godine svečano je u Dugoj Resi proslavljen Prvi maj. Toga dana zalepršale su crvene zastave u mnogim selima oko Duge Rese, t jedna se zavijorila i na vrhu Vinice, brda iznad tvornice. Kuće su bile okićene i ispisane parolama vezanim za radnički praznik, a čitan je i Prvomajski proglaš CK KPJ kojeg je iz Karlovca donijela drugarica Jela Predović. Krajem prosinca 1940. godine, prilikom raspuštanja URSS-ovih sindikata, u spašavanju radničke imovine veliku je ulogu odigrala Jela. Ona je veliki dio materijala uspjela spasiti od pljenidbe sa strane žandara sklonivši pravovremeno sindikalnu dokumentaciju na sigurno mjesto.

Uoči drugog svjetskog rata svakim se danom sve više osjećala opasnost od rastuće fašizacije naše zemlje. Progonima i nasilju naročito su bili izloženi članovi Partije i istaknuti borci radničke klase. Baš tada, u tim sudbonosnim danima koji su nadolazili Jela postaje članom Mjesnog komiteta KPH za Karlovac. U vrijeme pripremanja naših naroda za oružani ustanak protiv okupatora i domaćih izdajnika 1941. godine drugarica Jela je izabrana za člana Okružnog komiteta

KPH Karlovac. Kao takva odlazila je na sastanke Mjesnog komiteta Karlovac, primala direktive za dalji rad komunista Duge Rese i donosila odgovarajući propagandni materijal kojeg je trebalo rasparčati u Dugoj Resi i okolici.

Na jednom ovakovom zadatku, ljeti 1941. godine, po povratku iz Karlovca bila je zatećena od domobranskog poručnika Kraljića na kolodvoru, ali je uspjela izbjegći hapšenje istrgnuvši se iz njegovih ruku. Nakon bijega sklonila se u stan druga Ivica Horvatića (člana KPJ) u Dugoj Resi koji ju je preko organizirane veze (Miće Bosiljevca i Mihalić Tome (Tobije) još istoga dana prebacio na teritorij Korduna gdje je stupila u redove prvog partizanskog odreda »Debelo kosa«. Time je postala i jedna od prvoboraca naše revolucije u tom dijelu okruga Karlovca.

Razvojem i širenjem narodnog ustanka na Kordunu, uporedo sa formiranjem prvih partizanskih odreda i kasnije većih jedinica (četa i bataljona), započeo je i rad sa ženama Korduna kojeg je organizirala upravo Jela kao član Okružnog komiteta KPH za Karlovac.

Početkom 1942. godine izabrana je za predsjednicu Odbora Antifašističkog fronta žena za Kordun, a krajem iste godine učestvovala je kao delegat na Prvoj konferenciji AFŽ-a Jugoslavije u Bosanskom Petrovcu.

Sve do kapitulacije Italije bila je član Okružnog odbora AFŽ-a za Kordun i tajnica Okružnog odbora AFŽ-a za Kordun. Kasnije, od kraja rujna 1943. pa sve do početka jeseni 1944. godine, Jela se borila s puškom u redovima Prvog karlovačkog partizanskog odreda, a zatim u Karlovačkoj brigadi gdje je vršila dužnost pomoćnika politkomesara čete i bataljona. Zbog narušenog zdravlja odlazi iz brigade i nastavlja politički rad na oslobođenom terenu u međuriječju Kupe, Dobre i Mrežnice.

Obavljajući mnoge, vrlo odgovorne i složene zadatke, kao preklijeni borac radničke klase, očeličena u teškim ilegalnim uslovima rada Partije, svoja bogata iskustva koristila je u radu na razvoju NOP-a i jačanju naše revolucije, posebno u širenju bratstva i jedinstva srpskog stanovništva Korduna, Muslimana Cazinske krajine, Hrvata Pokuplja, Žumberka i okolice Karlovca.

U jesen 1944. godine na Prvoj konferenciji Kotarskog odbora AFŽ-a Karlovac, koja je održana u selu Kunići kod Ribnika, Jela Predović izabrana je za tajnicu.

Dva dana prije oslobođenja Duge Rese, dok su se na brdu Vinici još vodile teške borbe sa fašističkim jedinicama, Jela je primila jedan od posljednjih ratnih zadataka. Trebalo je sačuvati dugorešku tvornicu od uništenja i odmah nastaviti sa proizvodnjom platna koje je bilo toliko potrebno ogoljelom narodu i jedinicama Jugoslovenske armije. Jela je prihvatile zadatak i primila dužnost prvog upravitelja

tekstilne tvornice u tek oslobođenoj Dugoj Resi. Organizirati proizvodnju u onim vrlo teškim poslijeratnim uslovima nije bilo lako pošto se u svemu oskudijevalo. Međutim, svoju ličnu upornost, revolucionarnost i bogato ratno iskustvo ona je uspješno koristila i u periodu obnove i izgradnje. Nakon skoro dvije godine tako reći danonoćnog rada, kojim je rukovodila Jela, uspješno je sanirano zatećeno stanje u tvornici, normalizirana proizvodnja i osiguran potreban stručni kadar.

Poslije izvršenog zadatka Jela je primila novu dužnost u Direkciji tekstilne industrije Hrvatske u Zagrebu, a nakon toga povjereni su joj složeni i odgovorni poslovi u resoru Unutrašnjih poslova i Državne sigurnosti. Jela i na ovim zadacima neumorno radi sve do 1. lipnja 1959. godine kada odlazi u zasluženu mirovinu.

Odlaskom u mirovinu, iako već slabijeg zdravlja i poodmaklih godina, Jela ne prekida svoju društvenu aktivnost. Ostaje i dalje vrlo istaknuti i aktivni društveno-politički radnik u svojoj Mjesnoj zajednici u Karlovcu.

U 75. godini sadržajnog i revolucionarnog života, 14. siječnja 1983. godine, ugasio se život Jele Predović. Sahranjena je na karlovačkom groblju Dubovac 2 uz najviše društvene i vojne počasti. Bila je istaknuti društveno-politički radnik, član Savjeta Socijalističke Republike Hrvatske, nosilac »Partizanske spomenice 1941. godine«, major JNA u rezervi, hrabar radnički borac i primjer poštenja u međuljudskim odnosima. Za svoj rad i doprinos Jela je odlikovana: Ordenom bratstva i jedinstva, Ordenom zasluge za narod sa zlatnom zvjezdrom, Ordenom zasluge za narod sa srebrnim zracima, Ordenom partizanske zvijezde s puškom, Ordenom za hrabrost, Medaljom za hrabrost i Ordenom rada.

Svjetli lik Jele Predović, borca i revolucionara, ostat će u trajnom sjećanju sadašnje generacije i služiti kao uzor budućim generacijama kako se treba boriti za slobodu svog naroda, ravnopravnost, bratstvo i jedinstvo.

Josip Lulik

Julka Rendulić

Rođena je 1893. godine u selu Modrušu, općina Ogulin. Između dva rata bila je radnica u Pamučnoj tvornici u Dugoj Resi. Za vrijeme okupacije, kao član partijske organizacije Duge Rese, radila je ilegalno sve do 3. ožujka 1944. godine kada je od strane ustaške policije uhapšena. Međutim, uspijeva pobjeći i otići na oslobođeni teritorij karlovačkog područja.

Kao aktivan član URSS-ovih sindikata primljena je 1939. u članstvo KPJ u Dugoj Resi. U to vrijeme članovi Partije uglavnom djeluju putem sindikalne organizacije kao radnički povjerenici, odnosno članovi Upravnog odbora URSS-a i kao rukovodioци pojedinih sekcija unutar organizacije. I Julka je izabrana za predsjednicu ženske sekcije. U izvršavanju partijskih zadataka ona se naročito isticala rasparčavajući legalnu sindikalnu i ilegalnu partijsku štampu. Sudjelovala je u pripremama organiziranja proslava Prvog maja i radničkih priredbi. Bila je vrlo aktivna u agitiranju za izbore i u štrajku 1938. godine, kao i na izborima za radničke povjerenike 1939. Posebno važnu ulogu odigrala je u spasavanju radničke imovine prilikom raspuštanja URSS-ovih sindikata, 31. prosinca 1939. godine, kada je na vrijeme uspjela sakriti direktive i marksističku literaturu koja je kasnije pohranjena kod pojedinih članova Partije — Hermana Furlana i dr.

Zajedno s još deset drugarica, Julka 19. travnja 1944. godine učestvuje u radu Inicijativnog odbora AFŽ-a Karlovac. Na odboru je podvućeno da AFŽ nije organizacija samo za prikupljanje dobrovoljnih priloga, da je ona u prvom redu politička organizacija koja ima zadatak okupiti oko sebe sve žene karlovačkog kotara u borbi za bolju i ljepšu budućnost u novoj Jugoslaviji. Svojom aktivnošću u tom cilju Julka je pokazala upornost i zabilježila vidne uspjehe. U to vrijeme je član Kotarskog odbora AFŽ-a Karlovac i član NOO-a Duga Resa.

Bila je cijenjena u sredini u kojoj je radila i živjela skromno i poštano. I u poslijeratnom razdoblju se isticala društvenim radom iako je bila već u poodmaklim godinama. Takva je ostala sve do svoje smrti 1968. Nositelj je »Partizanske spomenice 1941.« i odlikovana Ordenom zasluge za narod te Medaljom za hrabrost. Sahranjena je na mjesnom groblju u Dugoj Resi.

*Josip Lulik
dr Emil Ludviger*

U vihoru 4. neprijateljske ofenzive

Marija Ropar-Grubišić rođena je 15. svibnja 1908. godine u Karlobagu, kotar Gospic. Osnovnu školu polazila je u Karlobagu, a učiteljsku je završila u Gospicu 1927. godine. Službovala je u senjskom kotaru, a 1930. godine u Cemik-Čavlima (kotar Sušak), odakle je 1932. godine premeštena u Bosiljevo (kotar Vrbovsko).

Okupacija zemlje zatekla ju je na službi u osnovnoj školi u Bosiljevu. U tim danima bila je među onim malobrojnim intelektualcima u Bosiljevu i okolici koji su u svakoj prilici pokazivali patriotski i napredan stav. Od početka narodnooslobodilačke borbe njezine sim-

patije su bile na strani narodnih boraca, a čim se plamen ustanka približio tom kraju na nju i njenu pomoć se moglo računati.

Njen stav i držanje opazile su i ustaške vlasti te su je već u prvoj polovici 1942. godine stavile pod nadzor. Međutim, Marija se nije mogla odreći rada za NOP pa je u rujnu 1942. godine sa svojom sedmogodišnjom kćerkom, koju se nije usudila ostaviti u Bosiljevu, prešla na oslobođeni teritorij Korduna. Došla je ovamo upravo u času kada su Partija i narodna vlast vršile pripreme za otvaranje prvih narodnih škola na oslobođenom teritoriju Korduna. Završila je kratki kurs u Vojničkom Grabovcu na kome su budući nastavnici ovih škola dobili osnovne upute o nastavnom programu i radu. Nakon završetka kursa (krajem rujna) Marija je postavljena za učiteljicu u Vojničkom Grabovcu, (kotar Vojnič) gdje je s uspjehom i najvećim zalaganjem radila do početka IV neprijateljske ofanzive.

Pred nadiranjem neprijatelja Marija se sa svojim djetetom i suprugom Josipom Roparom Pepom, koji je kratko vrijeme poslije nje također prešao na oslobođeni teritorij, povlačila prema Lici, a onda se javila u bolnicu 7. banijske divizije da radi kao bolničarka.

Hrabro je izdržala sve patnje u surovim danima ove velike neprijateljske ofanzive, patnje su bile tim teže što je morala voditi brigu i o svom djetetu. Negdje u blizini Prozora oboljele su obje od pjegavca, a nakon nekoliko dana slijedile su sve one tegobe koje su naši ranjenici i oboljeli drugovi morali podnijeti u toku hitne evakuacije naših bolница prema Jablanici i Prenj-planini, dok su naše jedinice vodile herojsku borbu za ranjenike.

U toku marša 7. banijske divizije preko Prenja njen suprug je naišao na Mariju i njihovu malu kćerku dok su nasmrт iznemogle ležale u jednoj planinskoj kolibi s manjom grupom oboljelih drugova koji su čekali daljnji transport. One su bile u onom stanju svijesti u kojem se nalaze tifusari i nasmrт izgladnjeli i iznemogli ljudi. Prepoznale su Pepu, a jedina im je želja bila da dobiju nešto hrane i da otud budu iznesene. Ta čudna apatija, bez ikakvih emocija, i užasna fizička kondicija djeteta teško se doimala. Drugovi su ih prenijeli oko 6 km kroz planinu — do doline Tajbar gdje je brigada predanila. Međutim, i majka i kćerka već su bile na izdisaju i za kratko vrijeme su umrle. Borci 16. banijske brigade, duboko potreseni, pokopali su ih na seoskom groblju. Marijin drug Pepo nestao je dva mjeseca nakon toga, vjerojatno poginuvši u strahovitim borbama u V neprijateljskoj ofanzivi.

Napomena: Tekst uzet iz knjige »Za slobodu — učitelji, nastavnici i profesori Hrvatske poginuli u NOR-u« Zagreb, 1955.

Kata Stišćak

Kata je rođena 1907. godine u Tumju (Karlovac). Potjeće iz srednje imućne seljačke obitelji Marka Poturice. Učiteljsku školu je završila u Karlovcu 1930. godine, a potom postavljena za učiteljicu u osnovnoj školi u selu Barilovački Cerovac gdje je 1932. godine sklopila brak sa Mijom Stišćakom, učiteljem u istoj školi. Bračni par Stišćak je bio napredno orijentiran pa se povezivao i surađivao sa komunistima i simpatizerima radničkog i komunističkog pokreta i uključivao se u akcije koje su ovi organizirali i provodili, naročito neposredno pred drugi svjetski rat.

Početkom oružanog ustanka Kata se uključila u NOP i politički djelovala u školi i na terenu. U veljači 1942. godine, nakon likvidacije punkta za vezu sa oslobođenim teritorijem, kojim je rukovodio Tomo Mihalić Tobija, novi punkt je organizirala Kata i njime rukovodila u svom do-

mu sve do odlaska s obitelji na oslobođenu teritoriju Korduna.

Pored rukovođenja punktom ona je radila i na zadacima AFŽ-a, narodne vlasti, zbrinjavanja ratne siročadi i mnogim drugim. Kao aktivistkinja je bila birana u Općinski NOO, Općinski odbor AFŽ-a i za tajnicu Općinskog odbora AFŽ-a, a primljena je u KPH početkom 1943. godine. Katina aktivnost i aktivnost njenog supruga nisu ostale nezapažene od strane ustaške vlasti pa su radi toga hapšeni i maltretirani.

Neposredno nakon kapitulacije fašističke Italije Kata je s obitelji imala namjeru prijeći na oslobođeni teritorij, ali se time nije složio sekretar OK KPH Barilović Mate Malović Čana. Naime, on je smatrao da je korisnije djelovati među omladinom da ne odlazi u oružane snage NDH i upućivati je u partizane, što su bračni drugovi primili kao partijski zadatak. Na ovom terenu su djelovali još godinu dana i u rujnu 1944. godine prešli na oslobođeni teritorij i nastavili raditi kao partizanski učitelji. Kata je bila učiteljica u Lasinjskom Sjeničaku i Donjem Skradu, a 1945. godine je premještena u Karlovac.

Umrla je 1969. i sahranjena u Karlovcu.

Stevo Belavić

Prvi poginuli borac Partizanskog odreda Perjasica

Dušan (Rade) Vranješ rođen je 1901. godine u selu Mrežnici (Perjasica) u siromašnoj seljačkoj porodici. Osnovnu školu u Perjasici nije pohađao jer je bila udaljena 10 km od njegove kuće, a trebalo je proći šumom 4 km. Međutim, ipak je naučio čitati i pisati prije odlaska na odsluženje vojnog roka. Ostao je bez majke Stane u 16-oj godini života. Oženio se 1923. godine iz Potplaninskog Sela. Roditelji njegove žene Eve (Bijelić) imali su bolju zemlju pa on 1932. godine prodaje svoju i sa Evom i dvoje djece (Brankom i Draganom) preseljava kod Evinih roditelja u Potplaninsko Selo, gdje postaje ugledan poljoprivrednik.

Služeći vojni rok u bivšoj jugoslavenskoj vojsci Dušan je sreo dvojicu vojnika radnika s kojima se sprijateljio. Oni su mu pričali o vjekovnoj borbi našeg naroda za socijalnu pravdu i nacionalnu slobodu, o buržoaziji i izrabljivanju radničke klase. Pričali su mu i o oktobarskoj revoluciji u Rusiji. Njihovim poznavanjem zbivanja u svijetu on se oduševio. Kada se vratio kući iz vojske, dopisivao se s ovom dvojicom drugova. Oni su mu slali i marksističke knjige. Tako se Dušan opredijelio za borbu na strani radničke klase.

Po prirodi je bio tih i miran čovjek, vedre naravi, izrazito marljiv i pošten. Zbog uzornog gospodarstva i navedenih vrlina uživao je veliki ugled i poštovanje kod seljaka koji su ga poznavali. Zbog svega toga on je 1939. godine postao članom KP i bio uključen u partijsku ćeliju u Perjasici. Kao i ćelija tako je i on kao njen član za seljake bio nepoznanica, a njegov se ugled temeljio samo na uzornom radu i ponašanju.

Iznenadila ga brza okupacija naše zemlje. Pogotovo djelovanje pete kolone i izdaje. Naprsto nije mogao da povjeruje u ustaška zvjerstva nad srpskim narodom u Hrvatskoj. U toku ljeta 1941. godine nastoji smiriti paniku i mnogo krstari po našim selima u toku pripreme za ustank. Sve to upućuje na zaključak da je kao član KP savjesno izvršavao svoje obaveze.

Iako su u času ustanka u Perjasici mnogi ljudi strahovali od posljedica, kada su među ustanicima vidjeli viđeni je drugove i Dušana Vranješa, strahovanje je jenjavalo. Narod je bio čvrsto uvjeren da

Dušan nije avanturista već vrlo ozbiljan, promišljen i pošten čovjek. Njegov ugled i poštovanje podigli su u očima seljaka ugled i poštovanje Komunističke partije o kojoj će tek kasnije šire biti obaviješteni.

Prvih dana ustanka Dušan se odnosi roditeljski i učiteljski prema onima koji nisu služili vojni rok. Ohrabruje ih na svakom koraku. Stoji uz njih i noću na stražarskom mjestu. Kao strastveni lovac imao je prilike upoznati noćni život u prirodi. Tako je on smirivao i hrabrio svoje mlađe suborce.

Poginuo je 18. novembra 1941. godine u izvidnici pred 1. vodom 1. čete iza kojeg su se kretali komandir i komesar čete — Karaš i Šrok. U času pogibije ostala je nedovršena rečenica namijenjena drugovima: »Ležite i ne dižite se ... dok ja ne i... z ... v... i... :«. Bio je to prvi poginuli borac PO »Perjasica« — nakon 78 dana partizanske borbe i vještih izmicanja i manevriranja.

Kada se komesar čete te večeri plačući oprashtao od poginulog druga, kazao je kako je to veliki gubitak za našu borbu i da ćemo ga osvetiti. Izidor Šrok je imao prilike na španskom bojištu tokom tri godine borbe oprashtati se od mnogih svojih suboraca Jugoslovena, ali ovdje je osjećaj ljudskosti pobijedio ratnu oguglalost. Sve nas je to posebno dirnulo, kako borce tako i prisutni narod. Sve dok živimo nećemo zaboraviti plemeniti lik hrabrog partizana Dušana Vranješa.

*Nikola D. Cimeša
Pero Vranješ*

Komandir čete Mile Vranješ

Rođen je 1917. godine u selu Svojiču, u Perjasici (na Kordunu). Potječe iz siromašne zanatsko-seljačke porodice. Osnovnu školu pohađao je u Perjasici od 1923. do 1927. godine i bio vrlo dobar đak. Zbog siromaštva nije mogao nastaviti školovanje pa ostaje živjeti u selu. Pomaže ocu Đuri obradivati mali poljoprivredni posjed od 3 do 4 jutra zemlje. Zapravo, više mu pomaže kao kovaču koji svojim seljacima pruža zanatsko-kovačke usluge. Tako je Mile još kao mladić od oca naučio kovačiju, kao što je i njegov otac naučio od svog oca. Bio je čak i bolji kovač nego otac. Osim kovačije Mile je izuzeo i zidariju od majstora Đure Končalovića u Svojiču. Bio je vrijedan poljoprivrednik i kovač, ali i zidar.

Godine 1937. otišao je Mile na odsluženje kadrovskog roka, a služi ga u artiljerijskim jedinicama. Bio je više puta pozivan i u rezervu stare jugoslavenske vojske. Okupaciju Jugoslavije doživio je kao vojnik rezervista u Gorskem kotaru. Uspio je izbjegći talijansko zarobljavanje i vratiti se u Svojič. Okupaciju zemlje je teško doživio. Okupa-

torska vlast preko ustaša sve više i više terorizira narod. Veliki broj ljudi iz polojskih sela odveden je u veljunski zatvor i preko noći nestao.

Ustaški teror se pojačava i prema ljudima koji su bili u vojnoj rezervi. Kod takvih traže žandari oružje, municiju i vojnu odjeću. Ljude muče i ponižavaju. O svemu tome razmišlja je i Mile, te tražio kojim putem treba krenuti i kuda. Prije narodnog ustanka na Kordunu, Baniji i Lici povezuje se s najnaprednjim ljudima partijske celije u Perjasici i odlučuje s njima krenuti u narodnooslobodilačku borbu.

Partizanski odred »Debelo kosa« 31. augusta 1941. nedaleko Perjasice vrši pripremu za akciju razoružanja ustaških žandara u Perjasici. Partijska organizacija Perjasice u roku 2 do 3 sata, u najvećoj tajnosti, okuplja sve svoje članove, kandidate i simpatizere u Mali jelik nedaleko Rastovca i tamo u toku noći, prije napada na ustašku žandarmiju, formira partizanski odred »Perjasica«. Perjasičani su izabrali za komandira odreda Milutina Karasa, a za političkog komesara učitelja Ljubu Vujčića. Među tim prvim borcima Perjasice bio je i Mile Vranješ, kovačev.

Dok je partizanski odred »Debelo kosa« napadao i razoružavao ustaške žandare u Perjasici, partizane iz partizanskog odreda »Perjasica« rasporedio je komandir Milutin Karaš da prekopavaju cestu na Mandinki, da ruše most u selu Ponorcu i bandere telefonske linije. Te noći Mile se istakao na rušenju telefonskih bandera.

U partizanskom odredu »Perjasica« znalo se da će Mile u napadu biti uvijek među prvima, da će često iz stojećeg stava smrtno obasipati protivnika. Takav je bio i u obrani i u povlačenju. Bio je dobar nišandžija i hrabar partizan. Uskoro je postao ratnik u pravom smislu riječi. Brzo je stjecao potrebna iskustva, pa mu se mogla povjeriti komanda nad desetinom, odjeljenjem ili vodom. Poslije svakog sukoba s neprijateljem istican je za primjer drugima.

Učestvuje u svim borbama partizanskog odreda »Perjasica«, pa 1. čete 2. bataljona kordunaškog partizanskog odreda, 1. bataljona 2. kordunaškog odreda, te u Udarnom bataljonu Milutina Karasa u kojem je bio najbolji komandir voda. Kod formiranja 4. kordunaške brigade cijeli Udarni bataljon Milutina Karasa ulazi u sastav 4. brigade, a Mile Vranješ postavljen je za zamjenika komandira čete u Omladinskom bataljonu »Joža Vlahović«, koji se mnogo puta proslavio u borbi s neprijateljem na čelu sa svojim komandantom Gnjacom Karasom.

U Omladinskom bataljonu 4. kordunaške brigade Mile je prošao borbeni put kroz Žumberak, Baniju, Kordun, Liku i Bosansku krajinu. Učestvovao je i u borbama za Ozalj, Jastrebarsko, Krašić, Lasinju, Brlog, Otočac, Gospić, Globornički most, Ogulin i u mnogim drugim mjestima. Uvijek je bio primjeran borac i rukovodilac, razvijajući se

postepeno od borca do komandira čete, a poginuo je u selu Velemerić (na Belaju) 28. novembra 1943. godine na dužnosti komandira čete. Njegova pogibija tužno je odjeknula u Omladinskom bataljonu »Joža Vlahović« kao i u cijeloj 4. kordunaškoj udarnoj brigadi. Njegova uža porodica izgubila je dobrog muža i dragog oca. Nikada ga neće zaboraviti njegovi preživjeli suborci iz Perjasice.

Dušan Miletić

Mihajlo Mrgić

Milutin Paić

Komandir voda u Banijskoj proleterskoj četi

Ivica Tome Živčić rođen je 1915. godine u selu Donje Bukovje. Tekstilni radnik seljačkog porijekla. Zbog slabog imovnog stanja zaposlio se u Pamučnoj industriji u Dugoj Resi u kojoj su radili i njegov otac i stričevi. Otac mu je bio ekonomski emigrant u Argentini gdje je radi širenja naprednih ideja i aktivnosti došao u sukob s jednim fašistom Talijanom koji ga je teško ranio pa je postao invalid i morao se 1932. godine vratiti kući.

Ivica je u tvornici bio aktivan na programu URS-ovih sindikata i akcija za NOP pa je kao takav kompromitiran i morao napustiti posao i Dugu Resu. Tada su mu članovi partijskog rukovodstva, drugovi Janko Furdek i Josip (Joža) Benić postavili zadatak da ode u domobrane i odatile surađuje sa partizanima te da u pogodnom momentu pređe u partizane što je ovaj i učinio.

Prije stupanja u partizane Živčić se nalazio u domobranskoj vojsci, koja je operisala na terenu Banije. Odatile je održavao vezu s partizanima i redovno ih obavještavao o namjerama i pokretima domobranske, zloglasne Mrakove bojne te slao i druge podatke važne za NOP.

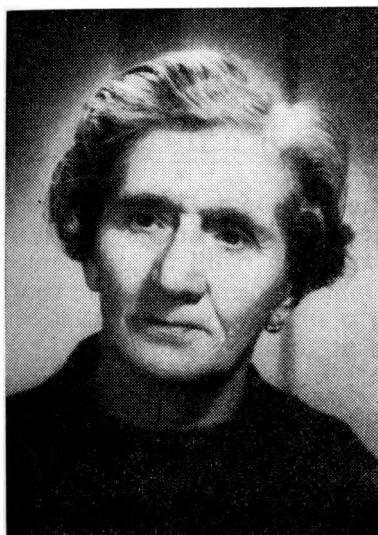
U veljači 1942. godine prešao je u partizane i sobom donio pušku i veću količinu municije i bombi. Prilikom formiranja Banijske proleterske čete, koje je komandir bio slavni Nikola Demonja, raspoređen je u tu četu i postavljen za komandira 2. voda. U borbama je bio hrabar borac i dobar komandir voda. Poginuo je u lipnju 1942. godine prilikom napada na ustaše u željezničkom putničkom vlaku kod mjesta Bujavice u Slavoniji, u neposrednoj blizini Pakraca.

Cijela uža i šira Ivičina obitelj bila je na strani NOP-a i vrlo aktivno izvršavala sve zadatke na terenu. Radi toga su ustaše 31. 12. 1943. godine uhapsili Ivičinog oca Tomu, a 15. 1. 1944. i strica Petra. Obadv-

jicu su na najzvјerskiji način mučili. Tomi su živom derali kožu s tijela. Obojicu je izdao Mijo Krivačić Cvitan koga je radi ove izdaje nadležni organ vlasti osudio na smrt strijeljanjem.

St evo Belavić

Marija Žunić aktivistkinja AFŽ-a

Marija je bila revolucionar i aktivni borac NOR-a Jugoslavije. Rođena je 10. 10. 1906. godine u selu Prlišće, općina Duga Resa. Umrla je 2. 3. 1982. godine. Potječe iz siromašne seljačke obitelji u kojoj je uz nju bilo još četvoro muške djece. Boreći se za najosnovnije potrebe svakodnevnog života njen otac Nikola Bendeković i braća (Franjo, Janko i Petar) odlaze u Sjevernu Ameriku na rad. Materijalno stanje bilo je takvo da ono malo zemlje nije moglo osigurati najoskudnije potrebe za život.

Tako je Marija veći dio svoga djetinjstva i djevojaštva proživjela uz majku Baru i najmlađeg brata Miku u stalnoj oskudici, naročito za vrijeme prvog svjetskog rata. Sve je to na svoj način utjecalo na nju i formiranje nje-

ne ličnosti, odnosno njenog karaktera, tj. razvilo joj istančani osjećaj za dobro i ono što nije dobro, za istinu i ono što nije istina, za ugnjetenog i onog tko ugnjetava. Međutim, njena cijelokupna ličnost došla je do punog izražaja uvrijeme narodnooslobodilačke borbe, u vrijeme kada je kao aktivni boracdala svoj doprinos borbi naših naroda za konačno oslobođenje zemlje.

Kao žena i seljanka s osnovnim školskim obrazovanjem, nježnog i krhkog zdravlja, hrabro je podnosila tegobe rata. Savjesno hrabro i marljivo izvršavala je sve zadatke koji su pred nju postavljeni. Takva je ostala i nakon rata radeći na izgradnji zemlje. Do kraja života bila je aktivna, uporna i nepokolebljiva na Titovom putu izgradnje samopravne socijalističke Jugoslavije.

Marija Žunić se 1926. godine udala za Janka Žunića i od tada živi sa suprugom u selu Orišju (ondašnja općina Bosiljevo). Bavi se domaćinskim poslovima i pomaže mužu u vođenju poljoprivrednih poslova i sitne trgovine mješovite robe. Rodila je četvero djece. Dvojica

sinova su umrla, a sa kćerkom Ankom (rođena 1928. godine) i sinom Jankom (rođen 1931. godine) zajedno sa suprugom aktivno pomaže NOP od 1941. godine da bi se početkom 1942. i organizirano uključila zajedno sa cijelom svojom obitelji u oslobođilačku borbu naših naroda. Razvojem oslobođilačke borbe razvija se i Marija Žunić. Postaje uporan i nepokolebljiv borac. Njeni vidici postaju sve širi, a vizija ciljeva borbe sve bliža. Sve to učvršćuje njenu vjeru u pravednu stvar borbe za oslobođenje zemlje i izgradnju novog pravednijeg društva.

U toku oslobođilačkog rata svoj plodan rad razvijala je na području okruga i kotara Karlovca kao i Gorskih kotara. U Orišju je 10. siječnja 1942. oformljen prvi seoski odbor AFŽ-a kojem je na čelu bila Marija Žunić. To je istovremeno bio i prvi takav odbor na području općine Bosiljevo. Najveću aktivnost razvijala je radeći među ženama i na zadacima AFŽ-a. Na osnovi takve aktivnosti birana je 15. 3. 1943. za prvu predsjednicu Općinskog odbora AFŽ-a općine Bosiljevo. Na toj dužnosti ostala je do kraja rata. Nešto kasnije birana je za člana Kotarskog odbora AFŽ-a Karlovac i Okružnog odbora AFŽ-a Karlovac. Nakon izvršene reorganizacije u rujnu 1944. godine, kada je općina Bosiljevo pripojena kotaru Vrbovsko, birana je za člana Kotarskog odbora AFŽ-a Vrbovsko i člana Okružnog odbora AFŽ-a za Gorski kotar. Na tim funkcijama ostala je do oslobođenja zemlje. Njen rad i aktivnost, kao i njenog supruga Janka i djece, ostavili su duboki trag među narodom bosiljevačkog kraja. Svojom borbom dali su veliki doprinos konačnom oslobođenju zemlje.

Nakon oslobođenja zemlje Marija Žunić nastavlja aktivnošću, u novim uvjetima borbe, za izgradnju zemlje i novih socijalističkih društvenih odnosa. Bori se za obranu tekovina NOB-a. Ustrajna je na Titovom putu izgradnje samoupravnog socijalizma u našoj zemlji. Iako slabog zdravlja — u ratu preboljela tifus što je ostavilo vidnog traga na njezinu tjelesnu konstituciju — uvijek je vedra i puna optimizma. Teškoće prihvata kao nešto što je privremeno i prolazno, a poslije čega mora doći bolje. Zadatke prihvata i izvršava uvijek savjesno prema svojim intelektualnim i fizičkim mogućnostima.

Dolaskom u Zagreb 1948. godine birana je za predsjednicu AFŽ-a Nova Ves i člana Rajonskog odbora AFŽ-a Centar. Kada je preselila na područje kotara Kutina, u selo Ludinu, gdje je tada njen suprug radio, 1954. godine birana je za člana Kotarskog komiteta SKH Kutina. Međutim, kako se njezino zdravlje sve više pogoršavalo, na toj dužnosti se zahvalila.

Marija Žunić je na osnovi svoje aktivnosti i političkog opredjeljenja primljena za člana KPJ 1943. godine. Ostala je vjerna i dosljedna ciljevima borbe Partije do kraja svoga života. Za svoj pozitivan rad i rezultate u toku rata i u izgradnji zemlje odlikovana je Medaljom za hrabrost i Ordenom za zasluge za narod II reda.

Joža Dokman

Politički komesar čete

Jura (Janka) Župčić rođen je 1910. u Dugoj Resi. Prije rata je radio kao trgovачki pomoćnik u tvorničkom »Konzumu« u Dugoj Resi. Jura je predratni član Komunističke partije. Kandidat za člana postaje 1937, a 1938. primljen je u članstvo KPJ.

U listopadu 1941., nakon odlaska Jože Benića i Janka Furdeka u partizane, u Dugu Resu dolazi Ivo Marinković da razmotri novu situaciju i partijsku organizaciju u Dugoj Resi organizaciono učvrsti. Sastanak održava u stanu Ive Horvatića, a prisutni su mu: Herman Furlan, Jura Župčić, Ivo Horvatić, Mićo Bosiljevac, Mara Bosiljevac Horvatić i Rezika Župčić. Raspravljalo se o proširenju partijske organizacije (naročito u tvornici) i o drugim aktuelnim zadacima. Tada je odlučeno da

se za sekretara izabere Jura Župčić, a za zamjenika Ivo Horvatić. Na istom sastanku Jura je izabran i za člana Kotarskog komiteta KPH Karlovac, ali je zbog opasnosti od hapšenja morao 15. studenog 1941. napustiti Dugu Resu i otići na oslobođeni teritorij Korduna. Ušao je u sastav odreda »Perjasica«, odnosno u 1. četu 2. bataljona Kordunaškog partizanskog odreda.

U rano proljeće 1942. Jura dolazi u poznatu »Vergašovu« četu koja je djelovala na vrlo važnom području između Velike Kladuše i Cetinjegrada, prema Slunju. Na tom području živjeli su Srbi, Hrvati i Muslimani, a i u »Vergaševu« četi bilo je pored Srba i Muslimana, i Hrvata.

U »Vergaševu« četi Jura doživljava obadvije neprijateljske ofensive na Petrovu goru. Prilikom probroja obruča na istočnom pravcu — na Magarčevcu — gdje su se 14. svibnja 1942. probijali 3. bataljon Prvog kordunaškog partizanskog odreda i »Vergaševa« četa, u jurišu gine 15 boraca, odkojih 12 iz »Vergaševe« čete na čelu sa komesarom Milanom Likom Markovićem. U jurišu je učestvovao i Jura Župčić kao politički delegat voda.

Ljeti 1942. godine Jura se nalazio u 1. bataljonu Drugog kordunaškog PO-a i učestvovao u nizu borbenih akcija među kojima i u napadu na željezničku stanicu Belavići kod Duge Rese.

Prilikom formiranja 5. kordunaške brigade Jura ulazi u njen sastav. Od listopada 1942. on je politički komesar 3. čete 5. bataljona.

Komandir čete bio je Dušan Tepšić, koji o Juri kaže: »O mom komesaru Juri mogu da kažem sve najbolje što se o jednom čovjeku može reći. On je bio i stariji od nas. Kao radnik i stariji komunista bio je mnogo upućeniji od nas u partijska i politička pitanja. Bio je hrabar borac.« Sve do kraja 1943. godine Jura je ratovao u sastavu 3. bataljona 5. kordunaške brigade.

Veljače¹ 1943. godine, u toku četvrte neprijateljske ofanzive, Jura je po kazni skinut sa dužnosti komesara čete i upućen kao borac u 4. bataljon 5. kordunaške brigade gdje je proveo čitavo vrijeme do kraja 1943. preboljevši i tifus. Ratujući u sastavu ovog bataljona Jura ponovno postaje komesar čete. Kao komesar čete 2. brigade 8. divizije 8. siječnja 1944. godine bio je ranjen i poslije ozdravljenja upućen na karlovačko područje gdje je postavljen za komesara Komande mjesta Ribnik. Na ovoj dužnosti 26. kolovoza 1944. godine, na izvršavanju zadataka, mučki je ubijen od jedne ubaćene ustaške grupe kod Kamanja.

Za vrijeme boravka i ratovanja Jure Župčića u jedinicama 5. kordunaške brigade on je pokazao sve vrline dobrog i hrabrog borca, sposobnog i iskusnog političkog radnika. Posebnu hrabrost ispoljava kao komesar čete u 4. bataljonu 5. kordunaške brigade u napadu na jedinice 11. brdskog domobranskog puka u Velikoj Kladuši. Napad je izvođen noću 20. lipnja 1942. Borba se vodila za svaku zgradu u gradu. Zauzeta je i žandarmerijska kasarna u kojoj je bila smještena komanda 11. domobranskog puka. Neprijatelj je u protunapadu pokušao povratiti izgubljene bunkere i zgradu pukovskog štaba. U momentu juriša neprijateljskih jačih snaga u zgradi štaba neprijateljskog 11. puka nalazili su se samo komesar čete Jura Župčić i komandir Dragan Pajić s nekoliko boraca. Situacija je bila vrlo kritična. Poslije duže i ogorčene borbe neprijateljski juriš je odbijen bombama, vatrom automata, puškama i jednim puškomitrailjezom. Poslije odbijenog juriša Jura je veselo uskliknuo: »E, druže komandiru, danas smo bili zaista i borci i heroji!«. »Bogami u pravu si«, potvrdio je komandir Pajić. I danas Dragan Pajić (general-major u mirovini) rado prepričava ratne događaje koje je doživio s Jurom i kaže da se ne sjeća da je ikada video Juru sretnijega i zadovoljnijega nego tada kada su njih nekolicina upornom i žilavom obranom uspjeli odbiti daleko nadmoćnijeg neprijatelja i nanijeti mu osjetne gubitke u živoj sili, a u isto vrijeme proći bez vlastitih gubitaka.

Dugo je vremena Jura proveo u oštrim okršajima i skoro uvijek sa nadmoćnjim neprijateljskim snagama, razbijajući ofanzive i pro-

¹ General-major Dragan Pajić sjećajući se te Jurine kazne kaže da ga se ona duboko dojmila jer, upoređujući njegovu grešku sa mirnodopskim kriterijima, radio se o manjoj disciplinskoj greški (nedozvoljeno uzimanje hrane). Međutim, tadašnji strogi moralni principi o liku borca-partizana rezultirali su time da su Juru čak svezanih ruku predveli i smijenili sa komesarske dužnosti. Pajiću (a i drugim borcima) je taj događaj teško pao jer su poznavali Juru Župčića kao hrabrog i poštenog borca.

bijajući ustaške obruče. Svojom nesebičnom hrabrošću služio je kao primjer ostalim borcima kako se bori i kako ratuje Titov borac i borac Partije.

*Josip Lulik
dr Emil Ludviger*

Komandir čete poginuo u jurisu bombaša

Nikola žiža Novak rođen je 1917. u Svojiču, općina Perjasica, u siromašnoj seoskoj porodici, gdje je živio sve do odlaska u partizane uz prekid za služenja kadrovskog roka.

Upečatljivo su mi ostala u sjećanju dva momenta iz života Nikole žiže. Prvi je njegova priča o doživljaju kapitulacije bivše jugoslavenske vojske i o susretu s jednim Primorcem, borcem u Primorsko-goranskoj četi, a drugi moment je njegova zapažena hrabrost u borbi.

Ništa posebno Nikola kod mene nije pobudio što smo obojica primljeni u tek formirani PO »Perjasica«, 31. augusta 1941. kod škole u Perjasici, jer sam ga poznavao od ranije. Međutim, kao vodnika jednog našeg voda (sa cijelim vodom) bio je priključen 3. četi (Dubravskoj) početkom februara 1942. godine. Nakon naše borbe sa žandarima u Gornjim Dubravama, njegov vod je stigao s nama u Perjasicu bez Nikole, svojega vodnika. Kasnije se sve objasnilo. Nikola je te večeri, po navozu komesara čete Sime Karapandže, otišao s njime kod nekog uglednog Hrvata na razgovor. Netko ih je izdao pa su ustaše opkolili kuću. Obojica su se spasili zahvaljujući Nikolinoj hladnokrvnosti i hrabrosti. Bacio je dvije bombe među ustaše, a potom su njih dvojica jurnula i probila se. Dva dana su se probijali do Perjasice.

Nikolin susret s drugom iz Primorja zbio se u Ponikvama (ili Povovom Selu). Stajali smo na putu kada je prelazila neka Primorsko-goranska četa i kada je iz nje naprsto izletio borac i počeo se ljubiti s Nikolom. Njih dvojicu su toga ili idućega dana u Ponikvama pozvali Karaš i Štrok da čuju njihovu zajedničku sudbinu. Evo te njihove priče:

Kao rezervisti artiljeri pozvani su na front kod Maribora i tada su se prvi puta sreli. Kada je komandir baterije naredio pripremu za bojnu gotovost, jer su Nijemci već bili prešli na našu teritoriju, umjesto granata, u kutijama su bile nekakve kante s pijeskom. Tada se taj kapetan ubio svojim pištoljem. Nijemci su bili već blizu, a njih trojica pobjegoše u šumu pa se sakriše kod nekog seljaka u sjeniku. Taj im je seljak iste večeri dao nešto civilnog odijela i njih trojica krenuše na jug. Tek treći dan, negdje blizu Čabra, otkrivaju da su dvojica iz Primorja, a treći sa Korduna; dvojica Hrvati, a treći Srbin. Uskoro Nikolu pozivaju Primorci da pode s njima. Bilo je to neko selo iznad Novog Vinodolskog. Kod njih je ostao desetak dana, a onda krenuo preko Gorskog kotara prema Perjasici. Obećavali su jedan drugome

da će neće miriti sa okupacijom i da će na prvi pucanj protiv okupatora krenuti u borbu. I kada su se sreli početkom 1942. godine, sreći nije bilo kraja. I jedan i drugi predlagali su da se nađu u istoj jedinici, ali kako je svaki od njih bio nečim vezan uz svoju jedinicu, tako su i ostali ratovati.

Sve je to, nakon odlaska one Primorsko-goranske čete, Nikola ispričao nama. Ako se ne varam, o tomu je i jedan od komesara (Štrok ili Karapandža) govorio nama borcima.

Nikole se sjećam kao tiha i nenametljiva čovjeka, ali u borbi zapazio bučnog i vatre nogu. Brzo je reagirao i spremno nastupao u napadu. Sjećam se jedne naše akcije na mrežničko vodocrpilište za željezničku stanicu u Generalskom Stolu. Bio je to drugi naš napad na taj objekat. Očekivali smo laku akciju, kao i prvi puta, ali je na obezbjeđenju bilo mnogo više ustaša i domobrana. Nosili smo svaki po 2–3 bombe. Meni su se zbog one velike »kragujevke« naprsto ruke bile ukočile. To je Nikola primijetio i »istresao« svoje i moje bombe, ali tako spremno i brzo (proračunato) da su naprsto razorno djelovale u onom postrojenju. Nešto smo domobrana razoružali, dok su ustaše pobegle. Vraćamo se brzo natrag preko Mrežnice.

Prilikom napada 1. bataljona na žandare i domobrane u Perjasici, 27. aprila 1942. godine, Nikolin vod napada žandare u zgradu općine. Zametnula se oštra borba i Nikola s nekoliko bombaša juriša i kroz prozore ubacuje par bombi. Žandari se povukoše u drugu sobu i počeše izbacivati bombe na Nikolu i njegov vod. Ne sjećam se točno koliko je tih bombi Nikola uspio vratiti natrag. Nekoliko ih je ubacio natrag kroz prozor, a nekoliko podalje od voda prema zgradi i tako nitko od boraca nije stradao.

Kada je polovinom augusta 1942. godine formirana 4. kordunaška brigada, Nikola je sa svojim vodom uključen u jednu četu ove brigade. Dok je brigada vodila žestoke borbe oko Jastrebarskog potkraj 1942, Nikola je bio teško ranjen i dugo je iza toga ostao u bolnici u Petrovoj gori. Nakon ozdravljenja ponovo se vratio u svoj vod i već ljeta 1943. postavljen za komandira čete. I u četi je Nikola na juriše kretao među prvima. Jednom ga komandant brigade oštro ukorio zbog toga, što izlaže četu opasnosti da u najtežem času ostane bez komandira, Nikola je obećao da to neće ponavljati, ali redovito je ponavljao. Tako je bilo i 13. decembra 1943. godine na Košić brdu kod Vojnića kada je trebalo odbaciti jednu ustašku grupaciju. Jurišao je s četom dva puta i svaki put su morali zastati i vratiti se. Treći put je pozvao dobrovoljce-bombaše. Zajedno s njima je strelovito jurnuo. Jurnula je i cijela četa. Ustaše su odbačene, ali je Nikola smrtno pogoden. Tako se ugasio život hrabrog borca i komandira čete Nikole Žiže Novaka.

Nikola D. Cimeša

Đorđe Travica

Ljudski gubici
na području sadašnje općine
Duga Resa
tokom NOR-a

Uporedno s prikupljanjem i obradom ostale historijske građe za ovaj Zbornik Historijski arhiv u Karlovcu, u suradnji s Općinskim odborom SUBNOR-a Duga Resa, prikupio je i obradio podatke o ljudskim gubicima na području sadašnje općine Duga Resa, koja obuhvata pet ratnih općina i to: Barilović, Bosiljevo, Dugu Resu, Netretić i Perjasicu. Općinski odbor SUBNOR-a izvršio je na terenu popis palih boraca, žrtava fašističkog terora, žrtava rata i umrlih od tifusa i taj popis u obliku ankete dostavio Arhivu na daljnju obradu.

Anketne listiće sam razvrstao na četiri pomenute kategorije abecednim redom po mjestima i općinama stanovanja stanovnika do 6. 4. 1941. što se vidi iz priloženih spiskova. Nakon toga objedinio sam podatke i sačinio spiskove po kategorijama i općinama te pristupio provjeri podataka prema popisu iz 1964.¹ Svugdje tamo gdje su se u pomenuta dva popisa razlikovali podaci, ili su pak neki nedostajali, spiskovi su ponovo dostavljeni Općinskom odboru SUBNOR-a Duga Resa koji je preko svojih članova izvršio detaljnu provjeru i upotpunjavanje podataka na terenu. Nakon ovako prikupljenih i obrađenih podataka nastali su spiskovi ljudskih gubitaka na području općine Duga Resa koje dajemo u prilogu ove edicije. Oni svakako nisu i konačni, ali su vrijedan prilog dalnjem istraživanju ove vrlo značajne materije.

Prema popisu stanovništva iz 1931. na teritoriji koju sada obuhvata općina Duga Resa živjelo je 34 043 stanovnika.² Od 6. aprila 1941. do 15. maja 1945. godine poginulo je, ubijeno, umrlo od posljedica ranjavanja

¹ Arhiv Jugoslavije, Boograd, fond, Savezna popisna komisija za popis žrtava rata 1941—1945, f. 2183, 2184, 2185, 2186, 2187.

² M. Korenčić, Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857—1971, Zagreb, 1979.